

UNDERVISNINGS- OCH
KULTURMINISTERIET

Vår gemensamma skolväg

Handbok för att stödja elevernas närvaro och minska frånvaron inom den grundläggande utbildningen

Johanna Sergejeff (red.)

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:40

Vår gemensamma skolväg

Handbok för att stödja elevernas
närvaro och minska frånvaron inom
den grundläggande utbildningen

Johanna Sergejeff (red.)

Undervisnings- och kulturministeriet Helsingfors 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Undervisnings- och kulturministeriet

CC BY-NC-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-263-746-8

ISSN pdf: 1799-0351

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsinki 2023 Finland

Vår gemensamma skolväg

Handbok för att stödja elevernas närvaro och minska frånvaron inom den grundläggande utbildningen

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:40	Tema	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Författare	Utvecklare av engagerande arbete i skolgemenskapen, se bilaga 1	
Redigerare	Johanna Sergejeff	
Språk	Sidantal	110

Referat

Undervisnings- och kulturministeriet inledde ett projekt för utveckling av engagerande arbete i skolgemenskapen 2021. Bakgrunden till projektet var en oro över den ökade frånvaron bland elever inom den grundläggande utbildningen. Projektet syftade till att stödja elevernas skolengagemang och skolnärvaro och att minska på skolfrånvaron. Målet var också att utveckla rutiner som förenhetligar uppföljningen och statistikföringen av frånvaro.

Utvecklingsarbetet samordnades av undervisnings- och kulturministeriet och genomfördes i nära samarbete med Nationella centret för utbildningsutvärdering, Utbildningsstyrelsen och med de pilotprojekt som beviljats statens specialunderstöd. I lagen om grundläggande utbildning ändrades 26 § så, att utbildningsanordnaren ska förebygga frånvaro och systematiskt följa upp och ingripa vid frånvaro. Lagen och de ändringar i läroplanen för den grundläggande utbildningen som hänför sig till den träder i kraft den 1 augusti 2023.

Denna handbok fungerar både som slutrapport för Engagerande arbete i skolgemenskapen-projektet och som stödmaterial för den lokala implementeringen. I handboken beskrivs skolfrånvaro som ett fenomen, definieras centrala begrepp i samband med temat, redogörs för de gjorda ändringarna i lagstiftningen och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen samt ges nationella riktlinjer för arbetet med att förebygga, systematiskt följa upp och ingripa vid frånvaro.

Sidorna 62 och 96 har uppdaterats 13.5.2024, och materialet ersätter den version som publicerats 25.10.2023.

Nyckelord grundläggande utbildning, skolengagemang, skolnärvaro, skolfrånvaro, skolavhopp

ISBN PDF	978-952-263-746-8	ISSN PDF	1799-0351
Ärendenummer	VN/1791/2021	Projektnummer	OKM021:00/2021

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-746-8>

Yhteisellä koulutiellä

Käsikirja perusopetuksen oppilaiden läsnäolon tukemiseen ja poissaolojen vähentämiseen

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2023:40		Teema	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijät	Sitouttavan koulu yhteistyön kehittäjät, ks. liite 1		
Toimittaja/t	Johanna Sergejeff		
Kieli	suomi	Sivumäärä	110

Tiivistelmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti Sitouttavan koulu yhteistyön kehittämishankkeen vuonna 2021. Taustalla oli huoli perusopetuksen oppilaiden poissaolojen lisääntymisestä. Hankkeen tavoitteena oli tukea oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja läsnäoloa sekä vähentää poissaoloja. Pyrkimyksenä oli myös kehittää käytänteitä, jotka yhdenmukaistavat poissaolojen seuranta ja tilastointia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimaa kehittämistyötä tehtiin tiiviissä yhteistyössä Karvin, Opetushallituksen sekä erityisavustusta saaneiden pilottien kanssa. Perusopetuslain 26 pykälää muutettiin niin, että opetuksen järjestäjän on ennaltaehkäistävä poissaoloja sekä seurattava ja puututtava niihin suunnitelmallisesti. Laki sekä siihen kytkeytyvät perusopetuksen opetussuunnitelman muutokset ovat voimassa 1.8.2023 lähtien.

Tämä käsikirja toimii sekä Sitouttavan koulu yhteistyö -hankkeen loppuraporttina että tukiaineistona paikalliselle toimeenpanolle. Käsikirjassa kuvataan poissaoloja ilmiönä, määritellään teemaan liittyvät keskeiset käsitteet, avataan lainsäädäntöön ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulleita muutoksia sekä annetaan kansallisia suuntaviivoja poissaolojen ehkäisemiseen sekä suunnitelmalliseen seurantaan ja puuttumiseen.

Sivu 62 ja 96 on päivitetty 13.5.2024 ja aineisto korvaa aikaisemmin, 25.10.2023 julkaistun version.

Asiasanat perusopetus, poissaolot, läsnäolo, koulupudokkaat

ISBN PDF	978-952-263-746-8	ISSN PDF	1799-0351
Asianumero	VN/1791/2021	Hankenumero	OKM021:00/2021

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-746-8>

Our common school path Handbook for supporting attendance and reducing absence in basic education

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2023:40	Subject	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture	

Authors	Developers of Engaging School Community Work, see Appendix 1		
Editor	Johanna Sergejeff		
Language	Finnish	Pages	110

Abstract

In 2021, the Ministry of Education and Culture launched a project to develop a national Engaging School Community Work model. This was due to concerns about the increasing number of absences among students in basic education. The aim of the project was to support students' engagement and attendance in school and to reduce the number of absences. Another aim was to develop practices that would harmonise the monitoring of absences and the compilation of statistics on them.

The development work, coordinated by the Ministry of Education and Culture, was carried out in close cooperation with the Finnish Education Evaluation Centre, the Finnish National Agency for Education and certain pilot projects that had received special grants. Section 26 of the Basic Education Act was amended so that education providers must in future prevent absences and systematically monitor and intervene in them. The amended Act and the related changes to the curriculum for basic education will enter into force on 1 August 2023.

This handbook serves both as the final report of the project for developing a national Engaging School Community Work model and as support material for its local implementation. The handbook describes absences as a phenomenon, defines the key concepts related to the theme, and explains the amendments made to the legislation and to the curriculum for basic education. The handbook also provides national guidelines for the prevention of absences and for the systematic monitoring of and intervention in absences.

Pages 62 and 96 were updated on 13 May 2024 and this version replaces the previous one published on 25 October 2023.

Keywords basic education, school engagement, school attendance, school absence, school drop-out

ISBN PDF	978-952-263-746-8	ISSN PDF	1799-0351
Reference number	VN/1791/2021	Project number	OKM021:00/2021

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-746-8>

Innehåll

1	Inledning	9
2	Skolengagemang och skolfrånvaro som fenomen	12
2.1	Gemensamma begrepp skapar samförstånd	12
2.2	Varje skoldag är viktig	17
2.3	Skolengagemang uppstår genom känslor, kunskap och handling	18
2.4	Det finns flera orsaker till skolfrånvaro.....	21
2.5	Det är viktigt att identifiera faktorer som exponerar för frånvaro	24
2.5.1	En trygg miljö främjar skolengagemang.....	24
2.5.2	Lärande utan hinder främjar närvaro	25
3	Frånvaro som en indikator för välbefinnande	27
3.1	Ingen exakt information om förekomsten av frånvaro.....	27
3.2	Frånvaro bör följas upp systematiskt	28
3.3	Barns och ungdomars övergripande välbefinnande i skolans vardag – frånvaro som en indikator på välbefinnande i det regionala pilotprojektet i Nådendal.....	30
4	Samarbete mellan hem och skola	33
4.1	Vårdnadshavarna kan stödja skolengagemanget.....	33
4.2	Vårdnadshavarna behöver information om tillvägagångssätt vid frånvaro.....	34
4.3	Hemmet är en viktig partner vid långvarig frånvaro.....	35
5	Frånvaro i lagen om grundläggande utbildning och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen	37
5.1	I lagstiftningen föreskrivs om förebyggande åtgärder och systematisk uppföljning och ingripande.....	37
5.2	Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen uppdaterades....	38
5.2.1	Verksamhetsmodell för förebyggande och systematisk uppföljning av samt ingripande vid frånvaro som en del av den lokala läroplanen	39
5.2.2	Det gemensamma och sektorsövergripande ansvaret för skoldagen utvidgades och förtydligades	40
5.2.3	Principerna för skolans verksamhetskultur och ledning preciserades för att stödja skolengagemanget	42

6	Nationella riktlinjer stöder utvecklingen av verksamhetsmodeller och genomförandet av dem	43
6.1	Mot mer enhetliga tillvägagångssätt.....	43
6.2	Ramverket Vår gemensamma skolväg stöder.....	45
6.3	Enhetliga gränser för ingripande styr tidigt ingripande.....	46
7	Förebyggande av frånvaro.....	49
7.1	Varje medlem i gemenskapen bidrar till skolans verksamhetskultur	50
7.2	Gemensam elevvård främjar välbefinnande	50
7.3	Delaktighet och samhörighet utgör kärnan i skolengagemanget	51
7.4	Frånvaro förebyggs också genom individuell elevvård.....	52
7.5	Stödet för skolengagemang och närvaro utgör kärnan i utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen.....	53
7.5.1	Klassföreståndare och -lärare innehar en viktig roll	54
7.5.2	Att stärka de emotionella och kommunikativa färdigheterna som en del av skolans vardag... ..	55
7.5.3	Skolcoacher bemöter i skolmiljön.....	57
8	Uppföljning och klassificering av frånvaro	59
8.1	Systematisk uppföljning av frånvaro förebygger frånvaro.....	59
8.2	Anvisning om enhetlig klassificering av frånvaro	61
9	Ingripande vid frånvaro.....	64
9.1	Riktat och intensivt stöd vid ökad frånvaro.....	65
9.2	Problematisk frånvaro inleder det sektorsövergripande samarbetet	65
9.3	Orsakerna till frånvaro bör utredas omsorgsfullt	67
9.3.1	Det finns verktyg för systematisk kartläggning av bakomliggande orsaker	68
9.3.2	Sektorsövergripande samarbete behövs för att utreda orsakerna.....	70
9.4	Det finns olika möjligheter till pedagogiskt stöd och flexibilitet för eleven.....	71
9.4.1	Elever har rätt till stöd för lärande och skolgång	72
9.4.2	Flexibla undervisningsarrangemang kan främja studierna	73
9.4.3	Bedömningen ska basera sig på ett mångsidiga bedömningsmetoder.....	75
9.5	Stöd från den individuella elevvården	75
9.5.1	Elevvårdstjänsterna som en del av stödnätverket	76
9.5.2	Sektorsövergripande expertgrupper inrättas från fall till fall.....	77
9.6	Olika stödformer kan samordnas	78
9.7	Att bevara kontakten under frånvaroperioder stärker återvändandet till skolan ...	80
9.8	Riktat och intensivt stöd utvecklades i pilotprojekt för engagerande arbete i skolgemenskapen.....	82
9.8.1	Modell för mobilt stöd i Brahestad	82
9.8.2	Back2School-programmet för att minska skolfrånvaron.....	83

10 Pilotprojekt till stöd för uppgörandet av en verksamhetsmodell	85
10.1 Päijänne-Tavastlands regionala modell för ingripande vid frånvaro inom den grundläggande utbildningen	85
10.2 Modell för stöd för närvaro och ingripande vid frånvaro i Vanda.....	86
10.3 Viktiga frågor vid utarbetande av verksamhetsmodeller	86
Bilagor	90
Bilaga 1: Författare	90
Bilaga 2: Klassificering av frånvarouppgifter, anvisning	92
Bilaga 3: Verktyg för riktat stöd för skolornas professionella i situationer med frånvaro.	105
Källor	106

1 Inledning

Under de senaste åren har det förekommit diskussion om grundskoleelevers långa frånvaroperioder, som verkar ha förvärrats ytterligare av undantagsförhållandena under pandemin. Som svar på utmaningarna med frånvaro i skolorna startade undervisnings- och kulturministeriet (UKM) projektet för utveckling av engagerande arbete i skolgemenskapen (SKY) våren 2021¹. Det ingick i programmet Utbildning för alla², vars syfte var att stärka kvaliteten och jämställdheten i den grundläggande utbildningen. Syftet var också att stärka och harmonisera strukturerna samt att utveckla och testa tillvägagångssätt som kan stödja elevernas närvaro och minska frånvaro i den grundläggande utbildningen. Ett ytterligare syfte var att förenhetliga uppföljningsinformationen och statistikföringen av frånvaro. Utgångspunkten var att de uppdateringar som de nationella riktlinjerna kräver skulle införlivas i lagstiftningen och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utveckling av engagerande arbete i skolgemenskapen var en del av genomförandet av undervisnings- och kulturministeriets åtgärdsprogram för att förebygga mobbning, våld och trakasserier.

Utvecklingsarbetet, som samordnades av UKM, testade ett nytt tillvägagångssätt på nationell nivå och kombinerade finansiering för pilotprojekten, samutveckling och omfattande nätverkande samt utvecklingsutvärdering av Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU). Utbildningsstyrelsen (UBS) ansvarade för uppdateringen av läroplanen för den grundläggande utbildningen och senare för genomförandet av normändringarna.

Utvecklingsverksamheten leddes av en styrgrupp som tillsattes av undervisnings- och kulturministeriet. Dess uppgift var att följa upp och stödja utvecklingen av den nationella modellen. I styrgruppen ingick alla centrala myndigheter som arbetar med elevvård och stöd för lärande, företrädare för organisationer och forskare samt yrkesverksamma inom utbildning och fostran. Representanterna för UKM, NCU och UBS bildade ett sekretariat för styrgruppen som ansvarade för den operativa beredningen av utvecklingsverksamheten.

1 <https://okm.fi/sv/engagerande-arbetet-i-skolgemenskapen>

2 <https://okm.fi/sv/kvalitetsprogram>

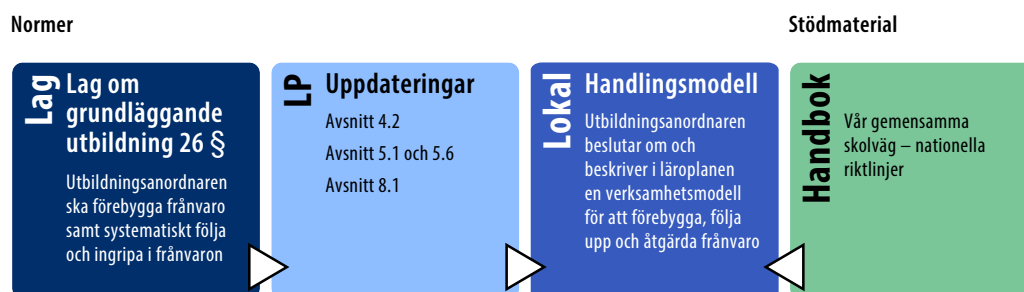
Under 2021–2023 utvecklades tillvägagångssätt för att förebygga, följa upp och ingripa i frånvaro i pilotprojekt som finansierades av undervisnings- och kulturministeriet. Pilotprojekten beviljades totalt 12,4 miljoner euro i statligt specialunderstöd i två omgångar 2021. Totalt 24 pilotprojekt med både finsk- och svenskspråkiga aktörer beviljades specialunderstöd. Varje pilotprojekt hade en samordnare som arbetade lokalt för att stödja de 126 deltagande utbildningsanordnarna. Totalt är 549 utvecklingskolor, cirka 117 000 elever i årskurs 5–9 och närmare 300 utsedda medarbetare involverade i utvecklingsarbetet.

Ministeriet bidrog till den nationella och regionala utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen på ett antal sätt, bland annat genom regelbundna möten och utbildningsevenemang. NCU:s utvecklande utvärdering följde upp pilotprojekten, samlade in information om utvecklingsarbetet och producerade utvärderingsdata och utvecklingsrekommendationer. Samordnarna för pilotprojekten bildade ett utvecklingsnätverk, som aktivt deltog i organiseringen av det lokala utvecklingsarbetet och det nationella arbetet under hela utvecklingsprocessen. Som ett resultat av utvecklingsarbetet stärktes den normativa styrningen relaterad till frånvaro i den grundläggande utbildningen i fråga om både lagen om grundläggande utbildning och i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Målet är att normerna styr skolornas verksamhet och förenhetligar tillvägagångssätten mellan utbildningsanordnare.

Det innehåll och de teman som uppstått i projektet Engagerande arbete i skolgemenskapen och som sammanställts i denna handbok har valts utifrån forskning inom området och det nationella utvecklingsarbetet. Syftet med handboken är att definiera de centrala begreppen i utvecklingsarbetet och komma med nationella riktlinjer för hur utbildningsanordnare bör utveckla verksamhetsmodeller för förebyggande av elevers frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro, vilket ändringarna av lagstiftningen och läroplanen för den grundläggande utbildningen kommer att förutsätta från och med den 1 augusti 2023. Dessutom kommer uppföljningen av frånvaro att harmoniseras genom antagandet av en nationell rekommendation om klassificering av frånvaro. Exempel på SKY-pilotprojekt ingår också (*kursiverad text*). En detaljerad beskrivning av målen, strukturen och tillvägagångssättet för utveckling av engagerande arbete i skolgemenskapen finns i NCU:s delrapport och den slutrapport som utges sommaren 2023.

Handboken har redigerats i nära samarbete med NCU, Utbildningsstyrelsen, Institutet för hälsa och välfärd, de utbildningsanordnare som deltar i pilotprojektet för engagerande arbete i skolgemenskapen, den nationella styrgruppen samt representanter för organisationer och föreningar inom sektorn. En förteckning över författarna finns i bilaga 1. Syftet med handboken är att fungera som stödmaterial för utbildningsanordnare när de utvecklar sina lokala verksamhetsmodeller.

Figur 1. Handboken stöder utvecklingen av lokala verksamhetsmodeller

2 Skolengagemang och skolfrånvaro som fenomen

Frånvaroterminologin har inte varit väletablerad i Finland. En enhetlig terminologi är viktig för att skapa en gemensam förståelse av fenomenet och för att jämföra rutiner på nationell nivå. Tydliga begrepp bidrar också till förståelsen av de bakomliggande orsakerna till ett komplext fenomen och hur man effektivt kan förebygga och ingripa i frånvaro. Förståelse av skolengagemang och frånvaro som fenomen och av de bakomliggande faktorerna är avgörande för att utveckla effektiva tillvägagångssätt för att förebygga och ingripa i frånvaro.

2.1 Gemensamma begrepp skapar samförstånd

Flera begrepp är förknippade med svårigheter med regelbunden skolgång, och vissa av dem är överlappande. En annan utmaning i den finländska debatten är att våra språk saknar en väletablerad begreppsapparat för fenomenet skolfrånvaro. Termen School Attendance Problems (SAP) används ofta i den engelska litteraturen. Detta avser en situation där en elevs oregelbundna skolnärvaro och långvariga eller upprepade frånvaro väcker oro³. I den finländska debatten och litteraturen finns ännu inga etablerade begrepp, men begreppet "problematisk skolfrånvaro" har också använts i denna mening, och inte endast i situationer där en elev helt och hållet har slutat gå i skola⁴. Begreppet skolfrånvaro ger dock intrycket att eleven redan befinner sig helt utanför skolgemenskapen. Lokala riktlinjer som används av utbildningsanordnare och skolor omfattar begreppen problematisk frånvaro, långvarig frånvaro och frånvaro som väcker oro. Dessa begrepp definieras också på olika sätt. I denna handbok struktureras skolfrånvaro utifrån de centrala begreppen oregelbunden skolgång och problematisk frånvaro.

De nyckelbegrepp som används i handboken för att främja en gemensam förståelse definieras nedan. Avsaknaden av en gemensam tolkning kan leda till varierande praxis i skolorna när det gäller att följa upp och ingripa i frånvaro.

3 Kearney et al. 2022

4 Määttä et al. 2020

Utöver en gemensam förståelse av fenomenet frånvaro är det viktigt att identifiera och definiera olika typer av frånvaro för att välja relevanta metoder för ingripande⁵.

Skolengagemang

Skolengagemang beskriver elevens relation till skolgången och studierna. På en allmän nivå kan skolengagemang förstås som växelverkan mellan eleven och hans skolmiljö. Genom att beskriva mekanismerna bakom skolengagemang strävar man efter att förstå förutsättningarna för regelbunden skolgång och framgång i studierna⁶. Med hjälp av begreppet kan man rikta uppmärksamheten från relativt bestående egenskaper hos eleven till skolmiljön, som man strävar efter att utforma så att den bidrar till elevens välbefinnande och trivsel i skolan och stöder förutsättningarna för lärande⁷. Skolengagemang förebygger frånvaro och främjar lärande.

Skolengagemang har konceptualiserats på olika sätt, men det som kännetecknar begreppen är emotionellt, funktionellt och kognitivt engagemang. Med emotionellt engagemang avses en elevs känslor relaterade till skolan, bland annat känslor av tillhörighet, intresse för lärande samt studieglädje och -entusiasm. Funktionellt engagemang syftar i sin tur på elevens konkreta beteende. Detta återspeglas i elevens aktiva deltagande i skolans aktiviteter, närvaro på lektionerna och inlämnande av uppgifter i tid samt närvaro i skolan överhuvudtaget. Det kognitiva engagemanget omfattar elevens uppskattning av skolgång, självreglering och studiestrategier.

5 Heyne et al. 2019

6 Virtanen T. 2016

7 Virtanen 2017

Skolnärvaro / Vistelse i skolan / Närvaro i skolan

Med närvaro i skolan avses elevens fysiska närvaro i skolan i enlighet med läsordningen samt deltagande i lektionerna enligt läsordningen eller i övrigt i skoldagens program. Närvaro har visat sig ha samband med både elevernas inlärningsresultat och utvecklingen av positiva sociala relationer⁸.

Skolfrånvaro

I denna publikation avses med skolfrånvaro alla situationer där en elev inte deltar i arbetet i skolan eller i särskilda undervisningsarrangemang. Dessa omfattar både lovlig och olovlig frånvaro från skolan.

Oregelbunden skolgång

Frånvaro utvecklas ofta gradvis. I denna publikation avses med oregelbunden skolgång de första tecknen på problem med att komma till och vistas i skolan, vilket kan leda till problematisk frånvaro om utvecklingen fortsätter. Dessa tecken omfattar bland annat upprepade förseningar, tillfällig olovlig frånvaro och upprepad frånvaro från lektioner i vissa ämnen eller vid vissa tidpunkter.

Problematisk frånvaro

I denna publikation avses med problematisk frånvaro en situation där en elev har samlat på sig så mycket lovlig eller olovlig frånvaro från skolan att det äventyrar elevens välbefinnande och lärande.

8 Rocque et al. 2017; Ehrlich et al. 2018

En elevs frånvaro kan bero på hälsoskäl, annan lovlig frånvaro som vårdnadshavaren utrett eller ansökt om på förhand eller olovlig frånvaro. Även om problematisk frånvaro i litteraturen ofta definieras främst i termer av om den är lovlig eller olovlig⁹ kan andra kriterier också användas för att motivera att frånvaro definieras som problematisk¹⁰. I princip är olovlig frånvaro alltid problematisk¹¹, men enbart det faktum att frånvaron är lovlig gör den inte problemfri. NCU:s utvärdering visar att vårdnadshavaren ofta ger tillstånd till frånvaro utan att det finns någon egentlig anledning till det¹². All slags långvarig eller upprepad frånvaro är problematisk.

Det är svårt att fastställa ett exakt antal frånvarotimmar för problematisk frånvaro, eftersom frånvarons problematiska karaktär egentligen inte beror på dess längd, utan främst på frånvarons inverkan på elevens lärande, välbefinnande och funktionsförmåga. Bristen på enhetliga definitioner har lett till en stor variation i de tröskelvärden som utbildningsanordnare använder i sina lokala strategier för att ingripa i frånvaro¹³. Studier har dock identifierat vissa tröskelvärden baserade på mängden frånvaro som rimligen kan anses äventyra en elevs välbefinnande och/eller lärande. Ett sådant tröskelvärde kan anses vara frånvaro som överstiger 10 procent av den undervisning som anordnas. Enligt litteraturen försämras en elevs välbefinnande och inlärningsförutsättningar avsevärt om frånvaron överstiger 20 procent av den undervisning som anordnas¹⁴. Å andra sidan är fastställandet av dessa tröskelvärden också kopplat till forskning om vid vilken tidpunkt påbörjade stödåtgärder kan anses vara relevanta. Detta bygger på den så kallade RTI-modellen (Response to Intervention) som även kallas stödresponsmodellen och som bygger på fortlöpande uppföljning av elevernas närvaro och tillhandahållande av åtgärder som ökar i intensitet i takt med att antalet frånvarotillfällen ökar.

9 Kearney 2020

10 Gubbels et al. 2019

11 Gubbels et al. 2019

12 [Markkanen et al. 2022](#)

13 [Markkanen et al. 2022](#)

14 Kearney et al. 2020

Förebyggande av frånvaro, riktade åtgärder och intensiva åtgärder

I denna handbok används begreppen förebyggande av frånvaro, riktade åtgärder och intensiva åtgärder för att beskriva förebyggande och ingripande åtgärder och hur de tillämpas. Begreppen följer den ovan beskrivna Response to Intervention-modellen, och de används för att beskriva hur de relevanta stödåtgärderna riktas och vidtas med avseende på intensitet och tidpunkt.

Förebyggande av frånvaro är verksamhet som främjar skolengagemang och som riktar sig till alla elever i skolgemenskapen.

I den internationella litteraturen om frånvaro beskrivs förebyggande åtgärder som tillhörande den så kallade första nivån (Tier 1)¹⁵ av ingripande i frånvaro, vilket innebär att åtgärderna är universella, förebyggande och även kostnadseffektiva med tanke på resurserna.

Riktade åtgärder (targeted actions) är åtgärder som stöder enskilda elever eller vissa elevgrupper i situationer där oregelbunden skolgång väcker oro. Beroende på situationen kan riktade åtgärder vara individuella eller generella¹⁶. Att ta i bruk riktade åtgärder förutsätter att det har uppstått oro kring en elevs skolengagemang eller frånvaro. Enligt litteraturen finns det olika varningssignaler. När frånvaron överstiger 5–10 procent av den anordnade undervisningen behövs ofta riktade åtgärder. I den internationella frånvarolitteraturen hör riktade åtgärder till den andra nivån av ingripande i frånvaro (Tier 2).

15 Kearney 2018

16 Kearney et al. 2020

Med **intensiva åtgärder** avses intensiva, individuella tillvägagångssätt för ingripande i frånvaro som vid behov införs vid sidan av eller i stället för de riktade åtgärder som tillämpats tidigare. Dessa åtgärder används för att åtgärda problematisk frånvaro bland enskilda elever för vilka riktade åtgärder inte har gett tillräckliga resultat. Behovet av intensiva åtgärder bör bedömas senast när en elevs frånvaro uppgår till 10–20 procent av den anordnade undervisningen. Intensiva åtgärder är ofta sektorsövergripande och kan utöver eleven även involvera elevens familj och skolgemenskapen. Intensiva åtgärder omfattar även olika slags strukturerade interventioner för att ingripa i frånvaro, till exempel interventionsmodellen Back to School som testades i Finland i samband med utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen (se avsnitt 9.8.2). I den internationella litteraturen hör intensiva åtgärder till den tredje nivån av ingripande i frånvaro (Tier 3). De begrepp som används i handboken och deras hierarki beskrivs i följande figur.

Figur 2. Strukturering av begrepp relaterade till skolfrånvaro

2.2 Varje skoldag är viktig

Skolan är en viktig utvecklingsmiljö för barn och ungdomar, såväl när det gäller inläring som social utveckling. Problematisks frånvaro kan därför ha en betydande inverkan på barns och ungdomars välbefinnande och framtida utveckling. Problematisks frånvaro från den grundläggande utbildningen äventyrar en elevs möjligheter att fullgöra läroplikten och leder därmed till utestängning från vidare utbildning.

Skolan ger också barnen viktiga erfarenheter av att vara samhällsmedlemmar. Dessa erfarenheter spelar en viktig roll för hur ett barns sociala identitet utvecklas i förhållande till det omgivande samhället.

Det är viktigt att ingripa tidigt i skolfrånvaro. Frånvaro från skolan är alltid ett problem för inläringen och försämrar elevernas inlärningsresultat oavsett deras socioekonomiska bakgrund¹⁷. Frånvaro har konstaterats vara kopplad till en rad faktorer som undergräver välbefinnandet och orsakar marginalisering, såsom psykiska problem, missbruk, riskbeteende, sämre inlärningsresultat, skolavhopp och senare i vuxenlivet problem med sysselsättning och missbruk¹⁸.

En elevs frånvaro från skolan kan vara ett tecken på att allt inte står rätt till i elevens liv, snarare än till exempel förkylning eller en i förväg planerad semester. Frånvaro kan fungera som en indikator på en elevs välbefinnande, vilket kan användas som underlag för beslut ur individens, gruppens, skolans och utbildningsanordnarens perspektiv.

Oavsett orsak innebär frånvaro från skolan att eleven går miste om undervisning och handledning under frånvaroperioden. Särskilt för elever med behov av stöd för lärande eller skolgång kan även enstaka frånvaron leda till kunskapsluckor.

2.3 Skolengagemang uppstår genom känslor, kunskap och handling

Teoretiskt sett har elevers skolengagemang conceptualiserats på olika sätt. När det gäller etablerad forskning om skolengagemang kan två forskningstrender identifieras. Båda betonar vikten av att förstå växelverkan mellan individen och miljön i utvecklingen av engagemanget och försöker besvara frågan om hur man bygger en skolmiljö som stöder elevernas engagemang i skolarbetet¹⁹. Den ena inriktningen inom forskning om förebyggande av skolavhopp bygger på Finns²⁰ teori om sambandet mellan deltagande i och identifiering med skolmiljön (participation-identification theory). Teorin utgår från antagandet att elevernas deltagande i studierelaterade aktiviteter i skolmiljön (participation) gör det möjligt för eleverna att uppleva en känsla av tillhörighet och skolarbetets meningsfullhet (identification), vilket ytterligare stärker elevernas deltagande.

17 Klein et al. 2022.

18 Gubbels et al. 2019

19 Ulmanen 2017

20 Finn 1989

Den andra forskningsinriktningen, som granskar engagemang utifrån motivationsforskning, stöder sig rätt långt på en teori om självstyrning²¹ och betonar vikten av inre motivation för att stödja elevers engagemang. Teorin fokuserar på källorna till engagemang. Enligt den engagerar sig elever positivt mer sannolikt om skolmiljön stöder individernas möjligheter att uppleva social sammanhållning, kompetens och autonomi. I en optimal skolmiljö tillgodoses dessa grundläggande behov, vilket stärker elevernas motivation, som i sin tur gör det möjligt för dem att engagera sig²².

Största delen av eleverna är engagerade i sitt skolarbete och anser att skolarbetet är meningsfullt med tanke på deras framtid. Utmaningarna med att engagera sig i skolarbetet har dock visat sig öka vid övergången till högre årskurser. I västländerna har man också observerat en mer allmän trend där skolans roll och betydelse i unga människors liv håller på att förändras: man lär sig nytt och känner samhörighet i andra gemenskaper än i skolan, till exempel i sociala medier. Barn och särskilt ungdomar upplever inte nödvändigtvis att skolan är meningsfull för deras eget liv. Möjligheter att påverka och göra val samt känslan av att klara sig och vara accepterad bidrar till elevernas skolengagemang. Växelverkan, samarbete och mångsidiga arbetsmetoder stöder inlärning och främjar välbefinnande²³.

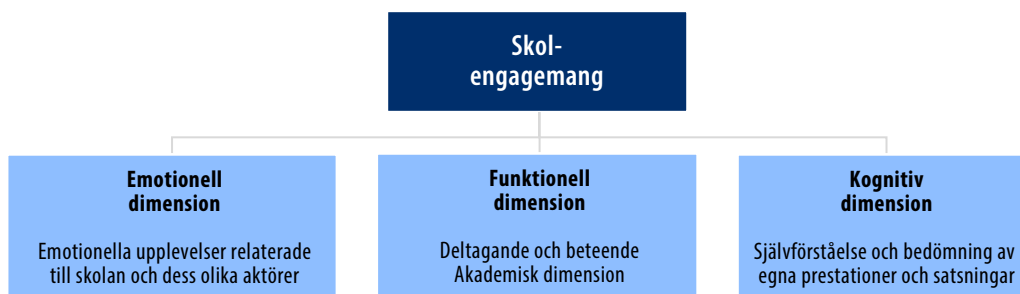
Forskningen är relativt entydig i fråga om att skolengagemang består av tre dimensioner, nämligen en emotionell, en funktionell och en kognitiv dimension (se definitionen av skolengagemang ovan). Enligt teorierna om skolengagemang åskådliggörs en positiv skolgångsspiral av de tankar, känslor och handlingar som eleverna förknippar med skolan. Strukturering bidrar till att mer uppmärksamhet riktas mot skolmiljön och hur den kan utformas för att stödja positiva upplevelser relaterade till skolan och skolgången bland elever²⁴.

21 Ryan & Deci 2000

22 Klem & Connell 2004

23 Salmela-Aro et al. 2008

24 Fredricks et al. 2019; Virtanen 2016

Figur 3. Dimensioner av skolengagemang

När man granskar skolengagemang är de funktionella och kognitiva dimensionerna ofta lättare för lärare och annan skolpersonal att observera, eftersom det till exempel är lätt att konstatera hur elever kommer till skolan, deltar i aktiviteter och är aktiva på lektionerna. Däremot kan det vara svårare att notera tecken på engagemang på det emotionella och kognitiva planet. På ett emotionellt plan förhåller sig en engagerad elev positivt till skolan. Det är också förknippat med positiva upplevelser av att tillhöra en gemenskap och ha sociala relationer i skolan. Med graden av engagemang avses hur viktig och meningsfull skolgången anses vara och till exempel hur mycket eleven satsar på

att förstå vad som lärs ut i skolan²⁵. Om en elev å andra sidan har negativa upplevelser av de sociala relationerna i skolan kan hen låta bli att komma till skolan eller inte kunna koncentrera sig på skolarbetet. Ett minskat emotionellt engagemang börjar därför återspeglas i handling, vilket minskar möjligheterna till lärande och positiva inlärningsupplevelser. Mer positivt sett kan allt skolengagemang, oavsett om det är rationellt (vilja att lära sig och förstå, skolan är viktig), emotionellt (det är trevligt i skolan, lärarna är intresserade av mig, jag har vänner i skolan) eller funktionellt (aktivitet på lektionerna, deltagande i skolans aktiviteter), bidra till att hålla eleven på ett positivt utvecklingsspår när det gäller utbildning.

Med beaktande av de ovan beskrivna mekanismerna för skolengagemang har studier visat att följande faktorer är relevanta för att stärka skolengagemanget²⁶:

- gott förhållande mellan lärare och elev,
- positiva kamratrelationer,
- framgång i skoluppgifter och
- stöd för skolgång hemifrån.

25 Fredricks et al. 2019

26 Ulmanen 2017

2.4 Det finns flera orsaker till skolfrånvaro

Problematiske frånvaro hos en enskild elev börjar sällan plötsligt. Det är ofta ett problem som utvecklas gradvis, och det är viktigt att identifiera och ingripa tidigt. Enligt studier kan de första tecknen på problematisk frånvaro observeras i lågstadiet och till och med i förskolan²⁷. Upp till 60 olika orsaker till skolfrånvaro har identifierats. Orsakerna betraktas ofta ur fyra perspektiv: individ, förälder/familj, skola och samhälle. Individuella orsaker till frånvaro är bland annat inlärningssvårigheter och psykiska problem. Föräldra- och familjerelaterade faktorer inkluderar bland annat låg socioekonomisk status, föräldrarnas psykiska problem, familjestruktur och bristfälliga färdigheter som förälder. Skolrelaterade faktorer omfattar till exempel dålig skolatmosfär, problem med kamratrelationer, mobbning och utfrysning, dåliga relationer mellan elever och lärare och tillbringande av tid med andra kamrater som är olovligt frånvarande från skolan. Sociala faktorer omfattar bland annat otrygga bostadsområden, bristfälliga social- och hälsovårdstjänster samt spänningar relaterade till etnisk bakgrund²⁸.

Forskning kring skolfrånvaro och dess riskfaktorer bedrivs ur flera perspektiv. Den nyare litteraturen har stärkt förståelsen av fenomenets systemiska natur. Skolengagemang och -frånvaro har också börjat granskas ur ett socioekologiskt perspektiv, vilket innebär att man inte endast fokuserar på risk- och skyddsfaktorer relaterade till elever, deras familjer eller andra individer. Ett bredare tillvägagångssätt för att förstå den komplexa ekologin bakom skolnärvaro och -frånvaro har inkluderats²⁹. Enligt perspektivet läggs fokus även på de samhällsfaktorer som stöder skolengagemang, samhälleliga och administrativa strukturer samt växelverkan och förändringar mellan olika nivåer.

27 Gottfried & Gee 2017

28 Kearney 2016

29 Kearney et al. 2022

Figur 4. Granskning av skolnärvaro utifrån en socioekologisk modell

Ur en enskild elevs perspektiv kan ökande frånvaro beskrivas som en process där problemen med skolgången till en början ofta märks endast i hemmet, då det för varje dag blir svårare för eleven att ta sig till skolan. Så småningom ökar förseningarna på morgonen och förvandlas till enskilda frånvarotimmar. Eleven kan vara frånvarande från vissa lektioner eller vid vissa tider under dagen eller veckan. När frånvaron fortsätter ökar risken för att ett barn eller en ung person uteblir helt och hållet från skolan. Samtidigt minskar sannolikheten för att eleven kommer att återvända till skolan³⁰.

Frånvaro kan delas in i fyra kategorier:³¹

Skolvägran (school refusal): Detta begrepp avser situationer där en elev vägrar att gå till skolan, vilket ofta leder till långa frånvaroperioder. Vårdnadshavarna är ofta medvetna om att ett barn eller en ung person tillbringar dagarna hemma men har inga möjligheter att få dem att gå till skolan. En elev kan vägra gå till skolan till exempel av olika psykiska skäl

30 Kearney 2008

31 Heyne et al. 2019

och/eller neuropsykiatriska orsaker eller emotionella svårigheter. Exempel på sådana orsaker till skolvägran är ökad ångest och rädsla, ofta relaterat till sociala situationer, mobbning och ensamhet. Även ogjorda eller försenade skoluppgifter kan orsaka ångest. Som begrepp fokuserar skolvägran främst på barnets beteende och individuella faktorer.

Detta fenomen är dock ofta kopplat till ett antal gemenskaps- och kamratrelaterade faktorer som kan utlösa en spiral av skolvägran. Det är viktigt att identifiera dessa faktorer i samband med skolkulturen och -gemenskapen för att hitta sätt att arbeta förebyggande i hela gemenskapen.

Skolk (pinnaaminen/lintsaaminen, truancy): Med skolk avses olovlig frånvaro från skolan på grund av att eleven upplever att skolgången inte är meningsfull eller på grund av problem med skolmotivationen. Motivationen kan till exempel påverkas av en allmän upplevelse av att det inte är nyttigt att gå i skolan och att icke-skolrelaterade faktorer i barnets eller den unga personens liv upplevs vara mer meningsfulla (bristande studiemotivation). Dessa elever kan också tillbringa dagarna i skolans lokaler men inte delta i undervisningen. Ofta finns det också en stark vilja att agera på egna villkor.

Frånvaro som främst grundar sig på vårdnadshavarnas initiativ (ensisijaisesti huoltajalähtöinen poissaolo, school withdrawal): Med detta begrepp avses frånvaro som grundar sig på faktorer relaterade till vårdnadshavarnas eller familjens behov. Till exempel kan en familjs utmanande livssituation eller vårdnadshavarnas problem med sitt eget välbefinnande hindra ett barn från att gå i skolan.

Frånvaro som främst grundar sig på skolans initiativ (ensisijaisesti koulu- lähtöinen poissaolo, school exclusion): Med detta begrepp avses situationer där skolan rekommenderar eller tvingar (eventuellt i samarbete med vårdnadshavarna) ett barn att studera hemma, till exempel på grund av aggressivitet. Då anses barnet inte ha tillräcklig skolgångsförmåga. Även faktorer relaterade till skolmiljön kan hindra en ung person från att gå i skolan. Det kan till exempel bero på otillräckliga stödtjänster eller utmaningar i verksamhetskulturen (så kallad "remisskultur"), upplevd mobbning eller uteslutning från gruppen.

2.5 Det är viktigt att identifiera faktorer som exponerar för frånvaro

Även om frånvaro som fenomen i stor utsträckning är relaterat till ett brett spektrum av faktorer som rör samhället, skolgemenskapen och individen, identifierar forskningen faktorer och situationer som ökar risken för skolfrånvaro för vissa elever. Att identifiera dem är viktigt både i skolans förebyggande arbete och i utvecklingen av strategier för att hantera frånvaro.

Förändringar eller utmaningar i elevens närmaste krets eller skolmiljö kan också öka risken för frånvaro. Sådana är bland annat

- trauma eller en nära anhörigs allvarliga sjukdom eller död
- förändringar i familjesituationen och till exempel placering av en elev utanför hemmet
- byte av skola och övergångar i skolan, till exempel övergång från de lägre årskurserna till de högre inom den grundläggande utbildningen innebär samtidigt byte av skolresan, skolkamrater och bekanta lärare
- avbrott i de dagliga rutinerna på grund av sjukdom eller semester kan göra det svårt att återvända till skolan, särskilt om eleven har fått luckor i sina studier under frånvaron.

Ibland kan frånvaro som ursprungligen berott på ett fysiskt symptom (t.ex. migrän eller astma) utvecklas till ett problem med skolnärvaron, även om det fysiska symptomet behandlas. Oavsett vad som utlöser frånvaron innebär den alltid ytterligare psykologisk stress hos eleven³².

2.5.1 En trygg miljö främjar skolengagemang

En trygg inlärningsmiljö och förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld förebygger också frånvaro på grund av dessa fenomen, eftersom mobbning undergräver upplevelsen av att tillhöra en gemenskap. I NCU:s utvärdering³³ framstod ur vårdnadshavares perspektiv trygghetsrelaterade faktorer under skoldagen och mobbningsupplevelser som en viktig orsak till oroväckande frånvaro bland elever. Mobbning

32 https://vip-verkosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Guide_Svensk_web.pdf

33 Markkanen et al. 2022

är också ofta osynlig för vuxna i skolan. En femtedel av de vårdnadshavare vars barn hade varit frånvarande så mycket under läsåret att interventioner sattes in uppgav skolrelaterade orsaker till frånvaron.

Endast en tredjedel av de elever som upplevt mobbning har berättat om det till vuxna i skolan. Elever vågar inte eller vill inte alltid berätta om den mobbning som de upplevt, eftersom de inte tror att det kommer att hjälpa att de berättar om saken eller de är rädda för att det kommer att förvärra situationen. För elever är det ofta svårt att berätta om tve tydlig, indirekt mobbning. Indirekt mobbning handlar ofta mer om att bli avvisad och känna sig oaccepterad i en kamratgrupp, snarare än om konkreta handlingar som skulle vara lätta att beskriva för vuxna i skolan. I skolan behövs stöd och struktur särskilt för friare situationer, såsom raster och övergångssituationer, eftersom mobbning sker mest sannolikt när ingen vuxen är närvarande för att bevittna mobbningsituationen.

Om det börjar förekomma oregelbundenhet i en elevs skolgång är det viktigt att noggrant identifiera elevens upplevelser av kamratgrupps tillhörighet och eventuellt kränkande bemötande eller mobbning. Det finns en hel del stödmaterial för antimobbningsarbete i Utbildningsstyrelsens helhet om förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld³⁴.

2.5.2 Lärande utan hinder främjar närvaro

Att uppmärksamma att skolorna, lärmiljöerna är tillgängliga och att pedagogiken är tillgänglig är viktigt för alla elever. Det är särskilt viktigt för elever med utmaningar gällande lärande och växelverkan. Enligt rapporten Koulukäymättömyys Suomessa hade ungefär hälften av de elever som hade fått stöd i form av särskilda arrangemang på grund av frånvaro identifierade inlärningssvårigheter³⁵.

Med tanke på skolengagemang är bland annat tidig identifiering av neuropsykiatriska svårigheter (neurodiversitet), inlärningssvårigheter och andra utmaningar i skolgången, adekvat stöd i rätt tid och flexibla tillvägagångssätt viktiga. Neuropsykiatrisk funktionsvariation (inklusive ADHD, autismspektrumstörning, Tourettes syndrom och utvecklingsrelaterad språkstörning) involverar i allmänhet svårigheter med sensorisk reglering, beteendereglering

34 [Webbplatsen Förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld, UBS](#)

35 [Määttä et al. 2020](#)

och social växelverkan, vilket kan öka belastningen hos elever med neurodiversitet i skolmiljön. Bristfälliga stödåtgärder, öppna inlärningsmiljöer och behovet av självstyrning ökar stressnivån och arbetsbelastningen hos elever med neurodiversitet, vilket kan göra det svårt för dem att koncentrera sig och delta i lektionerna. Buller, höga nivåer av visuell stimulans, brist på struktur, stora undervisningsgrupper och grupper som ofta byts, byte av lärare och öppna lärmiljöer samt oförutsägbara övergångar belastar barn med neurodiversitet. Långvarig belastning och otillräckliga stödåtgärder kan exponera personer med neurodiversitet för associerade sjukdomar, såsom psykiska problem. I värsta fall leder detta till problematisk frånvaro, avbruten skolgång och marginalisering³⁶.

Faktorer som främjar funktionsförmågan och minskar belastningen är bland annat

- skollokalernas sensoriska neutralitet (t.ex. lokalernas överskådlighet, tillräckligt stora lokaler i förhållande till antalet elever, separata eller avskiljbara arbetsområden, god akustik och ljudisolering, minskning av störande ljud, bakgrundsbuller och visuella stimuli, icke-bländande och justerbar belysning)
- skoldagar och lektioner som är tydliga, förutsägbara och strukturerade
- möjlighet till vilopauser under skoldagen, till exempel en lugn plats att tillbringa rasten på, tysta rum eller utrymmen
- visualisering av instruktioner och uppgifter
- tydlig, positiv växelverkan som tar hänsyn till elevens starka sidor.

36 [En skola för alla – Autism Finland \(på finska\)](#)

3 Frånvaro som en indikator för välbefinnande

För närvarande saknar vi heltäckande nationell statistik över antalet elever med problematisk frånvaro inom den grundläggande utbildningen. Baserat på tillgängliga uppgifter verkar det som att det genomsnittliga antalet frånvarotimmar inom den grundläggande utbildningen har ökat, men det finns ingen tydlig nationell bild av fenomenets omfattning. Lokalt insamlade uppgifter om frånvaro användes i SKY-pilotprojekten som en del av uppföljningen av elevernas välbefinnande i skolan.

3.1 Ingen exakt information om förekomsten av frånvaro

Forskningen om uppföljning av frånvaro och förekomsten av problematisk frånvaro har varit begränsad i Finland. Den mest heltäckande informationen finns för närvarande i THL:s TEA-visare³⁷, som samlar in uppgifter om sjukfrånvaro, lovlig och olovlig frånvaro från skolor vartannat år. De genomsnittliga uppgifter som samlas in med hjälp av TEA-visaren gör det inte möjligt att identifiera andelen elever med problematisk skolfrånvaro³⁸. Enligt TEA-visaren 2021 samlade 65 procent av grundskolorna systematiskt in frånvarouppgifter, och en elevs genomsnittliga frånvaro per år var cirka 42 timmar. Det är en ökning med cirka 19 procent jämfört med de uppgifter som samlades in 2019. Detta beror delvis på den exceptionella situationen till följd av pandemin, som också ökade elevernas utmattning och ensamhet³⁹. Även enligt RFV:s och UKM:s uppföljning ökade coronaviruspandemin skolfrånvaron⁴⁰. Resultaten av den nationella uppföljningen av elevhälsotjänsterna (OPA-enkäten) tyder på ett ökat behov av stödtjänster relaterade till frånvaroproblematik⁴¹.

37 TEA-visaren, Institutet för hälsa och välfärd

38 Främjande av välbefinnande och hälsa i grundskolorna 2019; 2021 (på finska)

39 Ahtiainen et al. 2020

40 Grundläggande utbildning läsåret 2020–21, RFV (på finska)

41 Hietanen-Peltola et al. 2022 (på finska)

I enkäten Hälsa i skolan⁴² har man kartlagt frånvaromängderna enligt elevernas egen bedömning. Enligt enkätresultaten 2021 uppgav 3,7 procent av eleverna i årskurs 8 och 9 att de varit frånvarande varje vecka på grund av sjukdom och 3,9 procent på grund av olovlig frånvaro⁴³. Enligt PISA-undersökningen (2018) uppgav däremot 13 procent av 15-åriga finländska ungdomar att de varit olovligt frånvarande minst en gång hela skoldagen under de två veckor som föregick undersökningen⁴⁴.

Avsaknaden av en nationell lägesbild av frånvaro inom den grundläggande utbildningen var drivkraften bakom en undersökning om skolf frånvaro bland högstadiel elever som beställdes av VIP-nätverket för krävande särskilt stöd⁴⁵. Enligt en kartläggning som genomfördes strax före coronaviruspandemin finns det åtminstone cirka 4 000 elever i åk 7–9 i Finland vars frånvaro orsakar sådana problem för deras skolgång att skolan måste vidta åtgärder. I rapporten uppskattas antalet elever med hög frånvaro till cirka 2–3 procent av åldersklassen, vilket är i linje med internationella studier⁴⁶.

Några av de utbildningsanordnare som deltog i pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen hade följt upp frånvaron noggrant i flera år. Om dessa frånvarosiffror relateras till alla elever inom den grundläggande utbildningen i Finland förloras för närvarande undervisning för mer än 50 000 läsår varje år på grund av frånvaro under ett enda läsår⁴⁷. Detta är betydligt mer än motsvarande antal förlorade läsår som beräknats med hjälp av uppgifter från TEA-visaren. Eftersom det inte finns någon enhetlig datainsamling och statistik, är det svårt att på utbildningsanordnar- eller skolnivå säga hur mycket frånvaro som är "normal" och när den är mindre eller större än i genomsnitt.

3.2 Frånvaro bör följas upp systematiskt

Bristerna i uppföljningsinformationen om och statistikföringen av frånvaro inom den grundläggande utbildningen och avsaknaden av en enhetlig nationell klassificering av frånvaro har diskuterats redan för över tio år sedan⁴⁸.

42 Halme et al, 2018

43 [Enkäten Hälsa i skolan, THL \(på finska\)](#)

44 Keppens & Spruyt 2018

45 Määttä et al. 2020

46 Havik et al. 2014

47 <https://www.koulukunnossa.fi/se/>

48 Lehtinen et al. 2012

En utmaning i uppföljningen är att utbildningsanordnare inte har haft ett sinsemellan enhetligt sätt att klassificera frånvaro. I datainsamlingen för pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen rapporterades mer än 60 olika sätt att rapportera en elevs frånvaro. I avsnitt 8 beskrivs förenhetligandet av uppföljningsinformationen och ges anvisningar för klassificering av frånvaro.

Systematisk uppföljning av frånvaro är redan i sig en åtgärd som kan förebygga frånvaros uppkomst och ökning. För att stödja både individens och gemenskapens välbefinnande är systematisk uppföljning av frånvaro motiverad⁴⁹:

1. **Trygghet och säkerhet.** Det är viktigt att utreda var en elev befinner sig om hen inte är i skolan och frånvaron inte har anmälts.
2. **Identifiering av risk- och skyddsfaktorer.** Genom att följa upp frånvaron är det möjligt att identifiera fenomen på både individ- och gruppnivå som kan indikera en ökning eller minskning av frånvaron.
3. **Systematisk utveckling av skolan.** Kategoriserad frånvaroinformation kan till exempel användas i skolans välbefinnandearbete.
4. **Identifiering av resursbehov.** Stor förekomst av frånvaro är ofta ett symptom som man bör reagera på. Genom att följa upp frånvaro är det möjligt att förutse och identifiera resursbehov, till exempel när det gäller stöd för lärande och skolgång eller elevvårdstjänster.
5. **Utvärdering av åtgärdernas effektivitet.** Genom att följa upp frånvaro är det möjligt att identifiera vilka interventioner som fungerar och vilka som inte gör det i syfte att ta itu med orsakerna till frånvaro på både individ- och gruppnivå.
6. **Ökad medverkan av vårdnadshavare.** Vårdnadshavarna bör aktivt involveras i uppföljningen av frånvaro och i diskussionerna till exempel om orsakerna till frånvaro, de första tecknen på frånvaro och hur de syns hemma och hur frånvaro följs upp i den egna skolan.

I början av SKY-utvecklingsverksamheten utredde NCU utbildningsanordnarnas erfarenheter av uppföljning och statistikföring av frånvaro samt utvecklingsbehoven i anslutning till detta⁵⁰. Följande observationer lyftes fram som centrala:

- Mindre än hälften av utbildningsanordnarna följer upp frånvaron på kommunnivå. Uppföljningen sker främst på skol- och undervisningsgruppsnivå.
- Ur skolornas synvinkel fanns det brister i dokumenteringen av åtgärder för att i synnerhet ingripa i frånvaro.

49 Gren-Landell 2022

50 Markkanen, Saarinen och Rumpu 2022

- Avsaknaden av enhetliga rutiner för dokumentering av frånvaro undergräver statistikens tillförlitlighet och jämförbarhet.
- Frånvarouppgifter användes inte systematiskt för att stödja beslutsfattandet. Förebyggande av, ingripande i och uppföljning av frånvaro är inte en integrerad del av det gemensamma elevvårdsarbetet som koordineras av skolans elevvårdsgrupp eller av elevvårdens årsklocka i alla skolor.

Deltagarna i pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen önskade mer konsekventa sätt att följa upp och statistikföra frånvaro. När det gäller förebyggande av frånvaro är det inte endast en fråga om att följa upp en enskild elevs frånvaro. Om man även beaktar frånvaro på skol- eller utbildningsanordnarnivå och olika åldersgrupper får man ett annat perspektiv på var åtgärder behöver vidtas. Med hjälp av den insamlade informationen kan man till exempel identifiera åldersgrupper med vilka man kan arbeta mer proaktivt och effektivt för att förebygga frånvaro. Om utbildningsanordnaren systematiskt samlar in data om frånvaro kan man också se förändringar i tidsserier. Så här finns det möjlighet att förutse och allokera resurser för att förebygga och ingripa vid frånvaro på ett mer systematiskt sätt.

3.3 Barns och ungdomars övergripande välbefinnande i skolans vardag – frånvaro som en indikator på välbefinnande i det regionala pilotprojektet i Nådendal

I skolans vardag leds den gemensamma elevvården och sektorsövergripande kompetens på ett planmässigt sätt så att det är möjligt att samordna pedagogisk kompetens och elevvårdskompetens i skolans arbete för välbefinnande. Uppföljningen av frånvaro är systematisk i arbetet för att främja välbefinnandet, och den insamlade informationen är tillgänglig för förebyggande verksamhet och tidiga åtgärder under skolåret.

Uppföljning av frånvaro är en del av uppföljningen av elevernas välbefinnande i skolan. När man granskar frånvaro diskuteras sektorsövergripande samarbete för att stödja elevernas positiva skolengagemang och stärka deras erfarenheter av att vara en del av skolans vardag. Det gäller särskilt att ta hänsyn till faktorer som rör möten och växelverkan mellan elever och vuxna i skolan.

Elevernas åsikter beaktas i utvecklingen av aktiviteter för att stödja skolengagemang inom den gemensamma elevvården. Även vårdnadshavarnas synpunkter på hur man kan stödja positivt skolengagemang beaktas för att stödja planeringen och stärka samarbetet mellan hem och skola.

Som en del av samarbetet mellan hem och skola hör att informera om frånvarouppföljningen som en indikator för skolvälbefinnandet och som ett verktyg för ledning genom information. Förebyggande av frånvaro genom den gemensamma elevvården är en prioritet som gäller alla aktörer i skolan.

I tabellen visas frånvarouppgifter på olika nivåer som infördes i Nådendals regionala pilotprojekt (Nådendal, S:t Karins, Masku, Virmo, Nousis, Pemar). Det är viktigt att granska frånvaro regelbundet, liksom vid följande tidpunkter under läsåret:

- *augusti (föregående års frånvarostatistik som utgångspunkt, introduktion av verksamhetsmodellen),*
- *oktober/november (läget efter höstlovet, återgången till skolvardagen efter semestern),*
- *sammanställd statistik över höstterminen, mars (synpunkter på stöd för skolgång och förbereda övergångsskeden med tanke på skolavhopp),*
- *statistik över hela läsåret (skol- och klassspecifika översikter för att stödja planeringen av nästa läsår).*

Tabell 1. Ledning genom information i arbetet för barns och ungdomars välbefinnande: frånvaro som en indikator för välbefinnande i det regionala pilotprojektet i Nådendal

Analyserad nivå/grupp	Uppföljning av frånvaro och dataanalys
<p>KOMMUNENS STYRGRUPP FÖR ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN</p> <p>Kommunens styrgrupp följer för sin del regelbundet upp skolfrånvaro på kommunal nivå. Den minsta enhet som möjligtvis används för jämförelse med andra kommuner, är frånvarodata på kommunnivå.</p>	<p>Frånvarodata på kommunnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analys av mindre områden inom en kommun, till exempel skolor i samma område. • Analys av frånvarodata på skolnivå som en del av andra data om barns och ungdomars välbefinnande. • Regionala skillnader och trender för planering av förebyggande och riktade åtgärder. • Resursöversväganden är möjliga ur ett positivt särbehandlingsperspektiv: välfärdsindikatorer återspeglar regionala och skolspecifika behov inom kommunen.

Analyserad nivå/grupp	Uppföljning av frånvaro och dataanalys
<p>REKTORSMÖTEN UNDER LEDNING AV BILDNINGsledningen</p> <p>Frånvarodata på skolnivå analyseras regelbundet vid rektorsmötena i kommunen. Rektorsmötena leds av en företrädare för bildningsledningen.</p>	<p>Frånvarodata på skolnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jämförelse mellan skolor och jämförelse av frånvarodata för enskilda skolor till exempel med regionala medeltal. • Informationsutbyte mellan kommunens rektorer om olika praxis för att stödja skolengagemang och fastställande av mål för att förebygga och minska frånvaro. • Att på ett enhetligt sätt leda rektorerna strategiskt via ledning genom information.
<p>SKOLSPECIFIK GEMENSAM ELEVvård OCH LÄRARMÖTEN</p> <p>Skolnärvaron följs upp regelbundet genom sektorsövergripande samarbete i de skolvisa elevvårdsgrupperna.</p>	<p>Frånvarodata på skol-, klass- och årskursnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Inte granskning av en enskild elevs situation • Information om den övergripande situationen när det gäller elevernas skolengagemang och närvaro i skolan • Inriktning på sektorsövergripande, gemenskapsfrämjande arbete i enlighet med skolans och klassens behov. • Särskild uppmärksamhet ägnas åt fenomen och till exempel den övergripande situationen för en enskild klass med tanke på fortlöpande gruppbildning.
<p>LÄRARE</p> <p>Läraren följer regelbundet upp elevernas frånvaro och har kontakt med vårdnadshavarna.</p> <p>Elevvårdstjänsternas personal konsulteras med låg tröskel.</p>	<p>Frånvarodata på elevnivå</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mängd frånvaro och typ av frånvaro • Period under vilken frånvaron uppkommit • Förekomst av frånvaro, till exempel vissa dagar/lektioner • Förseningar (första tecken på frånvaro) • Andra lektionsanteckningar • Betygutveckling • Dokumenterade stödåtgärder och stöd för lärande

4 Samarbete mellan hem och skola

Etablering av kontakter och ett förtroendefullt förhållande mellan elever, vårdnadshavare och skolpersonal är avgörande för att säkerställa skolengagemanget och förebygga frånvaro. Vårdnadshavarnas intresse för skolgången främjar elevernas lärande och närvaro. Det är också viktigt att både eleven och dennes vårdnadshavare vet hur man ska agera om eleven behöver vara frånvarande från skolan. Vårdnadshavarna bör uppmuntras att kontakta skolan om eleven har svårt att komma iväg till skolan eller orsakerna till frånvaro väcker frågor. Vid långvariga frånvarosituationer bör man se till att vårdnadshavarna får tillräcklig information om konkreta åtgärder som stöder elevens skolgång och återvändande till skolan både i hemmet och i skolan.

4.1 Vårdnadshavarna kan stödja skolengagemanget

Vårdnadshavarna innehar en viktig roll när det gäller att stödja skolengagemanget och skolgången. Om vårdnadshavarna visar intresse för sitt barns skola och skolgång och talar positivt om skolan uppmuntras barnet studera och detta bidrar till att stärka skolengagemanget. I samarbetet mellan hem och skola kan även skolan lyfta fram det faktum att varje vårdnadshavare oavsett utbildningsbakgrund kan stödja skolengagemanget till exempel genom att ställa frågor om skoldagen och ge uppmuntran och stöd.

Det är viktigt att informera vårdnadshavarna om att syftet med uppföljningen av frånvaro är att tillsammans ta hand om barnet och ingripa tidigt i skolan vid förändringar i måendet eller beteendet.

”Budskapet till hemmen är att ingripande i frånvaro handlar om att ge stöd till hemmen, inte om att anklaga dem. Många tänker så.”

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen betonar vikten av att samarbeta med vårdnadshavarna för att stödja närvaron. Läroplansgrunderna förutsätter också att verksamhetsmodellen relaterad till frånvaro beskriver hur samarbetet med vårdnadshavarna ska genomföras⁵¹. Vårdnadshavarnas delaktighet i skolans vardag och föräldraföreningsverksamheten bidrar för sin del till att skapa en omsorgsfull och trygg skolmiljö

51 Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder

som stöder alla barn. Skolorna behöver överväga hur de i högre grad kan involvera vårdnadshavarna i planeringen, genomförandet och utvecklingen av välbefinnandearbetet i skolan. Det finns mycket material om samarbete mellan hem och skola på webben, till exempel på Hem och skolas webbplats⁵² och webbplatsen för SKYkoulussa-dagen⁵³.

4.2 Vårdnadshavarna behöver information om tillvägagångssätt vid frånvaro

Även om problematisk skolfrånvaro endast gäller en liten andel av eleverna, upplever många familjer ibland oro över elevers oregelbundna skolgång. Enligt en utvärdering av NCU har ungefär en fjärdedel av vårdnadshavarna varit oroliga över sitt barns trivsel i skolan, sitt barns ovilja att gå till skolan och sitt barns frånvaro. Enligt vårdnadshavarna är de viktigaste faktorerna som påverkar elevernas skoltrivsel växelverkan mellan lärare och elever, otillräckligt stöd för lärande, mobbning, ensamhet och problem med kamratrelationer. De intervjuade vårdnadshavarna betonade upplevelsen av att bli bemötta och en fungerande dialog med skolpersonalen⁵⁴.

De utmaningar som ett barn ställs inför när det gäller att regelbundet gå i skolan är ofta mycket stressande och oroande för vårdnadshavarna. Vikten av skolnärvaro bör diskuteras med vårdnadshavarna, och betydelsen av att följa upp frånvaron med tanke på elevens välbefinnande bör betonas. Det är motiverat att diskutera skoltrivsel och frånvaro till exempel vid utvärderingssamtal. Det är uttryckligen i hemmet som de första tecknen på problematisk frånvaro upptäcks. Vårdnadshavarna bör uppmuntras att i ett tidigt skede ta upp problem relaterade till regelbunden skolgång. Det är viktigt att utveckla rutiner som främjar en positiv växelverkan mellan hem och skola, vilket för sin del kan bidra till att sänka tröskeln för att kontakta skolan.

Vårdnadshavarna bör informeras om skolans verksamhetsmodell för förebyggande av elevers frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro och vad de olika åtgärderna innebär. Det räcker inte att endast ange en länk till utbildningsanordnarens verksamhetsmodell, utan modellen bör beskrivas för vårdnadshavarna på ett sådant sätt att de får så mycket konkret information som möjligt om de praktiska förfarandena.

Om vårdnadshavarna inte har en klar uppfattning om skolans verksamhetsmodell för förebyggande av elevers frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro, kan de godkänna sitt barns frånvaro som lovlig även om det inte finns någon grund för det. Genom att informera om tillvägagångssätten skapas förtroende för att skolan har

52 www.hemochskola.fi

53 <https://www.skykoulussa.fi/kodin-ja-koulun-yhteistyö>

54 Markkanen et al. 2022

olika sätt för att hantera situationen och att hjälp finns att få. Då kommer det inte som en överraskning att läraren kontaktar vårdnadshavarna även när mängden utredd frånvaro ökar. Att informera om detta är särskilt viktigt om vårdnadshavarnas modersmål inte är finska eller svenska eller om de inte är bekanta med elektroniska informationssystem.

”Läraren har kontaktat mig två gånger angående mitt barns frånvaro efter ett visst antal timmar. Då har vi tillfrågats om vi oroar oss för skolgången, och eftersom varken vi eller läraren har oroat oss har vi tillsammans beslutat att det inte behövs några stödåtgärder. Jag anser att det här har varit ett bra tillvägagångssätt, för om jag hade märkt ett stödbehov, hade det varit lätt att berätta det för läraren och stödåtgärder hade vidtagits vid rätt tidpunkt.”

4.3 Hemmet är en viktig partner vid långvarig frånvaro

Om frånvaron ökar och blir problematisk förstärks samarbetet med hemmet. Ibland kan skolan och vårdnadshavarna uppfatta och tolka orsakerna till frånvaron på olika sätt. Då kan identifieringen av orsakerna till frånvaron, till exempel genom en kartläggning, bidra till att skapa samförstånd. Ibland kan vårdnadshavare till och med oavsiktligt bidra till en elevs frånvaro. I stället för att dra åt olika håll gäller det att samla krafterna och fokusera dem på att stödja elevens skolgång. Tips för vårdnadshavare om hur man kan stödja skolgången finns bland annat på webbplatsen www.koulukunnossa.fi.

Det är viktigt att diskutera med vårdnadshavare:⁵⁵

- Fråga eleven hur hen mår och hur vardagen löper: humör och beteende, fritid, läxor, dygnsrytm, ätande, spelande.
- Berätta vad som löper fint i skolan, vad som kräver övning: komma till/gå hem från skolan, ätande, raster, lektioner, övergångssituationer, mobilspel och sociala medier, agerande i grupp, humör, lärande.
- Gå igenom antalet frånvarotillfällen och förseningar.
- Ta reda på om det finns något i skolan som kan påverka elevens välbefinnande och som bör tas i beaktande i verksamheten? Till exempel mobbning, stökighet i klassrummet, vikarier som kommer och går, stämningen.
- Och hur är det på fritiden eller hemma?
- Känner vårdnadshavaren oro? Är du orolig för situationen?
- Diskutera om att skolans elevvårdstjänster är tillgängliga för att hjälpa och om lärarens skyldighet att hänvisa eleven till dem. Har familjen redan kontaktat andra instanser?

55 <https://www.koulukunnossa.fi/se/narvaromodellen/#tidigt-ingripande>

De begrepp och mötesstrukturer som används av skolans och elevvårdstjänsternas personal kan vara obekanta för vårdnadshavare. Det är därför viktigt att vara öppen och förklara frågorna tillräckligt tydligt samt att även lyssna på och höra vårdnadshavarens och elevens synpunkter. I sektorsövergripande samarbete är eleverna och vårdnadshavarna alltid experter gällande sitt eget ärende.

Ett konstruktivt samarbete mellan hem och skola underlättas av att diskussionen om frånvaro inletts redan i ett tidigt skede enligt den lokala verksamhetsmodellen. Om behovet av stöd ökar kan socialvården kontaktas för att bedöma behovet av stöd eller en barnskyddsanmälan göras.

5 Frånvaro i lagen om grundläggande utbildning och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen

”Utbildningsanordnaren ska förebygga frånvaro hos elever som deltar i den grundläggande utbildningen samt systematiskt följa och ingripa i frånvaron. Utbildningsanordnaren ska underrätta elevens vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare för eleven om olovlig frånvaro.”⁵⁶

5.1 I lagstiftningen föreskrivs om förebyggande åtgärder och systematisk uppföljning och ingripande

I lagen om grundläggande utbildning föreskrivs om både elevernas rättigheter och skyldigheter. Enligt lagen har en elev som deltar i utbildning under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen, elevhandledning och tillräckligt stöd för lärande och skolgång genast när behov uppstår. Den läropliktige ska i sin tur delta i den grundläggande utbildning som ordnas enligt lagen om grundläggande utbildning eller på något annat sätt inhämta de kunskaper som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs. Av särskilda skäl kan en elev beviljas tillfällig befrielse från deltagande i den grundläggande utbildningen⁵⁷.

Enligt läropliktslagen ska den läropliktiges vårdnadshavare se till att den läropliktige fullgör läroplikten. En vårdnadshavare som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet försummar sin skyldighet att övervaka fullgörandet av läroplikten, ska för försummelse av tillsyn av den läropliktige dömas till böter⁵⁸.

56 Lag om grundläggande utbildning 628/1998

57 Lag om grundläggande utbildning 628/1998

58 [Läropliktslag 1214/2020](#)

För att säkerställa deltagande i den grundläggande utbildningen föreskriver lagen om grundläggande utbildning att utbildningsanordnaren ska följa upp frånvaron och underätta elevens vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare för eleven om olovlig frånvaro. Tidigare var utbildningsanordnarna skyldiga att inkludera en beskrivning av hur uppföljning, rapportering och hantering av elevers frånvaro ordnades i sina skolvisa elevvårdsplaner enligt lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014.

Eftersom frånvaromängden och långvarig frånvaro ökat, identifierades ett behov av att precisera den gällande lagstiftningen. I resultaten från NCU:s datainsamling till utbildningsanordnare konstaterades att de frånvaromodeller som användes ofta saknade beskrivningar av åtgärder för att förebygga frånvaro. Det fanns också utrymme för förbättringar när det gällde insamling och användning av frånvaroinformation samt systematiken i ingripande vid frånvaro.

Detta var utgångspunkten för att ändra andra momentet som gäller frånvaro i 26 § i lagen om grundläggande utbildning. Framöver ska utbildningsanordnaren systematiskt förebygga, följa upp och ingripa vid frånvaro hos elever som deltar i den grundläggande utbildningen. Syftet med förändringen är att främja elevernas välbefinnande och stärka skolornas förmåga att stödja grundläggande färdigheter och uppnå lärresultat genom att minska frånvaron. Lagen träder i kraft den 1 augusti 2023.

I och med lagändringen utvidgas utbildningsanordnarens uppgifter, och tilläggsfinansiering på åtta miljoner euro betalas med kommunernas statsandelar för basservicen. Finansieringen kan bland annat användas för att förebygga, systematiskt följa upp och ingripa i elevers frånvaro.

5.2 Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen uppdaterades

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 uppdaterades för att återspegla ändringen av 26 § i lagen om grundläggande utbildning. Förebyggande av frånvaro och systematik angående uppföljning av och ingripande vid frånvaro skrevs in i avsnitten 4.2 Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen, 5.1 Gemensamt ansvar för skoldagen och 5.6 Frågor som avgörs på lokal nivå.

Anordnaren av grundläggande utbildning beslutar om och beskriver en **verksamhetsmodell** för förebyggande och systematisk uppföljning av samt ingripande vid frånvaro i den lokala läroplanen. De skolspecifika lösningarna i verksamhetsmodellen preciseras vid behov i de skolspecifika läsårsplanerna i enlighet med utbildningsanordnarens beslut.

Viktiga ändringar i samband med uppdateringen av grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen var:

- främjande av likabehandling av elever och främjande av lärande
- framlyftande av centrala faktorer för att förebygga frånvaro (stöd för skolnärvaro)
- förflyttning av fokus från ingripande vid frånvaro till tidigt ingripande och i synnerhet till samarbetet med vårdnadshavare
- förtydligande av de olika aktörernas roller i skolan när det gäller ingripande vid frånvaro och stärkande av konsekventa åtgärder särskilt i samarbete med elevvårdstjänsterna
- en tydlig beskrivning av verksamhetsmodellen gällande frånvaro i ett enda avsnitt
- beskrivning av utbildningsanordnarens lokala verksamhetsmodell och stöd för skolornas arbete kring detta.

5.2.1 Verksamhetsmodell för förebyggande och systematisk uppföljning av samt ingripande vid frånvaro som en del av den lokala läroplanen

Utbildningsanordnaren beslutar om och beskriver i den lokala läroplanen en verksamhetsmodell för förebyggande och systematisk uppföljning av samt ingripande vid frånvaro (avsnitt 5.6). I verksamhetsmodellen som gäller utbildningsanordnaren, skolan och eleven ska beskrivas:

- hur man stöder skolengagemang, skolnärvaro och kamratrelationer och förebygger frånvaro. Om man lokalt beslutar att utöka lärokursen i hälsokunskap eller något annat läroämne för att öva emotionella och kommunikativa färdigheter, ska målen för och innehållen för dessa lektioner beskrivas i den läroplanen.
- hur man systematiskt följer upp elevernas frånvaro så att informationen som samlats in kan användas för att förebygga och tidigt ingripa vid frånvaro under läsåret
- hur man systematiskt ingriper vid frånvaro samt hur arbets- och ansvarsfördelningen ser ut
- hur samarbetet med vårdnadshavaren eller annan laglig företrädare för eleven förverkligas
- hur tillvägagångssätten och planeringen av tillvägagångssätten för förebyggande och uppföljning av frånvaro samt ingripande vid frånvaro samordnas i skolans elevvårdsgrupp, i vilken eleven och vårdnadshavarna är delaktiga

- hur man samarbetar med elevvårdstjänsternas personal när det gäller att förebygga, ingripa vid och kartlägga orsakerna till frånvaro
- i samarbetet beskrivs förfaringssätten för att hänvisa eleven till elevvårdstjänsterna, samarbete i anknytning till hälsoundersökningar samt hur man konkret inleder samarbetet med elevvårdstjänsterna vid omfattande frånvaro
- hur man kontinuerligt följer upp och utvecklar verksamhetsmodellen utgående från insamlad information och systematisk respons.

I utbildningsanordnarens elevvårdsplan hänvisas till denna verksamhetsmodell (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014, avsnitt 8.1).

5.2.2 Det gemensamma och sektorsövergripande ansvaret för skoldagen utvidgades och förtydligades

Tre nya punkter lades till i avsnittet om Gemensamt ansvar för skoldagen (5.1.), och i dem beskrivs principerna och tillvägagångssätten för verksamhetsmodellen. Redan tidigare innehöll

avsnittet Gemensamt ansvar för skoldagen skrivningar om skolledningens och lärarnas uppgifter. Nu utvidgades avsnittet och förtydligades gällande det sektorsövergripande samarbetet. De nya avsnitten är:

- Främjande av skolengagemang och förebyggande av frånvaro,
- att följa upp och meddela om frånvaro, och
- att ingripa vid frånvaro och utreda de bakomliggande orsakerna

Skolans ledning har det praktiska ansvaret för lösningar i anslutning till undervisningen, handledningen, elevvården och arrangemangen till stöd för lärandet i skolan, i alla årskurser och i alla läroämnen. Det inkluderar också att systematiskt förebygga problem och frånvaro och att identifiera och eliminera hinder för växande och lärande i skolan.

Varje lärare har ansvar för verksamheten, lärandet och välbefinnandet i sin undervisningsgrupp. Läraren ska påverka dessa genom sina pedagogiska och didaktiska lösningar och sitt sätt att handla. En god kommunikation mellan läraren och eleven främjar skolengagemanget.

Till lärarens uppgift hör att följa med och främja elevernas lärande, arbete och välbefinnande, att värdesätta och rättvist bemöta varje elev, att upptäcka eventuella svårigheter i god tid samt att handleda och stödja eleverna. Läraren ska se till att elevernas rätt till handledning samt stöd för lärande och elevvård tillgodoses.

Framöver hör det till skolans uppgifter att systematiskt ingripa vid frånvaro och hjälpa eleverna att lyckas med sitt skolarbete. Ingripandet vid frånvaro som gäller en enskild elev ska ske i enlighet med utbildningsanordnarens verksamhetsmodell för ingripande vid frånvaro. Läraren kan rådgöra med elevvårdstjänsternas personal för att utreda elevens situation och bedöma behovet av elevvård för den enskilda eleven. Det är viktigt att det sektorsövergripande arbetet inleds i ett så tidigt skede som möjligt. Vid behov kan en sektorsövergripande expertgrupp (individuell) sammankallas. Vid behov hänvisar elevvårdstjänsternas personal eleven till utomstående social- och hälsovårdstjänster.

Det är viktigt att man tidigt reagerar på frånvaro, oberoende av orsaken till frånvaron. Frånvaro ska meddelas vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare för eleven så snart som möjligt. Om förekomsten av frånvaro ökar eller förlängs ska man utan dröjsmål kontakta elevvårdstjänsternas personal. Från fall till fall ska man komma överens om riktad uppföljning av frånvaron.

I nära samarbete med eleven, vårdnadshavarna, lärarna och elevvårdstjänsternas personal kommer man överens om planen och ansvarsfördelningen för att kartlägga orsakerna. Utbildningsanordnaren och skolan ska identifiera och åtgärda bakomliggande orsaker till frånvaro med koppling till skolan och skolgemenskapen. För att minska elevens frånvaro kan det dessutom finnas behov av att uppdatera stödåtgärderna som eleven behöver för lärandet och skolgången. Om eleven är helt eller delvis förhindrad att delta i närundervisning på grund av sitt hälsotillstånd eller ett annat tungt vägande skäl ska man som sista lösning överväga att fatta beslut om särskilda undervisningsarrangemang och utarbeta en plan för lärande samt för hur elevens undervisning och bedömning samt stödet för elevens lärande ordnas under perioden med frånvaro. Vid behov ska man kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet eller göra en barnskyddsanmälan.

I skolan tillägnar sig eleverna emotionella och kommunikativa färdigheter och färdigheter att fungera i grupp som en del av undervisningen i olika läroämnen och helheten mångsidig kompetens. Framöver kan lärokursen i till exempel hälsokunskap eller andra läroämnen lokalt utökas för att öva emotionella och kommunikativa färdigheter.

En uppmuntrande atmosfär inom gemenskapen stöder elevernas egna aktörskap och uppkomsten av kamratrelationer. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid stöd för närvaro vid övergångsskeden i studierna när eleven håller på att bli en del av en ny gemenskap.

Smidiga studier, studieframgång och uppmuntrande respons främjar skolengagemanget. En atmosfär som präglas av omsorg och lugn, goda sociala relationer och upplevelsen av att få sin röst hörd stärker elevens skolengagemang.

Frånvaro förebyggs genom att man tidigt upptäcker behov av stöd för lärandet och skolgången och att tillräckligt stöd ges i rätt tid. Tidigt samarbete med vårdnadshavarna, samtal om betydelsen av närvaro och information om uppföljningen av frånvaro och tillvägagångssätt för att ingripa vid frånvaro stöder elevens närvaro i skolan.

Även förebyggande av mobbning, trakasserier, diskriminering och våld samt systematiskt ingripande i dessa stöder välbefinnandet och skolengagemanget inom gemenskapen som helhet och hos enskilda elever.

Utbildningsanordnaren ska systematiskt följa upp frånvaro med hjälp av uppgifter på skolnivå. I den lokala verksamhetsmodellen för förebyggande och systematisk uppföljning av samt ingripande vid frånvaro ska utbildningsanordnaren besluta vems uppgift det är att på skolnivå systematiskt följa upp frånvaro och hur det görs på skol-, klass- och individnivå. Förebyggande och systematisk uppföljning av och ingripande vid frånvaro samordnas i skolans elevvårdsgrupp som en del av den gemensamma elevvården. När man planerar gemensam elevvård är det viktigt att se till att elever och vårdnadshavare är delaktiga i arbetet.

5.2.3 Principerna för skolans verksamhetskultur och ledning preciserades för att stödja skolengagemanget

Avsnittet (4.2) om Principer för utvecklandet av verksamhetskulturen kompletterades med beskrivningar om skolengagemang, samarbete och stärkande av emotionella och kommunikativa färdigheter samt kamratrelationer. Skolorna skapar en verksamhetskultur som inte endast främjar lärande, utan också i allt högre grad stöder delaktighet och skolengagemang. Även ledarskapet ska stödja förutsättningarna för lärande och välbefinnande.

Att stärka de emotionella och kommunikativa färdigheterna är en del av innehållet i de olika läroämnena och i helheten mångsidig kompetens. Det är en viktig del av skolans verksamhetskultur att utöver lektionstid öva de emotionella och kommunikativa färdigheterna i olika situationer i skolans vardag. Elevernas positiva gemensamma erfarenheter och känslan av att tillhöra en gemenskap bidrar även till att öka deras skolengagemang.

Ytterligare information om skolans verksamhetskultur finns i avsnitt 7.1.

6 Nationella riktlinjer stöder utvecklingen av verksamhetsmodeller och genomförandet av dem

För att stödja ändringarna av lagstiftningen och läroplanen för den grundläggande utbildningen utgick utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen från att ta fram gemensamma nationella riktlinjer för att stödja närvaro och ingripa vid frånvaro. Med hjälp av de gemensamma riktlinjerna ville man förenhetliga de varierande lokala verksamhetsmodellerna relaterade till frånvaro. De nationella riktlinjerna beskrivs i ramverket *Vår gemensamma skolväg*, som utarbetades genom omfattande nätverksarbete. De nationella riktlinjerna stöder lokalt genomförande.

6.1 Mot mer enhetliga tillvägagångssätt

Enligt NCU:s rapport⁵⁹ riktad till utbildningsanordnare varierar sätten att följa upp och ingripa vid frånvaro avsevärt mellan utbildningsanordnare och även mellan skolor, och de tillvägagångssätt som följer av detta har lett till ojämlikt bemötande av elever. I regel har utbildningsanordnarnas verksamhetsmodeller för frånvaro utformats på ett sådant sätt att de definierar de åtgärder som ska vidtas när ett visst antal timmar frånvaro uppnåts. En utmaning är olikheten i de många modeller som för närvarande används och den stora variationen i tröskelvärden för ingripande. Skillnaderna mellan modellerna tyder på att olika aktörer på olika sätt har tolkat när frånvaro väcker oro eller blir ett problem. De största bristerna i frånvaromodellerna fanns i beskrivningen av förebyggande åtgärder och i hur frånvarons orsaker utreddes. Det är dock mycket viktigt att tidigt kunna identifiera och ingripa vid skolfrånvaro, eftersom frånvaro ofta är ett problem som utvecklas gradvis.

Ett syfte med det engagerande arbetet i skolgemenskapen var att förenhetliga de sätt på vilka utbildningsanordnare främjar skolnärvaro och ingriper vid frånvaro. Enhetliga nationella riktlinjer gör det möjligt att förenhetliga utbildningsanordnarens verksamhetsmodeller, men bevarar möjligheten till lokal tillämpning. De utarbetades som en del av pilotprojektens nationella utvecklingsarbete tillsammans med SKY-koodinatorer och

59 [Markkanen et al. 2022](#)

andra intressenter. Den första versionen av riktlinjerna presenterades i maj 2022. Under läsåret 2022–23 testades och förenklades den preliminära versionen i pilotprojekten. De viktigaste inslagen i de nationella riktlinjerna sammanfattades i ramverket *Vår gemensamma skolväg*.

Figur 5. Vår gemensamma skolväg – ramverk för att stödja närvaro och ingripa vid frånvaro

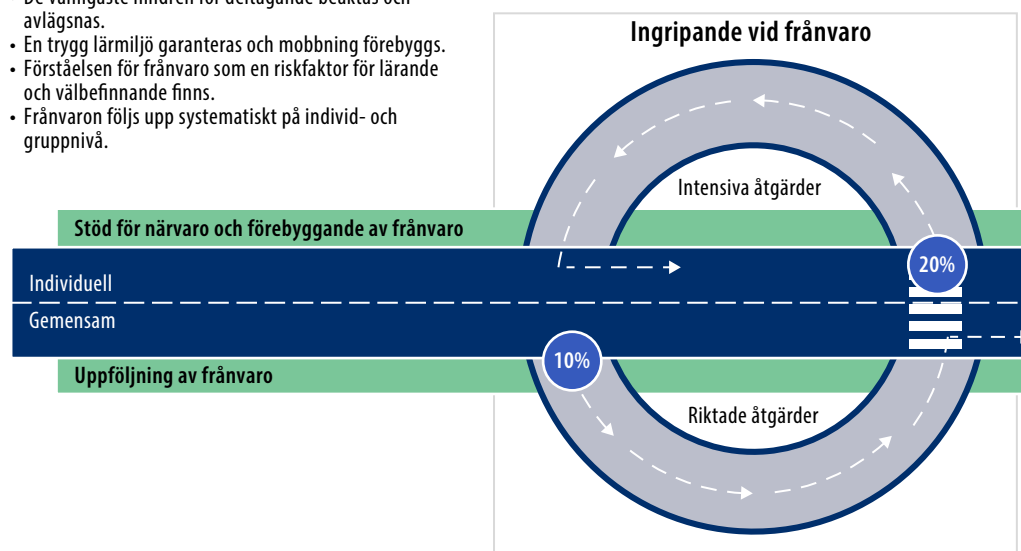
Att förebygga frånvaro

- En verksamhetskultur som stöder närvaro, delaktighet och samhörighet främjas i skolan.
- Goda relationer mellan eleverna och lärarna stöds och värdesätts.
- En god samverkan och ett gott samarbete med hemmet stärks.
- De emotionella och kommunikativa färdigheterna stärks.
- De vanligaste hindren för deltagande beaktas och avlägsnas.
- En trygg lärmiljö garanteras och mobbning förebyggs.
- Förståelsen för frånvaro som en riskfaktor för lärande och välbefinnande finns.
- Frånvaron följs upp systematiskt på individ- och gruppnivå.

Intensiva åtgärder, frånvaro 20 % →

Det individuella stödet och värden stärks. Flexibla undervisningsarrangemang och tillräckligt pedagogiskt stöd möjliggörs.

Man kommer överens om och samordnar samarbetet mellan hemmet, skolan och utomstående aktörer.

Riktade åtgärder, frånvaro 5/10% – 20%

- De gemenskapsfrämjande åtgärderna stärks
- De pedagogiska stödåtgärderna granskas
- Eleven hänvisas till elevvårdstjänsterna
- Det sektorsövergripande samarbetet inleds

Bakomliggande orsaker till frånvaron kartläggs. Nivån och åtgärderna inom stödet för lärandet och stödet från den individuella elevvården granskas.

6.2 Ramverket Vår gemensamma skolväg stöder

Ramverket Vår gemensamma skolväg utgår från Kearneys flernivåmodell⁶⁰, som i stor utsträckning tillämpas på ingripande vid frånvaro ute i världen och enligt vilken åtgärdernas omfattning och intensitet ökar när man går från en förebyggande stödnivå till intensivt stöd för att ingripa vid frånvaro⁶¹. Ramverket bygger på metoden Response To Intervention (RTI), enligt vilken stödåtgärdernas antal och intensitet ökar då frånvaron ökar (jämför med hur stödet för lärande och skolgång är uppbyggt).

Ramverket Vår gemensamma skolväg har dock ett bredare synsätt på förebyggande av och ingripande vid frånvaro än det konventionella RTI-perspektivet med tre nivåer (allmänt, riktat och intensivt stöd), och ramverket bygger på en bred uppfattning om vikten av att främja en verksamhetskultur som stöder elevernas närvaro, välbefinnande, lärande och delaktighet. En liknande holistisk syn på åtgärder för att förebygga och ingripa vid frånvaro beskrivs också i en modell som utvecklats i nordiskt samarbete⁶². Utöver det individcentrerade perspektivet har forskningen på senaste tiden lyft fram ett mer förebyggande, gemenskapsfrämjande perspektiv, där fokus flyttas från att förebygga frånvaro till att stödja närvaro. Då vikten av skolnärvaro framhävs, bidrar det till att skapa ett positivt klimat som främjar elevernas välbefinnande, lärande och socioemotionella färdigheter⁶³. Ramverket innehåller det i normerna inskrivna förebyggandet av frånvaron, systematiska uppföljningen och ingripandet vid frånvaro.

I den **förebyggande fasen** ligger fokus på en verksamhetskultur som stöder gemenskap och delaktighet i skolan. Då talar man ofta om att stödja skolengagemang och närvaro. Denna fas berör alla elever och anställda inom den grundläggande utbildningen.

Fortlöpande och systematisk uppföljning av frånvaro samt systematiskt utnyttjande av frånvaroinformation skapar en grund för förebyggande åtgärder. Dialog med föräldrarna och tydlig kommunikation om hur frånvaro följs upp och hanteras stöder skolans åtgärder och engagerar föräldrarna i samarbetet. Satsningar på bemötande av elever och vardaglig växelverkan samt främjande av emotionella och kommunikativa färdigheter bidrar till att skapa en verksamhetskultur som stöder skolengagemanget. Skolan ska också för sin del se till att det inte finns några faktorer i lärmiljön eller skolgemenskapen som ökar skolfrånvaron.

60 [Attendance Works](#)

61 Skedgell & Kearney 2018; Kearney et al. 2019

62 Sandhaug et al. 2022

63 Heyne & Sauter 2013; Gottfried 2017

Frånvaro kan bli problematiskt när en elev är frånvarande från undervisningen 5–10 procent av tiden, oavsett orsaken till frånvaron. Senast i detta skede bör frågan diskuteras med eleven och elevens vårdnadshavare kontaktas. **Riktat ingripande** kan omfatta både gemenskapsfrämjande åtgärder (till exempel stöd för samhörighet) och individuellt stöd för eleven. Läraren bör omedelbart kontakta elevvårdstjänsternas personal om hen oroar sig över en elevs frånvaro. För att rikta stödet och åtgärderna på rätt sätt måste orsakerna till frånvaron kartläggas tillsammans och en handlingsplan göras utifrån dem. Riktade åtgärder omfattar fortlöpande uppföljning av elevens närvaro och nära samarbete med vårdnadshavarna samt tillräckligt stöd för lärande och skolgång.

Om riktade åtgärder för att ingripa vid frånvaro inte minskar frånvaron och oron för elevens välbefinnande och lärande kvarstår, bör **intensiva åtgärder** tas i bruk. Detta bör ske senast när frånvaron överstiger 20 procent av tiden i skolan⁶⁴. Det sektorsövergripande samarbetet och samarbetet med hemmen bör stärkas ytterligare och man behöver hitta metoder för att bryta och motverka de mekanismer som upprätthåller och ökar frånvaron. Skolans aktörer ska ingripa i de faktorer i skolmiljön och de faktorer som påverkar lärandet och stödet för lärande och skolgång. Elevvårdstjänsternas personal stöder för sin del elevernas välbefinnande och hälsa. När frånvaron ökar kan det också behövas mer omfattande åtgärder från social- och hälsovårdstjänsternas sida. Eftersom frånvaro påverkar både lärandet och elevens välbefinnande är det ytterst viktigt att vårdnadshavarna och det sektorsövergripande nätverket arbetar tillsammans på ett samordnat sätt och att åtgärderna och ansvarsfördelningen är tydligt överenskomna.

6.3 Enhetliga gränser för ingripande styr tidigt ingripande

Stödet för närvaro och skolengagemang genomsyrar all verksamhet och fortsätter även när eleven behöver extra stöd för att vara närvarande i skolan. De tröskelvärden på 5–10 och 20 procent som används i ramverket bygger på internationell forskning⁶⁵ och med hjälp av dem styrs man till att tidigt inleda samarbetet mellan hem och skola samt vidta nödvändiga åtgärder.

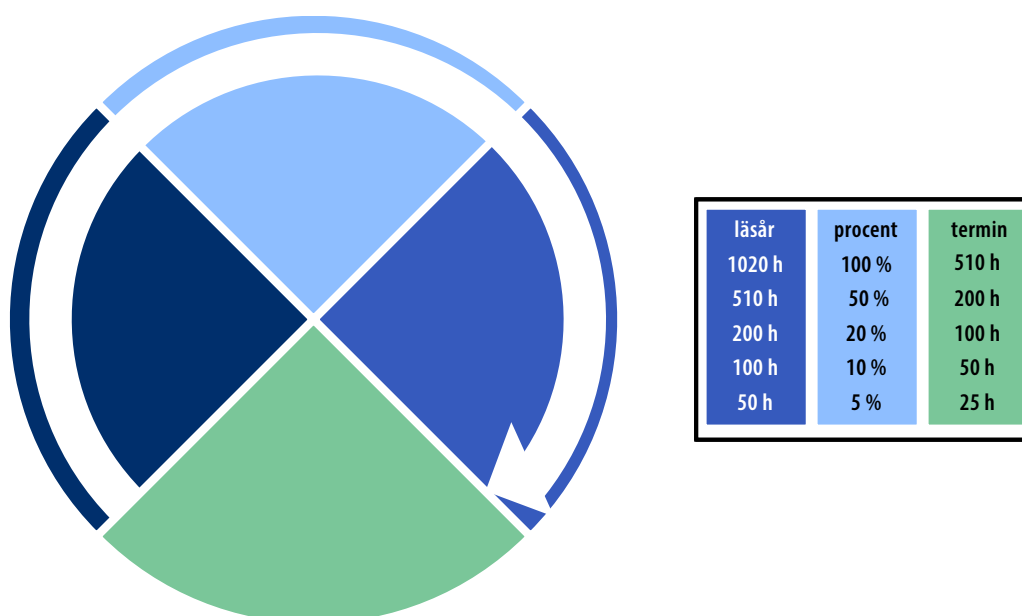
I utbildningsanordnares lokala verksamhetsmodeller kan gränser för ingripande som är kopplade till antalet lektioner användas framom sådana kopplade till procentandelar. Det är viktigt att ta hänsyn till skillnaderna i antalet årliga veckotimmar i låg- och högklasserna, och deras inverkan på ackumuleringen av frånvaro.

64 Fornander 2021

65 Gentle-Genitty C. et al. 2020

I SKY-pilotprojekten varierade det hur man granskade mängden frånvaro – från period till period eller termin, men detta gjordes på ett sådant sätt att frånvaron inte nollställdes vid byte av period eller termin. Figur 6 visar ett exempel på hur procentandelar och frånvarotimmar kan motsvara varandra i högklasserna under en termin och ett läsår.

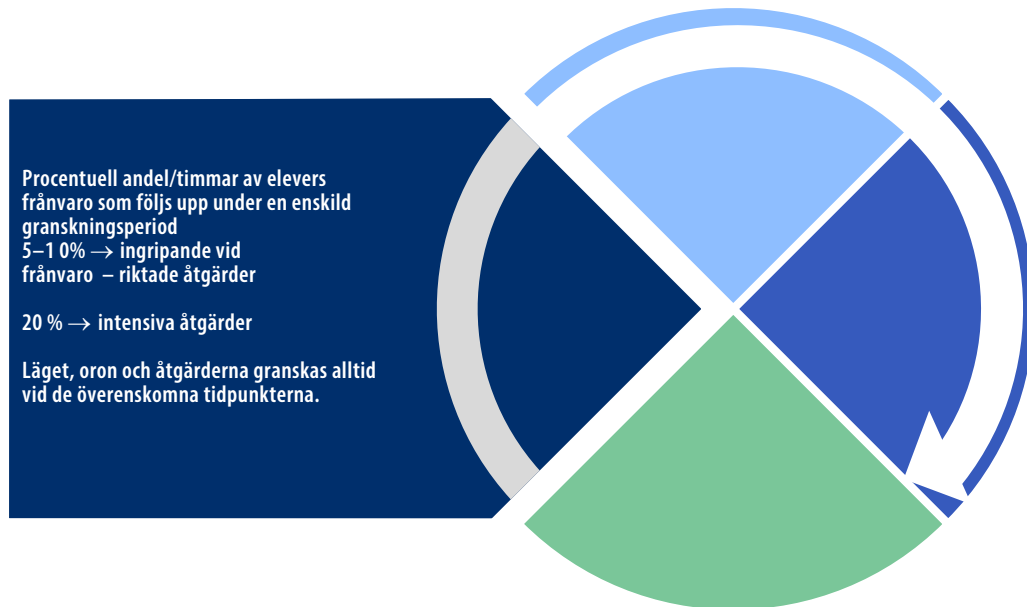
Figur 6. Exempel på förhållandet mellan frånvaroprocent och -timmar under ett läsår respektive en termin

När det gäller enskilda elever bör man alltid komma ihåg att ta kontakt med hemmet så tidigt som möjligt och alltid när oro över elevens frånvaro väcks, oavsett procentuell andel eller antal timmar. Oregelbunden skolgång med förseningar och tillfällig frånvaro kan tyda på att en elev behöver stöd för sin skolgång, även om frånvarogränserna i skolans verksamhetsmodell ännu inte har uppnåtts.

Elevens frånvaro kan följas upp med riktade åtgärder under en överenskommen period. Då utreds elevens situation i förhållande till den procentuella frånvaron eller antalet lektioner under den aktuella perioden.

Figur 7. Uppföljning av en elevs frånvaro under en viss period

I följande avsnitt beskrivs i detalj vad förebyggande och uppföljning av samt ingripande vid frånvaro innebär. Dessutom ges exempel på SKY-pilotprojektens verksamhet.

7 Förebyggande av frånvaro

Vid planeringen av frånvarorelaterade åtgärder och verksamhetsmodeller är förebyggande av frånvaro centralt. En verksamhetskultur som stöder närvaro och där skolengagemang och närvaro främjas förebygger frånvaro. Det är viktigt att detta sker på både skolgemenskapens och den enskilda elevens nivå. En väl ledd och organiserad skolverksamhet och elevvård samt mångsidiga pedagogiska lösningar främjar alla elevers närvaro och välbefinnande. I pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen utvecklades olika tillvägagångssätt för att förebygga frånvaro.

Teman relaterade till förebyggande av frånvaro behandlas i olika avsnitt i handboken och beskrivs också i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. I de följande avsnitten behandlas förebyggande av frånvaro utifrån skolans verksamhetskultur, elevvården och pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen.

Samarbetet mellan hem och skola samt uppföljningen av frånvaro, liksom stöd för lärande och skolgång vid rätt tidpunkt, innehar en särskild roll när det gäller att förebygga frånvaro. Dessa teman behandlas som separata helheter i avsnitt 4, 8 och 9.4.

Figur 8. Ramverk för att förebygga frånvaro

Att förebygga frånvaro

- En verksamhetskultur som stöder närvaro, delaktighet och samhörighet främjas i skolan.
- Goda relationer mellan eleverna och lärarna stöds och värdesätts.
- En god samverkan och ett gott samarbete med hemmet stärks.
- De emotionella och kommunikativa färdigheterna stärks.
- De vanligaste hindren för deltagande beaktas och avlägsnas.
- En trygg lärmiljö garanteras och mobbning förebyggs.
- Förståelsen för frånvaro som en riskfaktor för lärande och välbefinnande finns.
- Frånvaron följs upp systematiskt på individ- och gruppnivå.

7.1 Varje medlem i gemenskapen bidrar till skolans verksamhetskultur

Med skolengagemang avses samspelet mellan en elev och hens skolmiljö. En skolas verksamhetskultur återspeglas i synnerhet i rutinerna och tillvägagångssätten i vardagen. Verksamhetskulturen spelar en avgörande roll för hur samspelet mellan eleven och hens skolgemenskap formas. Verksamhetskulturen bör ledas aktivt, och varje medlem i gemenskapen bidrar till hur den utformas. Verksamhetskulturen spelar en nyckelroll när det gäller att uppnå målen för gemenskap, humanitet, bildning och likabehandling i skolan. Verksamhetskulturen fokuserar på gemenskapen snarare än individen, och ett av dess mål är att ge eleverna möjligheter till lärande och växande, så att de har förmågan och viljan att tillsammans med andra lösa komplexa utmaningar även i framtiden.

Den grundläggande utbildningen ska stödja elevernas utveckling till humana människor som strävar efter sanning, godhet och skönhet samt rättvisa och fred. Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen innebär bildning att kunna hantera motståndningar på ett etiskt och empatiskt sätt och våga försvara det goda. Dessa principer utgör en del av varje elevs och skolgemenskapens kulturella rättigheter, och upprätthållandet och utvecklingen av dem skapar en grogrund för en verksamhetskultur som stöder skolengagemang. Att växa upp som människa innehåller olika faser, resurserna och livssituationerna varierar. När skolans verksamhetskultur utgår från insikten att en individ eller en gemenskap inte behöver vara perfekt eller färdig, skapar detta förutsättningar för en välvillig inställning till sig själv och andra i olika uppdykande situationer.

7.2 Gemensam elevvård främjar välbefinnande

Med gemensam elevvård avses skolans verksamhetskultur och verksamhet som främjar elevernas lärande, hälsa och välbefinnande, interaktion, delaktighet och miljöns sundhet, trygghet och tillgänglig. Gemensam elevvård främjar välbefinnandet och riktar sig till hela skolgemenskapen. En atmosfär som präglas av omsorg och lugn, goda sociala relationer och upplevelsen av att få sin röst hörd stärker elevens skolengagemang⁶⁶.

Regionala elevvårdsplaner, välfärdsplaner för barn och unga och utbildningsanordnarens elevvårdsplaner styr elevvårdsarbetet i skolorna. Skolornas elevvårdsgrupper är fortfarande verksamma i skolorna, även om de tidigare skolvisa elevvårdsplanerna 1.8.2023 byter nivå till utbildningsanordnarens elevvårdsplan⁶⁷.

66 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunde](#)

67 [Lag om ändring av lagen om elev- och studerandevård 377/2022](#)

Den gemensamma elevvårdens strukturer utgör grunden för ett samordnat sektorsövergripande samarbete i skolgemenskapen. Planerna och de gemensamt överenskomna sektorsövergripande tillvägagångssätten bidrar till stöd och handledning vid rätt tidpunkt för både gemenskapen och individen.

En målinriktad och systematisk implementering av den gemensamma elevvården och stödet för individer via gemenskapen är en gemensam uppgift för alla yrkesverksamma i skolgemenskapen. Grunden för ett effektivt och öppet samarbete är att stärka en sektorsövergripande och genuin dialog samt att värdesätta allas expertis. Då alla som förverkligar elevvårdsarbete förbinder sig till att främja den gemensamt överenskomna verksamheten kan det gemensamma arbetet genomföras systematiskt och målinriktat utifrån de planer som styr verksamheten.

Den gemensamma elevvårdens åtgärder och en verksamhetskultur som stöder lärande och välbefinnande utgör grunden för skolengagemang och stöd för närvaro. Den gemensamma elevvården är en viktig del av skolans verksamhetskultur och dagliga omsorg, vilket bidrar till att stärka elevens delaktighet och känsla av tillhörighet i klass- och skolgemenskapen. Elevvårdstjänsternas personal deltar i planeringen och genomförandet av den gemensamma elevvården. När man planerar den gemensamma elevvården är det också viktigt att se till att elever och vårdnadshavare är delaktiga i detta.

7.3 Delaktighet och samhörighet utgör kärnan i skolengagemanget

Delaktighet är känslan av att höra till och vara engagerad i, känna uppskattning för och ha möjligheter att påverka i skolmiljön. Det är också elevernas möjlighet att uttrycka sina åsikter och synpunkter.

En viktig övergripande princip i läroplanen för den grundläggande utbildningen⁶⁸ är att öka elevernas delaktighet i skolorna. Tillvägagångssätten för en lärande gemenskap skapas tillsammans. En verksamhetskultur som stöder närvaro i skolan främjar lärande, delaktighet, samhörighet och välbefinnande.

Lärares engagerande arbetsmetoder gör det möjligt för eleverna att delta i planeringen av sitt eget skolarbete och i planeringen av gruppens aktiviteter. Detta är ett naturligt sätt att arbeta och stärka delaktigheten och skolengagemanget bland eleverna. Eleverna

68 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

kan ställa upp mål, diskutera och reflektera över olika lösningar och på så sätt uppleva att de blir hörda och uppskattade som medlemmar i sin gemenskap. Alla involveras i planeringen av skolans vardag och aktiviteter utifrån sin utvecklingsnivå.

Möjligheter till delaktighet ska erbjudas alla elever och är en rättighet för alla. En elev upplever delaktighet när det att hen tillhör en grupp har betydelse för hen, när hen hittar sitt eget utrymme och sin egen plats, och när hen blir hörd och sedd.

Elevers upplevelser av delaktighet är inte nödvändigtvis lika som den vuxna tänker kring delaktighet. Elever är olika och upplevelsen av delaktighet uppkommer på olika sätt. En synlig aktiv delaktighet återspeglar inte nödvändigtvis i vilken utsträckning eleven upplever känslor av delaktighet och engagemang. Enbart representativ delaktighet, till exempel deltagande i elevårsstyrelsen eller i vänelevsverksamheten, är inte tillräcklig, utan möjligheterna till delaktighet och påverkan bör vara mångsidiga och tillgängliga för alla. När elever känner sig som en del av skolgemenskapen blir de mer engagerade i skolgången och risken för frånvaro minskar.

7.4 Frånvaro förebyggs också genom individuell elevvård

Med individuell elevvård avses elevvårdstjänster som innefattar skolhälsovård samt kurators- och psykologtjänster som tillhandahålls enskilda elever. Utöver det innebär individuell elevvård sektorsövergripande samarbete i en expertgrupp när det gäller en enskild elevs elevvårdsärenden.

Elevvården har ett brett utbud av tjänster som också kan bidra till att förebygga frånvaro för enskilda studenter. Till exempel diskuteras elevernas välbefinnande i såväl skolan som i hemmet och på fritiden i skolhälsovårdens regelbundna hälsogranskningar.

Risikfaktorer mot välbefinnandet, som kan leda till frånvaro om de kvarstår, kan identifieras tidigt och rätt stöd erbjudas. Det kan handla om problem med till exempel kamratrelationer, mobbning, familjeproblem eller elevens egna fysiska och psykiska symtom. I de omfattande hälsoundersökningarna i årskurs 1, 5 och 8 ger läraren sin egen bedömning av elevens välbefinnande och lärande i skolan. För att stödja detta arbete har Institutet för hälsa och välfärd och Utbildningsstyrelsen tillsammans tagit fram en blankett för att styra innehållet i bedömningen och den lagstadgade informationsgången⁶⁹. I blanketten kan lärare till exempel lyfta fram sina observationer av en elevs frånvaro eller problem

69 <https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/social-och-halsovardstjanster/elev-och-studerandevard/blanketter-for-skol-och-studerandehalsovarden>

med kamratrelationer. Vid hälsoundersökningarna kommer man överens om nödvändiga uppföljningsbesök. Elever kan därutöver även besöka skolhälsovårdarens mottagning på eget initiativ.

Individuellt stöd för att förebygga frånvaro utförs också på alla andra möten med elevvårdstjänsternas personal. Anlitande av elevvårdstjänster indikerar att en elev har behov av stöd eller behov av att utreda vissa frågor mer djupgående. Till exempel med en kurator kan elever diskutera erfarenheter av mobbning, en psykolog kan hjälpa att hitta sätt för att hantera ångestsymtom eller utreda inlärningssvårigheter, och med skolhälsovårdspersonalen kan elever diskutera orsakerna till olika fysiska och psykiska symtom. Att stödet är tillräckligt till sin omfattning och ordnas på ett sätt som gagnar eleven kan ha en direkt förebyggande effekt på uppkomsten av frånvaro. När en sektorsövergripande expertgrupp samarbetar för att stödja en elev bidrar det samtidigt till att stöda närvaron och skolengagemanget.

7.5 Stödet för skolengagemang och närvaro utgör kärnan i utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen

Genom att stödja skolengagemang och närvaro kan man ofta undvika uppkomsten av en sådan frånvarospiral som kan kräva intensiva åtgärder och en hel del resurser för att brytas. Det specialunderstöd för engagerande arbete i skolgemenskapen, som delades ut av undervisnings- och kulturministeriet, var hade särskild betoning på att stärka åtgärder för att förebygga frånvaro i skolorna och därtill relaterat utvecklingsarbete. I understödet prioriterades bland annat anställning av personal som inte var bunden till undervisningskyldigheten och en ökning av den egna gruppens lektioner och utveckling av innehållet i dem. Prioriteringarna för SKY-utvecklingen tas upp i följande avsnitt, som har skrivits av bland annat de SKY-koordinatorer som har varit aktivt involverade i den nationella utvecklingen.

7.5.1 Klassföreståndare och -lärare innehar en viktig roll

Studier⁷⁰ visar att en trygg relation mellan eleven och läraren har större inverkan på skolengagemanget än någon annan enskild faktor. Även i SKY-pilotprojekten identifierades klasslärarens och klassföreståndarens nyckelroll i elevens skolengagemang. Denna har fått en ännu större betydelse i och med att frånvaro och psykiska problem bland elever har ökat⁷¹. En klasslärare med elever i åk 1–6 kan ha mångsidigare möjligheter att stödja elevernas skolengagemang än en klassföreståndare med elever i åk 7–9. Det är särskilt viktigt att fästa uppmärksamhet vid stöd för närvaro i studiernas övergångsstadier, till exempel i början av årskurs 7, när eleven ska bli en del av en ny gemenskap.

Utvärderingsmaterial från NCU visar att de strukturer som tillhandahålls för att stödja klassföreståndarskap varierar avsevärt mellan skolorna. Endast drygt hälften av de lärare som besvarade enkäten uppgav att deras skola hade skriftliga beskrivningar av klassföreståndarens uppgifter. Klassföreståndare med högklassansvar önskade sig mer tid för att stödja gruppaktiviteter och tydliga anvisningar om klassföreståndarens roll och uppgifter. Enligt resultaten av utvärderingen har mycket lite fortbildning tillhandahållits för att stödja klassföreståndare i sitt uppdrag⁷². Det är därför viktigt att utveckla skolans stödåtgärder och strukturer för att möjliggöra ett flexibelt samarbete mellan hela skolpersonalen. När klassföreståndarnas arbetsmängd ökar är det viktigt att utveckla verksamhetsmodeller som möjliggör samarbete, ansvarsfördelning och omfattande stöd för elevernas välbefinnande. Som en del av pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen söktes olika tillvägagångssätt för att stödja klassföreståndarskapet. I Nilsian yhtenäiskoulu i Kuopio testades en teammodell, och i pilotprojektet i Tammerforsregionen stärktes och stöddes klassföreståndares egen arbetsförmåga och aktörskap genom gemensamma möten.

I Nilsian yhtenäiskoulus pilotprojekt bildade fem lärare för högklasser ett klassföreståndarteam som ansvarade för hela åldersgruppen (3 parallellklasser). Teamet delade inte endast på de traditionella klassföreståndaruppgifterna, utan stärkte också elevernas och lärarnas välbefinnande. Elevernas skolengagemang främjades genom att man utvecklade metoder för att positivt påverka människors grundläggande psykologiska behov: autonomi, självförmåga och samhörighet. Lärarnas välbefinnande påverkades i hög grad av det stöd de fick från andra lärare. Klassföreståndarnas arbetsmängd underlättades av att de kunde dela den med andra och tala öppet om belastande frågor. Under pilotprojektet tog man även i bruk en gemenskapsfrämjande start på veckan för sjundeklassare.

70 Allen et al. 2018

71 Hietanen-Peltola et al. 2022

72 Markkanen & Pusa 2023

En förtroendefull relation och en bra växelverkan mellan eleven och klassföreståndaren samt inom undervisningsgruppen är faktorer som avsevärt stärker elevernas närvaro i skolan. Klassföreståndaren bör ha kompetens och tid att regelbundet bemöta eleverna som individer och som grupp i vardagliga situationer. Vid möten är det viktigt att stödja elevernas välbefinnande, känsla av delaktighet, emotionella och kommunikativa färdigheter samt kamratrelationer. För att kunna stödja eleverna i dessa färdigheter bör klassföreståndaren ha möjlighet att reflektera över och utveckla sin kompetens i handledning och växelverkan som en del av en lärande gemenskap.

Syftet med pilotprojektet i Tammerforsregionen var att stärka och stödja klassföreståndarnas egna arbetsförmåga och aktörskap med hjälp av dialog och självreflektion. Pilotprojektet bestod av fyra möten (2 timmar per möte) under en process på cirka ett år. Mötena riktade sig till klassföreståndare för elever i övergångsskeden, dvs. i klass sju. Erfarenheterna av mötena var positiva.

På mötena övade deltagarna förmågan att lyssna och på att bli medveten om egna uppfattningar samt granskade och utvecklade egna handlingar, känslor och tankar. Den underliggande teorin för pilotprojektet var element i en miljö som ökar välbefinnandet och som baserar sig på grundläggande mänskliga psykologiska behov, dvs. varma relationer, dialog och delaktighet, tydlighet och förutsägbarhet, kompetens och framgång samt glädje. Dessa element fungerade också som innehåll och röd tråd på mötena.

Mötena hade följande teman:

- 1. bemötande, att bli hörd och varma relationer i skolans vardag,*
- 2. gruppbildning; en fungerande grupp, delaktighet och glädje,*
- 3. framgångar och utmaningar med att vara klassföreståndare,*
- 4. främjande av en verksamhetsmiljö som ökar välbefinnande*

7.5.2 Att stärka de emotionella och kommunikativa färdigheterna som en del av skolans vardag

Uppdateringarna av läroplanen främjar att de emotionella och kommunikativa färdigheterna övas målinriktat och stärks i skolgemenskapen. I tilläggen i läroplansgrunderna betonas särskilt vardagliga möten i skolan som grunden för att stärka samarbets- och växelverkansfärdigheterna. Att öva på emotionella och kommunikativa färdigheter i vardagliga situationer är en viktig del av skolans verksamhetskultur. Skrivningarna i läroplansgrunderna betonar de emotionella och kommunikativa färdigheterna både som ett

mål för lärande i olika läroämnen och som ett övergripande tema inom helheten mångsidig kompetens. I detta sammanhang betonas även betydelsen av vuxnas förebild och exempel.

De skolor som deltog i pilotprojektet för engagerande arbete i skolgemenskapen hade utvecklat modeller för att lära ut emotionella och kommunikativa färdigheter bestående av olika strukturer i en årsklocka som stöder välbefinnande. Baserat på välbefinnandeårsklockan främjades emotionella och kommunikativa färdigheter som en del av skolornas dagliga verksamhetsmiljö och pedagogiska val, till exempel temadagar, rastaktiviteter, lektionsstarter och genom att utnyttja olika program för att stärka emotionella och kommunikativa färdigheter.

Emotionella och kommunikativa färdigheter lärdes också ut antingen på separata lektioner eller andra lektioner i enlighet med läroplanen. Detta genomfördes till exempel genom att lägga till en halv till en timme per vecka för årskurserna 6–9 för undervisning i emotionella och kommunikativa färdigheter samt genom att utarbeta undervisningshelheter för att stärka emotionella och kommunikativa färdigheter för olika årskurser. Utgående från strukturerna som stödde färdigheterna undervisades emotionella och kommunikativa färdigheter enligt det sätt som skolan valt på klasslärarens lektioner i årskurserna 1–6 och på ämneslärares eller klassföreståndarens lektioner i årskurserna 7–9.

Erfarenheterna av pilotprojekten visade att utbildningsanordnarens, skolledningens och skolpersonalens engagemang i att stärka emotionella och kommunikativa färdigheter var avgörande för att möjliggöra utvecklingen av verksamhetsmiljön. De nationella pilotprojekten hade fastställda operativa mål och en konkret plan för att uppnå dem. Samarbetet mellan alla inblandade aktörer var viktigt med tanke på engagemanget och utvärderingen av verksamheten. Den gemensamma elevvården spelade en viktig roll för att stärka de emotionella och kommunikativa färdigheterna.

Att öva på emotionella och kommunikativa färdigheter är en gemensam sak för hela skolgemenskapen. Centralt för undervisningen i emotionella och kommunikativa färdigheter är hurdana emotionella och kommunikativa färdigheter som vuxna i skolan har och hur man skapar modeller av dem. Därför erbjöds skolpersonalen fortbildning för att stärka sina emotionella och kommunikativa färdigheter. Utöver i fortbildningen stärktes och delades kompetensen i skolorna, till exempel i olika utvecklingsteam, genom intern utbildning och samarbete med lärare med ansvar för utveckling. Utvecklingen av sådana strukturer och tillvägagångssätt som stärker de emotionella och kommunikativa färdigheterna stöddes bland annat av välbefinnandeansvariga, skolcoacher, välbefinnandepedagoger, tutorlärare, elevvårdstjänsternas personal och SKY-koordinatorer.

7.5.3 Skolcoacher bemöter i skolmiljön

Under de senaste åren har aktiviteter som stöder välbefinnande i skolan och främjar samhörigheten utvecklats med olika prioriteringar och olika befattningsbeskrivningar runtom Finland. Samtidigt har kommunernas ungdomsarbete i skolor och läroanstalter också ökat starkt⁷³. Många kommuner använder resurser och olika samarbetsformer mellan kommunens, välfärdsområdets och tredje sektorns aktörer, vilket för sin del bidrar till att stödja elevernas skolengagemang och skolornärvaro. Enligt NCU:s utredning hade mer än en fjärdedel av de skolor som deltog i pilotprojektet utöver SKY-projektanställda andra fastanställda som inte var bundna av undervisningsskyldigheten och som främjade välbefinnandet i skolgemenskapen. De olika formerna av samarbete mellan dessa aktörer bör beaktas när man stöder skolengagemang.

I anslutning till SKY-utvecklingsarbetet genomfördes pilotprojekt för arbete som utförs av aktörer i skolmiljöer som inte är bundna av undervisningsskyldigheten och vars mål anknyter till att stödja skolengagemang och närvaro. Mer än hundra aktörer som var involverade i bemötandearbete i skolan deltog och fick stöd för sitt arbete och möjlighet till nätverkande, bland annat via en ettårig coachningsprocess som anordnades av Nuorten Akatemia och möten som anordnades av pilotprojektaktörerna. Dessa aktörer, som hade flera olika titlar inom pilotprojekten, kallas här för skolcoacher och det arbete de utför för skolcoachning.

Skolcoachning är arbete som består av bemötandearbete i skolmiljön för att stödja elevernas skolengagemang och närvaro i skolan. Syftet är att stödja ett positivt skolklimat, förebygga frånvaro och minska hinder för skolgång utgående från elevernas synvinkel. Skolcoachen stöder och stärker genomförandet av de principer som styr verksamhetskulturen och stödet för välbefinnande enligt elevvårds- och läroplanen. Tillsammans med den övriga personalen främjar skolcoacherna delaktighet och samhörighet bland eleverna i skolan. Det är ett systematiskt sätt att arbeta för att stödja elevernas välbefinnande och skolgång såväl ur gemenskapens som grupper och enskilda elevers perspektiv och behov.

En medarbetare som inte är bunden av undervisningsskyldigheten bemöter, lyssnar på, stöder och handleder elever på ett flexibelt sätt under skoldagen, även i föränderliga situationer. Gemensamma inslag i arbetsinnehållet är bland annat att vara tillgänglig, verksamhet på raster, arbete med samarbetspartner, riktat arbete och att hålla kontakt med eleverna. Skolcoachernas arbete behövs särskilt för att stödja elevernas gruppbildning och främja samarbetet mellan olika aktörer. Det finns också ett upplevt behov av att stödja elever som har problem med skolengagemang och regelbunden skolgång.

73 [Markkanen et al. 2022](#)

Skolcoachens arbete styrs av skolans planer för välbefinnande, mål som ställts för arbetet och skolans behov oberoende av skolcoachens utbildningsbakgrund. Arbetet utförs på ett sektorsövergripande sätt i samarbete med skolpersonalen, vårdnadshavarna och nätverken. Som en aktör inom den gemensamma elevvården deltar skolcoachen i främjandet och upprätthållandet av välbefinnande, trygghet, säkerhet och trivsel i hela skolgemenskapen.

Skolcoacherna hittade snabbt sin roll i pilotprojektet och deras arbete uppskattades. Ett resultat av utvecklingsarbetet är handboken Kouluvalmentajatyön käsikirja [Handbok för skolcoachning](#). Efter att projektfinansieringen avslutas kommer skolorna att anställa bemötande medarbetare för att fortsätta det arbete som påbörjades i SKY-pilotprojekten.

8 Uppföljning och klassificering av frånvaro

Ett mål för utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen var att förenhetliga uppföljningen och statistikföringen av frånvaro. För att uppnå målet testades en enhetlig klassificeringsmodell, och dessutom samlade man in utvärderingsdata om klassificeringsmodellen och diskuterade dataskyddsfrågor relaterade till klassificeringen. Syftet med de aktuella anvisningarna om klassificering av frånvaro är att förenhetliga dokumenteringen av frånvaro på nationell nivå.

8.1 Systematisk uppföljning av frånvaro förebygger frånvaro

Utbildningsanordnare har varit skyldiga att följa upp frånvaro redan innan implementeringen av lagändringen som träder i kraft den 1 augusti 2023. Det som är nytt är kravet på systematisk uppföljning. Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen ska utbildningsanordnaren systematiskt följa upp frånvaro med hjälp av uppgifter på skolnivå.

I den lokala verksamhetsmodellen för ingripande vid frånvaro ska utbildningsanordnaren besluta hur man på skolnivå systematiskt följer upp frånvaro på skol-, klass- och individnivå. De uppgifter som samlas in om frånvaro bör vara tillgängliga för förebyggande arbete och tidigt ingripande under läsåret. Nivåerna för systematisk uppföljning av frånvaro behandlas mer ingående i avsnitt tre.

Frånvaro ska följas upp regelbundet och systematiskt så att förändringar i barnets mående eller eventuella stödbehov upptäcks så tidigt som möjligt. Det är viktigt att man tidigt reagerar på frånvaro, oberoende av orsaken till frånvaron, eftersom även lovlig frånvaro kan bli problematisk, och om den fortsätter kan eleven behöva intensivt stöd för att kunna återgå till en regelbunden skolgång.

Vårdnadshavaren ska meddela skolan om sitt barns frånvaro så fort som möjligt och ansöka om lov för planerad frånvaro (t.ex. semesterresor) i god tid före frånvaron. Läraren ska i sin tur så fort som möjligt informera elevens vårdnadshavare eller annan laglig företrädare, om vårdnadshavaren inte redan har informerat läraren om frånvaron.

Den personuppgiftsansvarige ska se till att kommunikationen är datasäker.

Läraren behöver ta kontakt med vårdnadshavaren senast när frånvaron uppgår till mellan fem och tio procent av skoltiden. Utbildningsanordnarna instruerar sina aktörer i de uppgjorda verksamhetsmodellerna om tillvägagångssätten för att ta kontakt. Många SKY-pilotprojekt rekommenderade att läraren vid oro skulle kontakta vårdnadshavaren per telefon i stället för andra kommunikationskanaler. Via att ta kontakt per telefon får läraren en bättre uppfattning om huruvida eleven behöver stöd för skolgången.

Skolans aktörer och vårdnadshavarna bör fästa uppmärksamhet vid de vanligaste varningssignalerna för problem med skolgången och detta innan rekommendationerna om timgränserna uppfylls. Här avses bland annat följande:

- olovlig frånvaro
- förseningar eller vistelse i skolans lokaler utan att delta i undervisningen
- svårigheter att återvända till skolan efter semester eller sjukdom
- frånvaro särskilt under dagar då det är prov, föredrag eller lektion i ett visst ämne
- ökat antal besök hos skolhälsovårdaren
- ökade psykosomatiska symtom såsom huvudvärk och magont
- ständig kontakt med hemmet under skoldagen⁷⁴.

Samarbetet med vårdnadshavarna, samtal om betydelsen av närvaro och information om uppföljningen av frånvaro och tillvägagångssätten för att ingripa vid frånvaro stöder elevens närvaro i skolan. Vid ökande eller långvarig frånvaro ska man utan dröjsmål kontakta elevvårdstjänsternas personal. Om en mer riktad och intensiv uppföljning av frånvaro kommer man alltid överens om individuellt, och om uppgifts- och ansvarsfördelningen kommer man överens om i sektorsövergripande samarbete⁷⁵.

74 [Elever som inte går i skola. En liten guide som stöd för skolgången. Valteri.](#)

75 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

8.2 Anvisning om enhetlig klassificering av frånvaro

I ett tidigt skede av SKY-utvecklingsarbetet identifierades att de utbildningsanordnare som deltog i pilotprojekten hade ett flertal olika sätt att klassificera frånvaro. Detta gjorde det svårt både att jämföra frånvarouppgifter och utarbeta mer enhetliga anvisningar för skolor och lärare. För att övervinna dessa utmaningar utarbetades ett förslag till en enhetlig klassificering av frånvaro.

Denna klassificering, som tagits fram i samarbete, testades under läsåret 2022–23 i pilotprojekten i Nådendalregionen och i Lojoregionen. I pilotprojekten deltog 12 utbildningsanordnare från vars representanter NCU samlade in respons om klassificeringens ändamålsenlighet. Enligt responsen våren 2023 ansågs klassificeringen fungera väl i praktiken. Samtidigt som pilotprojekten pågick utredde UKM och UBS dataskyddsfrågor relaterade till klassificeringen. Syftet med klassificeringen var också att särskilja skolfrånvaro i de situationer där eleven studerar någon annanstans, är involverad i andra skolrelaterade uppgifter eller besöker sakkunniga inom till exempel elevvårdstjänsterna.

Enligt ett utlåtande från Dataombudsmannens byrå ansåg biträdande dataombudsmannen att förenhetligandet av registreringen av skolfrånvaro uppfyllde kraven på behandlingen av elevernas personuppgifter. I bilaga 2 finns anvisningar om användningen av den enhetliga klassificeringen och om de aspekter relaterade till behandling av personuppgifter som bör beaktas. I anvisningen rekommenderas registrering av fem olika frånvarokategorier:

- Frånvaro av hälsoskäl
- Ledighet som anhållits på förhand
- Annan utredd frånvaro
- Olovlig frånvaro, utredd
- Outredd frånvaro

I tabell 2 visas de frånvaroklassificeringar som användes i pilotprojekten inklusive förklaringar samt sådana timanteckningar som inte registreras som frånvaro.

Tabell 2. Modell för klassificering av frånvaro som testades i SKY

Frånvaroklassificering	Förklaring till klassificeringen
Frånvaro av hälsoskäl	Eleven är fysiskt borta från skolan (sjukdom, fysisk och/eller psykisk vårdhändelse eller mottagningsbesök hos t.ex. tandläkare, terapeut eller operation). Registreringen kan göras av vårdnadshavaren eller läraren utifrån vårdnadshavarens anmälan.
Ledighet som anhållits på förhand	Vårdnadshavaren har på förhand anhållit om ledighet, också enstaka lektioner och skoldagar (semesterresa, frånvaro på grund av hobby, hos distansförälder). Läraren registrerar frånvaron utifrån information/begäran av vårdnadshavaren.
Annan utredd frånvaro	Användas bara i de fall då frånvaron inte hör till någon annan kategori (t.ex. lagen om grundläggande utbildning 36 §, frivillig karantän, oväntad familjesituation). Registreras av vårdnadshavaren eller läraren.
Olovlig frånvaro, utredd	Frånvaro som vårdnadshavaren eller läraren har utrett och som klassats som olovlig frånvaro (skolk eller försening som är längre än en lektion).
Outredd frånvaro	Skolan vet inte varför barnet är borta. Frånvaron kan utredas av lärare eller vårdnadshavare och ändras till anteckning i annan kategori.
Annat skolarbete, närvarande	Barnet är fysiskt närvarande i skolan men med tillstånd frånvarande från lektionen (hos elevvårdstjänsternas personal, på elevkärsaktiviteter, hos elevhandledaren etc.). REGISTRERAS INTE SOM FRÅNVARO.
Studier annanstans	Eleven är fysiskt borta från skolan, till exempel i sjukhusskolan, eller gör förkortad skoldag/-vecka enligt överenskommelse (Lag om grundläggande utbildning 18 §). REGISTRERAS INTE SOM FRÅNVARO.
Försening	En försening som är kortare än en lektion registreras som lektionsanteckning (antal minuter). REGISTRERAS INTE SOM FRÅNVARO.

En del av de utbildningsanordnare som deltog i pilotprojekten införde automatiska frånvaromeddelanden, frånvarosammanfattningar och uppföljningsrapporter för lärare och/eller rektorer i elevinformationssystemet för att stödja uppföljningen.

I till exempel pilotprojektet i Nådendal infördes utöver ett automatiskt frånvaromeddelande ett formulär i Wilma-elevinformationssystemet för att stödja lärarnas arbete. Formuläret inkluderar en bedömning av elevens situation utgående från kontakten till vårdnadshavaren. Datumet för en anteckning i formuläret genererar automatiskt en uppföljningsrapport för tidigt ingripande för rektorn, och av den framgår elevens namn, antalet frånvarotimmar och datum då läraren reagerat på elevens situation.

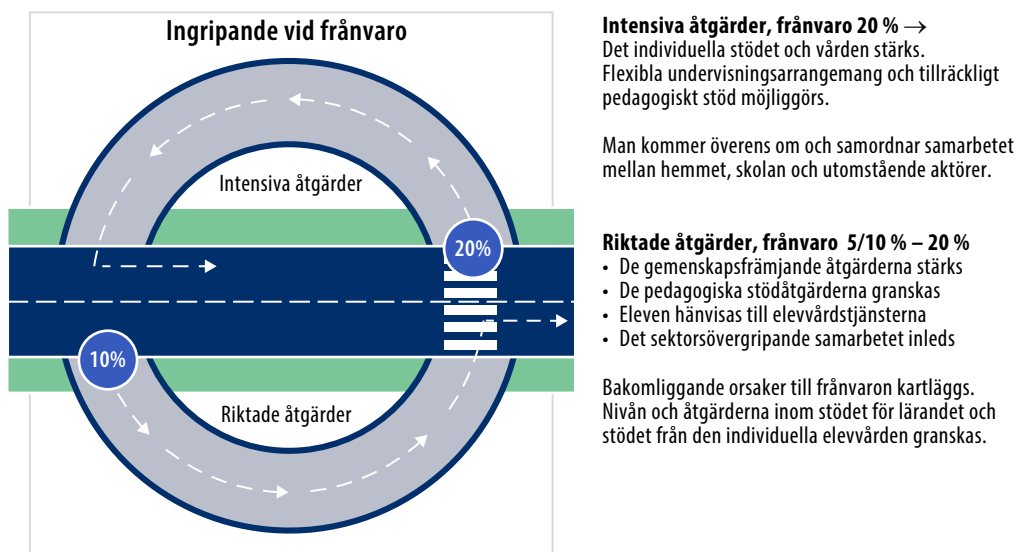
Uppföljningsrapporten stöder den övergripande ledningen genom information: om en elev har ackumulerad frånvaro och läraren inte reagerar, kan rektorn ta reda på om läraren behöver stöd för att kontakta hemmet. Ur informationsledningssynvinkel stöder rektorns uppföljningsrapport en analys av läget på klassnivå. Rapporten ger indikationer på om frånvaron i en klass ökar till exempel på grund av en enskild elev. Dessutom infördes ett grafiskt analysverktyg för regionens bildningsdirektörer och rektorer för att underlätta analysen av frånvaroinformationen.

Lärarens responsformulär används för att dokumentera systematiskt ingripande vid frånvaro och för att följa upp kommunikationen mellan hemmet och skolan. Rapporten till rektorn gör det lättare att följa upp frånvaron på hela skolans nivå, eftersom det övergripande läget framgår ur en enda rapport. Det grafiska analysverktyget ger information om skolans situation i realtid och är snabbt att använda.

9 Ingripande vid frånvaro

Ibland behövs det riktade åtgärder för att minska frånvaron. Då inleds ett sektorsövergripande samarbete för att identifiera orsakerna till frånvaron och för att stärka stödet för lärande och den individuella elevvården. Vid intensiva åtgärder blir åtgärderna och samarbetet med hemmet mer intensivt, och samordningen av samarbetet stärks. Detaljerade anvisningar om hur man ingriper vid elevers frånvaro finns i utbildningsanordnarens lokala verksamhetsmodell för förebyggande av elevers frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro.

Figur 9. Rondellen för ingripande vid frånvaro

9.1 Riktat och intensivt stöd vid ökad frånvaro

Om en elev har mycket frånvaro eller om frånvaron ökar, riktas åtgärderna för att tillgoda elevens individuella behov. En ökning av frånvaron till 5–10 procent av den grundläggande utbildningens lektioner kan tyda på att en elev löper ökad risk för problematisk och kronisk frånvaro⁷⁶. Riktade åtgärder bör också vidtas när frånvaron ökar plötsligt eller följer ett visst mönster, till exempel när frånvaro förekommer under samma lektioner eller vid samma tidpunkter. Åtgärderna omfattar både gemensamma och individuella åtgärder, såsom utredning av orsakerna till frånvaro, gemensamt och individuellt stöd inom elevvården samt stödåtgärder för lärande.

De gemensamma åtgärderna kan vara riktas till en klass eller en årskurs. Genom att systematiskt följa upp frånvaron kan man till exempel märka att en viss klass eller årskurs har mer frånvaro än vanligt. Då kan åtgärder sättas in för dessa grupper med fokus på gruppbildning, motivation, emotionella och kommunikativa färdigheter, kamratrelationer etc. Med åtgärder riktade för en grupp kan man också stödja enskilda elevers skolengagemang, till exempel i fall av mobbning, dålig klassanda eller ensamhet. Program och färdiga material till skolornas förfogande finns samlade i bilaga 3.

En elev som är frånvarande mer än 20 procent av skoltiden behöver intensiva stödåtgärder för att stärka närvaron i skolan. Vid behov kan de också planeras och genomföras med hjälp av aktörer utanför skolan och elevvårdstjänsterna. I synnerhet om skolans egna stödåtgärder inte är tillräckliga och barnets eller den unga personens skolgång är oregelbunden och präglad av utmaningar, utökas arbetet med samarbetspartner utanför skolan i enlighet med elevens behov. Samarbete kan till exempel utföras med socialvårdens familjeservice och barnskydd samt primärvården och den specialiserade sjukvården. Elevernas och vårdnadshavarnas deltagande och engagemang bör stödas och de bör värdesättas som experter inom sitt ärende.

9.2 Problematisk frånvaro inleder det sektorsövergripande samarbetet

Ingripande vid problematisk frånvaro kräver ofta sektorsövergripande samarbete som kombinerar både pedagogiskt stöd och individuell elevvård för att identifiera behov samt planera och genomföra stödet.

76 Gentle-Genitty C. et al. 2020

Sektorsövergripande arbete ska inledas så tidigt som möjligt efter att oron väckts⁷⁷. I skolorna är det viktigt att införa och etablera sektorsövergripande tillvägagångssätt och sträva efter ett öppet samarbete mellan eleverna, vårdnadshavarna, skolan och elevvårdstjänsternas personal samt intressenterna.

När läraren märker förändringar i en elevs skolgång ska hen utreda situationen. Det är viktigt att diskutera frågan med eleven och vårdnadshavaren, vid behov flera gånger. Detta bidrar till att upprätthålla kontakten och samarbetet. I oklara situationer är konsultation ett bra sätt att inleda det sektorsövergripande samarbetet. Skolans personal kan trots sekretessbestämmelserna konsultera elevvårdstjänsternas personal i frågor som rör frånvaro⁷⁸.

Ökande eller på annat sätt oroväckande frånvaro tyder på ett behov av elevvårdstjänster. Anlitandet av elevvårdstjänster är dock alltid frivilligt för eleven. Vilken av elevvårdstjänsternas personal en elev hänvisas till beror på elevens behov och den avtalade arbetsfördelningen mellan elevvårdstjänsternas personal. Om det förekommer motstånd mot att anlita elevvårdstjänster är det motiverat att diskutera med eleven vilken av elevvårdstjänsternas personal som hen är villig att diskutera med. Om eleven inte överhuvudtaget vill anlita elevvårdstjänsterna fortsätter samarbetet och uppföljningen, och eleven får fortsatt stöd genom gemensam elevvård samt stöd för lärande och skolgång.

Skolans anställda är skyldiga att utan dröjsmål kontakta en hälsovårdare, kurator, psykolog eller läkare om de bedömer att eleven har behov av elevvårdstjänster. En tillräcklig orsak är att en anställd oroar sig för elevens hälsa, välbefinnande eller annat observerat problem, till exempel frånvaro. Då ska den anställda trots sekretessbestämmelserna också förse elevvårdstjänsterna med all information som påverkar bedömningen av elevens behov av stöd.

Om möjligt kontaktas elevvårdstjänsterna tillsammans med eleven. Om detta inte är möjligt ska eleven och vårdnadshavaren informeras om kontakten i efterhand. De ska ges möjlighet att ställa frågor och diskutera ärendet, och därför bör information om hänvisning till elevvårdstjänster ske till exempel per telefon⁷⁹.

77 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

78 [Lag om elev- och studerandevård 1287/2013](#)

79 [Lag om elev- och studerandevård 1287/2013](#), 16§

I anslutning till inledandet av sektorsövergripande stöd ska man också se till att eleven får tillräckligt stöd för sitt lärande och sin skolgång. Frånvaro ökar ofta behovet av stöd, även om det inte finns några andra svårigheter med lärandet. Stöd för lärande och skolgång ska inledas genast när behovet uppstår. Att skolans vuxna är i kontakt med eleven, även när eleven inte är i skolan engagerar eleven i skolans verksamhet och skolgemenskapen. Att ta kontakt med eleven och fråga hur hen mår kan ha stor betydelse jämfört med att eleven endast lämnar in skoluppgifter.

”Jag önskar mer förståelse och intresse för hur jag mår. Förståelse för till exempel psykiska problem. Det vore bra att inte genast börja kritisera och förstå att även elever kan bli trötta på samma sätt som vuxna.”

Det stöd som behövs för att hantera eller förhindra en ökning av frånvaron planeras och genomförs utifrån varje elevs behov och de bakomliggande orsakerna till hans frånvaro i samarbete med eleven och vårdnadshavaren. Lärare och annan skolpersonal spelar en viktig roll när det gäller stödbehov relaterat till undervisningsmetoder, kamratrelationer i skolan och andra aspekter av skolmiljön eller -gemenskapen. Det individuella stödet som tillhandahålls av elevvårdstjänsternas personal kan till exempel bestå av stödsamtal. Stöd kan också erbjudas som samarbete sinsemellan elevvårdstjänsternas personal och som ett samarbete med tjänster utanför skolan. Vid behov inrättas en sektorsövergripande expertgrupp.

9.3 Orsakerna till frånvaro bör utredas omsorgsfullt

Orsakerna till frånvaro varierar och kan vara relaterade till individen, familjen, skolan eller till fenomenet i samhället. Det finns ofta flera sammanhängande orsaker till frånvaro. För att tillhandahålla rätt riktat stöd är det viktigt att identifiera orsakerna till frånvaron, vilka behandlas närmare i avsnitt två. De som kartlägger elevens situation bör ha förståelse för de olika typerna av frånvaro och de drag som förknippas med dem i sina lokala verksamhetsmodeller.^{80 81}

80 Kearney 2006

81 Pelkonen et al. 2022

9.3.1 Det finns verktyg för systematisk kartläggning av bakomliggande orsaker

Behovet av att identifiera orsakerna till frånvaro blir i allmänhet aktuellt när en elevs frånvaro ökar. Det vore bra att identifiera elevens svårigheter att närvara i skolan innan frånvaron uppstår. Då kanske eleven är i skolan men inte på lektionen. Hen kan ha förseningar eller verka synbart ångestfull eller rädd i olika situationer. Redan i detta skede kan man hjälpa eleven genom att kartlägga problemet. En kartläggning ökar förståelsen och gör att man kan diskutera saken, och redan det kan i sig underlätta elevens situation. I sin mest kortfattade form kan kartläggningen vara en diskussion med eleven och hens vårdnadshavare. Som diskussionsunderlag kan man använda de frågeformulär som utarbetats för kartläggning av frånvaro.

När frånvaron ökar bör elevens situation utredas mer ingående på ett sektorsövergripande sätt. Då bör kartläggningen vara mer omfattande och vårdnadshavarna aktivt involveras i dialogen. Orsakerna till frånvaro bör kartläggas, även om frånvaron är lovlig, eftersom även lovlig frånvaro kan orsaka luckor i lärandet eller vara problematisk på andra sätt. Till exempel har symptom på depression och ångest⁸² kopplats till sjukfrånvaro, vilket kan kräva stödåtgärder. Yrkesutbildade personer bör också komma ihåg att teorin om frånvaro skiljer mellan frånvarorelaterade symtom och frånvarons funktion⁸³. Det innebär att en elev kan ha många symtom, till exempel depression, men att dessa symtom inte nödvändigtvis är orsaken till elevens frånvaro. Elevens situation bör därför kartläggas tillräckligt omfattande så att stödåtgärderna inte endast behandlar symptomet, utan grundorsaken till frånvaron.

Kartläggningen av orsakerna till frånvaro bör vara mångsidig och vid behov ta hänsyn till pedagogiska, sociala, psykologiska och medicinska perspektiv.

Eftersom uppfattningen om orsakerna till problemen kan variera beroende på vem som tillfrågas, är det motiverat att samla in information från mer än en person när man genomför kartläggningen⁸⁴.

Det är bra att reservera tillräckligt med tid för kartläggningen och att planera den i förväg, eftersom det tar tid att samordna möten och samla in bakgrundsinformation. Om det förekommer mycket frånvaro kan det vara motiverat att ta en paus från övningar i återvändande till skolan och använda tiden och energin för kartläggningen istället. Man kan reservera mellan en och två veckor för kartläggningen och mötena med eleven, vårdnadshavarna, lärare etc.

82 Melander et al, opublicerat manuskript

83 Knollman et al. 2019

84 Gren-Landell 2020

Det är också motiverat att använda mer än en metod för kartläggningen. Rekommenderade metoder utgörs av intervjuer (strukturerade eller semistrukturerade), frågeformulär, ostrukturerade metoder (t.ex. en känslöindikator för att utreda eventuella rädslor eller andra bildassisterade metoder) eller att föra dagbok för att kartlägga tankar och känslor⁸⁵. Resultatens tillförlitlighet förbättras genom användning av validerade metoder.

Frågeformulär kan tjäna som grund för att bygga upp en förtroendefull relation, och det kan vara lättare att svara på frågor i ett frågeformulär än direkt. Å andra sidan kan frågeformulär vara tunga att gå igenom och svåra att förstå. Då kan den praktiska insamlingen av uppgifter visa sig vara en viktigare faktor än formulären. Det är därför viktigt att förstå metodernas begränsningar.

Frågeformulär för svenskspråkiga elever är (länkar till frågeformulärerna finns i bilaga 3):

- Förfrågan om frånvaro från skolan (School Refusal Assessment Scale- Revised, SRAS-R)⁸⁶,
- Symtom på och orsaker till skolfrånvaro (Inventory of School Attendance Problems, ISAP)⁸⁷,
- Screen for child anxiety related emotional disorders (SCARED)⁸⁸.

Eleverna fyller själva i dessa frågeformulär, men i anvisningarna rekommenderas vuxenstöd för yngre elever (8–11 år). Även äldre elever kan behöva hjälp med att fylla i frågeformulären. Frågeformulären kan fyllas i på flera möten.

SCARED och ISAP är lämpliga för att kartlägga begynnande eller redan etablerade problem. SCARED är en lämplig indikator för yngre elever, och den mäter barns ångestsymtom. Den mer omfattande ISAP-kartläggningen, som mäter olika orsaker till frånvaro, består av 48 frågor som mäter 13 olika symptom och orsaker till frånvaro. ISAP mäter också orsaker relaterade till hem, skola och vänskapsband och fokuserar inte endast på barnets individuella problem.

SRAS-R eller dess nyare version SRAS-R-A är ett frågeformulär som är utformat för att utreda konstaterad frånvaro. Indikatorn består av 24 frågor som mäter fyra olika funktioner av frånvaro: undvikande av skolrelaterade saker eller situationer som orsakar negativa känslor, undvikande av negativa känslor i sociala situationer och/eller bedömningsituationer, sökande efter föräldrars uppmärksamhet eller belönande situationer utanför skolan. SRAS, som är den mest studerade indikatorn i världen, har visat sig vara mycket tillämplig för att identifiera orsaker till frånvaro.

85 Gren-Landell 2020

86 Kearney et al. 2003

87 Knollman et al. 2019

88 Birmaher et al. 1999

Av alla ovan nämnda frågeformulär (ISAP, SCARED, SRAS-R) finns det också en version för vårdnadshavare. Dessutom kan checklisten över frånvaro från skolan (School Non-Attendance Checklist, SNACK)⁸⁹ vara ett användbart verktyg när man diskuterar ett barns frånvaro med vårdnadshavarna. I SNACK väljer vårdnadshavaren orsaken till varje frånvaro under den senaste månaden från en lista med 16 olika orsaker till frånvaro. Detta kan vara nyttigt om vårdnadshavaren inte har varit medveten om barnets frånvaro eller för att synliggöra eventuella mönster i frånvaron. Enligt SNACK kan frånvaro klassificeras som oproblematiske frånvaro, skolk, skolvägran eller frånvaro som främst grundar sig på föräldrarnas eller skolans initiativ.

9.3.2 Sektorsövergripande samarbete behövs för att utreda orsakerna

I nära samarbete med eleven, vårdnadshavarna, lärarna och elevvårdstjänsternas personal kommer man överens om planen och arbets- och ansvarsfördelningen för att kartlägga orsakerna. En grundlig bedömning av orsakerna till frånvaro hör i regel till ansvarsområdet för elevvårdstjänsternas personal, eftersom endast de har lagstadgad rätt att samla in de personuppgifter som behövs för bedömningen och behandla de patient- eller klientuppgifter som behövs för bedömningen. Utbildningsanordnaren och skolpersonalen ansvarar för att identifiera och ingripa i de faktorer som orsakar frånvaro i skolgången, skolmiljön och -gemenskapen⁹⁰.

Grundorsakerna till hög frånvaro är mycket individuella och personliga. Därför måste de hanteras och utredas finkänsligt. Samtal med elevens vårdnadshavare är en viktig del av utredningen av frånvaro. En förtroendefull relation med eleven och att den professionella är bekant för eleven och familjen underlättar utredningen. När frånvaron är relaterad till lärande, undervisningsmetoder, skolmiljön och -gemenskapen samt till exempel till mobbning förutsätter en närmare utredning av orsakerna ett nära samarbete mellan undervisningspersonalen och elevvårdstjänsternas personal.

Tidigare information om eleven som elevvårdstjänsternas personal besitter utnyttjas i utredningen av orsakerna till frånvaron. Till exempel har skolhälsovården tillgång till uppföljningsinformation om elevens och familjens situation ända från barnrådgivningen.

Inom elevvårdstjänsterna kan även relevanta undersökningar eller utredningar göras (bedömning av psykisk hälsa och psykosocialt välbefinnande, samtal om levnadsvanor och hälsorådgivning)⁹¹. Beroende på vilken elevvårdstjänsternas sakkunnig det är frågan

89 Heyne et al. 2019

90 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

91 Jahnukainen, Hakulinen & Hietanen-Peltola 2021

om kan dessa omfatta ett sociogram som avbildar relationerna i klassen, en social utredning, en kartläggning av hälsovanor, somatiska undersökningar, laboratorie- och bilddiagnostiska undersökningar, screening av psykiskt välbefinnande, ångest, ätstörningar och missbruk samt psykologiska undersökningar.

En sektorsövergripande expertgrupp bör inrättas då det finns behov av ett sektorsövergripande tillvägagångssätt för att utreda och ingripa i en elevs frånvaro. Då blir det möjligt att samla in information om och diskutera orsakerna till frånvaron och de åtgärder som bör vidtas sakkunniga emellan utan hinder av sekretessbestämmelser (se avsnitt 9.5 för mer information).

9.4 Det finns olika möjligheter till pedagogiskt stöd och flexibilitet för eleven

När en elevs frånvaro blir problematisk finns det ofta ett behov av att uppdatera stödåtgärderna för elevens lärande och skolgång. Vid behov bör de möjligheter som lagstiftningen om grundläggande utbildning⁹² och grunderna förläroplanen⁹³ ger för flexibla undervisningsarrangemang ska också utnyttjas om det behövs om eleven på grund av hälsotillstånd eller andra vägande skäl inte kan delta i hela eller delar av undervisningen i skolan. Under långa frånvaroperioder är det bra att ha en utsedd lärare i skolan som samordnar och tar hand om hur undervisningen, stödet för lärandet och bedömningen av eleven ordnas under frånvaroperioden.

Eleverna som varit frånvarande under en längre tid ska ges stöd i skolan, till exempel i smågrupper och genom sjukhusundervisning. När det gäller elever som varit frånvarande från skolan av hälsoskäl har man också använt fjärruppkoppling i undervisningen⁹⁴. Det är viktigt att undervisningsarrangemangen planeras och dokumenteras, att ansvarsfördelningen är tydlig och att man ordnar bedömningen av elevens kunskaper på ett lämpligt sätt. Olika slags flexibla lösningar i undervisningen kan bidra till att upprätthålla elevens och vårdnadshavarnas hopp om att studierna framskrider, även om eleven inte är fysiskt kapabel att studera på heltid i sin grupp.

92 [Lag om grundläggande utbildning 628/1998](#)

93 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

94 <http://www.tuuve.fi/>

Det pedagogiska stödet för eleven och de pedagogiska arrangemangen uppdateras så att de motsvarar elevens behov i samarbete med eleven, hemmet, elevvårdstjänsternas personal och andra relevanta aktörer. Det är motiverat att ta hänsyn till elevens aktuella resurser och beakta de sakkunnigas synpunkter. Då man planerar för eleven att gå framåt i studierna ska man beakta bland annat följande:

- studiernas innehåll och mål: Vad studeras?
genomförande av studierna: Hur utförs uppgifterna? Hur ordnas utbildningen?
- fysisk plats för studierna: När ska man studera i klassrum med fjärruppkoppling i undervisningen?
- bedömning av studierna: Enligt vilken lärokurs? Vilka bedömningsmetoder? De är viktigt att minnas att eleven ska ges möjlighet att på olika sätt visa sitt kunnande och iaktta principen om helhetsbedömning.
- uppföljning av elevens framsteg i studierna: Vem ansvarar för de ämnesspecifika framstegen respektive elevens framsteg som helhet?

Planen och uppföljningen ska antecknas i de pedagogiska dokumenten.

9.4.1 Elever har rätt till stöd för lärande och skolgång

Enligt lagen om grundläggande utbildning⁹⁵ har en elev som deltar i utbildning under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen, elevhandledning och tillräckligt stöd för lärande och skolgång genast när behov uppstår. Eleven har också rätt att få undervisning och handledning under det antal timmar per vecka som gäller för varje årskurs. Om man avviker från antalet timmar per vecka måste ett förvaltningsbeslut fattas i enlighet med 18 § i lagen om grundläggande utbildning. Frånvaro kan öka behovet av stöd och å andra sidan kan behovet av stöd öka risken till frånvaro.

Som en **stödåtgärd inom allmänt stöd** bör undervisningen differentieras och möjligheterna till handledning och specialundervisning på deltid stärkas, så att en elev som har varit frånvarande från skolan kan hålla jämna steg med den övriga gruppens studietakt. En elev kan behöva intensifierat stöd när frånvaron ökar. Inledande och ordnande av **intensifierat** stöd ska behandlas utifrån en pedagogisk bedömning på ett sektorsövergripande sätt i samarbete med elevvårdstjänsternas personal. I vissa situationer kan en elev med problematisk frånvaro redan befinna sig på inom intensifierat eller särskilt stöd. Då ska åtgärderna övervägas och stärkas i relation till frånvaro på ifrågavarande stödnivå.

95 [Lag om grundläggande utbildning 628/1998](#)

En elev kan behöva särskilt stöd om frånvaron har en väsentlig inverkan på elevens lärande och omfattande specialarrangemang behövs. Innan ett förvaltningsbeslut om **särskilt stöd** fattas ska utbildningsanordnaren höra eleven och dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare. En utredning av hur elevens lärande framskrider behövs också från dem som ansvarar för elevens utbildning. En kartläggning av det intensifierade stödet och elevens övergripande situation utförs genom sektorsövergripande samarbete med lärarna och elevvårdstjänsternas personal. Den används som grund för en pedagogisk utredning av behovet av särskilt stöd. Den pedagogiska utredningen ska vid behov kompletteras med ett psykologiskt eller medicinskt sakkunnigutlåtande eller en motsvarande social utredning⁹⁶.

9.4.2 Flexibla undervisningsarrangemang kan främja studierna

Utöver stöd för lärande och skolgång kan elever få hjälp med att klara sina studier genom olika flexibla undervisningsarrangemang.

Fokus på **särskilt prioriterade områden inom ett läroämne** kan hjälpa en elev att klara studierna i en svår livsperiod. Syftet med prioriteringarna är att hjälpa eleven att behärska det väsentliga innehållet i lärokursen som behövs för att göra framsteg i studierna. Genom att fokusera på det väsentliga i vissa ämnen får eleven nya resurser och kan eventuellt även studera andra läroämnen.

De särskilt prioriterade områdena ska utformas utgående från det centrala innehållet som fastställs för den egna årskursen i läroplanen, det vill säga det så kallade kärninnehållet. Särskilt prioriterade områden kan endast tillämpas inom intensifierat eller särskilt stöd, och elevens lärare ska fastställa de särskilt prioriterade områdena. De prioriterade områdena definieras i planen för lärande eller i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas för läroämnen vars lärokurs inte är individualiserad. När en elev studerar enligt särskilt prioriterade områden gäller det att ta hänsyn till dess konsekvenser för bedömningen. Det bör noteras att eleven fortfarande kommer att behöva annat stöd för att klara av de särskilt prioriterade områdena som fastställts och för att uppnå de allmänna målen i läroplanen⁹⁷.

96 [Lag om grundläggande utbildning 628/1998](#)

97 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sarskilt-prioriterade-omraden-som-forfaringsatt-vid-differentiering>

Flexibilitet i studierna, undervisningen och bedömningen kan också eftersträvas genom **särskilda undervisningsarrangemang**. Enligt 18 § i lagen om grundläggande utbildning kan studierna för en elev delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i lagen om grundläggande utbildning eller med stöd av den, om

1. eleven anses till någon del redan ha kunskaper och färdigheter som motsvarar den grundläggande utbildningens lärokurs,
2. det med hänsyn till elevens förhållanden och tidigare studier till någon del är oskäligt att eleven ska genomgå den grundläggande utbildningens lärokurs, eller
3. detta är motiverat av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd⁹⁸.

Med stöd av denna paragraf kan man till exempel vid behov förkorta skoldagen eller befria en elev från vissa studier eller studieavsnitt. För elever som får särskilt stöd fattas beslutet som en del av beslutet om särskilt stöd, och i den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas beskrivas hur elevens studier ordnas i praktiken. För elever som inte får särskilt stöd fattas ett separat förvaltningsbeslut varefter en plan för elevens lärande ska utarbetas⁹⁹.

Studier enligt ett eget studieprogram ger flexibilitet i studierna i förhållande till studietidens längd. Detta innebär att en elev i vissa studier kan framskrida långsammare eller snabbare än studier enligt årskurs. Med hjälp av studier enligt ett eget studieprogram kan man undvika att redan genomförda studier förfaller, vilket sker om eleven kvarstannat i årskursen. Syftet med studier enligt ett eget studieprogram är att förebygga avbrott särskilt i slutet av studierna.

När en elev studerar enligt ett eget studieprogram fastställs timfördelningen samt målen och innehållet i läroämnena per studiehelhet, och ett studieprogram ska göras upp för eleven. En elev som framskrider långsammare i studierna kan fortfarande studera i sin egen undervisningsgrupp. En elev som studerar enligt ett eget studieprogram får i slutet av läsåret ett läsårsbetyg över de studier som hen genomfört med godkänt resultat går efter det vidare i sina studier följande läsår. Ett beslut om studier enligt ett eget studieprogram förutsätter att det bestäms i den lokala läroplanen. Denna möjlighet bör också nämnas när studierna ordnas enligt ett eget studieprogram för enskilda elever¹⁰⁰.

98 [Lag om grundläggande utbildning 628/1998](#)

99 [Den lilla handboken som stödför lärande och skolgång Valteri.](#)

100 [Förordning om grundläggande utbildning 852/1998](#)

9.4.3 Bedömningen ska basera sig på ett mångsidiga bedömningsmetoder

I läroplansgrunderna betonas att mångsidiga bedömningsmetoder ska tillämpas och gälla alla elever under studierna. Även lindriga inlärningssvårigheter och eventuella bristande språkkunskaper ska beaktas i bedömningsituationer och tillfällen för prov på kunnande.

Om en elev inte kan delta i undervisningen i skolan på grund av sjukdom, men hens hälsotillstånd möjliggör studier till exempel hemma, kan hens studier ordnas genom att tillhandahålla handledning, läromedel och respons som stöder lärandet hemma eller någon annanstans. Eleven kan visa sina färdigheter till exempel genom prov, muntliga prov, portföljer, projektarbeten, fotografering och videofilmning av sina prestationer samt genom att visa sina färdigheter för en lärare efter skoldagen eller utanför skolan. Målet bör alltid vara att involvera eleven så mycket som möjligt i undervisningen och bedömningen i skolan¹⁰¹.

Om en elevs prestation i ett läroämne i årskursen riskerar att bli underkänd, ska frågan diskuteras med vårdnadshavaren och eleven under läsåret och man ska komma överens om åtgärder för att stödja lärandet. Innan en elev kvarstannar i en årskurs ska hen ges möjlighet att vid ett särskilt tillfälle visa prov på att hen inhämtat godtagbara kunskaper och färdigheter. I det särskilda tillfället kan ingå olika slags muntliga och skriftliga eller andra uppgifter, för att eleven på bästa sätt ska kunna visa sitt kunnande¹⁰².

Mer information om och stöd för bedömning av frånvarande elever finns på Utbildningsstyrelsens webbplats¹⁰³.

9.5 Stöd från den individuella elevvården

Individuell elevvård består av stödtjänster som tillhandahålls av skolhälsovårdspersonal, kuratorer och psykologer samt individuellt inriktade insatser och stöd från sektorsövergripande expertgrupper.

101 [Elevfrånvaro och bedömning | Utbildningsstyrelsen](#)

102 [Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 – eGrunder](#)

103 [Elevfrånvaro och bedömning | Utbildningsstyrelsen](#)

9.5.1 Elevvårdstjänsterna som en del av stödnätverket

Elevvårdstjänsternas stöd och dess kvalitet, intensitet, omfattning och samarbetsparter fastställs utifrån elevens individuella behov. Vid skolfrånvaro på grund av långvariga eller återkommande somatiska sjukdomar räcker det med en bedömning av en hälsovårdare och vid behov av en läkare. De kontrollerar bland annat att elevens sjukvård och ansvaret för uppföljning av den är tydligt och att egenvården sker enligt anvisningarna. Vid behov kan ytterligare undersökningar inledas eller kontakt tas med den person som ansvarar för vården inom hälsovården. Om en somatisk sjukdom påverkar en elevs behov av pedagogiskt stöd, hjälper skolhälsovården läraren att planera stöd för inläring och skolgång.

Elevvårdstjänsterna samarbetar med varandra när en elevs situation kräver det. Samarbete behövs särskilt i fall av frånvaro som orsakas av psykiska symptom och problem och stödbehov i anknytning till det. Eleven erbjuds stödsamtal och situationen följs upp och utvärderas på möten med elevvårdstjänsternas personal (t.ex. hälsovårdare, kurator eller psykolog). I anslutning till det individuella stödet och uppföljningen utför elevvårdstjänsternas personal också relevanta fortsatta utredningar och undersökningar. Dessa kan bland annat omfatta de undersökningar i samband med utredningen av orsakerna till frånvaro som räknas upp i avsnitt 9.3.

En yrkesutbildad person inom elevvårdstjänsterna kan genomföra olika vårdinterventioner, till exempel en IPC-intervention för en elev med depressionssymptom. Även stöd i form av gruppstöd, såsom aggressions- eller stresshanteringsgrupper eller nervositetsgrupper kan vara nyttiga och räcka som stöd.

Yrkesutbildade personer inom elevvårdstjänsterna kan konsultera varandra och i en långvarig eller svår situation hänvisas eleven till skolläkaren för en bedömning av behovet av vård. Institutet för hälsa och välfärd har för elevvårdstjänsternas sinsemellan samarbete utarbetat en samtyckesblankett för klienten och därtill hörande anvisning¹⁰⁴.

Nära samarbete mellan elevvårdstjänsterna och läraren är ofta nödvändigt för att minska frånvaro och förhindra att den ökar. Uppgifter som är nödvändiga för att ändamålsenligt anordna undervisningen för en elev får lämnas ut till läraren i enlighet med 40 § i lagen om grundläggande utbildning. Ofta krävs dock även andra uppgifter som behövs för att skolvardagen ska löpa smidigt, och för överföring av den informationen från elevvårdstjänsternas personal till läraren begärs samtycke av eleven och/eller vårdnadshavaren.

104 <https://thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer/social-och-halsovardstjanster/elev-och-studerandevard/blanketter-for-skol-och-studerandehalsovarden>

Elevvårdstjänsternas personal kan vid behov konsultera andra yrkesutbildade personer och tjänster inom social- och hälsovården för att ge eleven bästa möjliga stöd. En remiss av skolläkaren krävs vanligtvis för specialiserad sjukvård. Elevvårdstjänsternas personal kan också tillhandahålla uppföljning efter specialistvård enligt överenskommelse vid mötet om avslutande av vården. Ibland kan till exempel vid sidan av psykiatrisk öppenvård stödbesök ordnas regelbundet inom elevvårdstjänsterna. När det gäller ätstörningar är skolhälsovården ofta involverad, till exempel i uppföljningen av en elevs vikt.

Vid behov kan elevvårdstjänsternas personal besöka elevens hem i anslutning till bedömningen eller till stödet. Uppsökande tjänster har utvecklats, särskilt inom kurators-tjänsterna, men hembesök kan även göras av skolhälsovården och psykologer enligt överenskommelse. Detta är särskilt viktigt för elever för vilka det är omöjligt att komma till skolan.

Inom elevvårdstjänsterna samarbetar man med vårdnadshavarna för att ordna stöd för eleven och för att stödja elevens återvändande till skolan. En minderårig elev kan dock sköta sitt elevvårdsärende självständigt, om hen har bedömts ha förmåga att fatta självständiga beslut. Då kan vårdnadshavarna kontaktas och ges information endast med elevens samtycke. En bedömning av beslutsförmågan görs av en yrkesutbildad person inom social- eller hälsovården. Vårdnadshavarnas stöd är viktigt för elevens skolengagemang, och detta samarbete är alltid eftersträvsvärt även för elever som kan att fatta självständiga beslut¹⁰⁵.

9.5.2 Sektorsövergripande expertgrupper inrättas från fall till fall

Sektorsövergripande expertgrupper inrättas från fall till fall när en elevs elevvårdsärende kräver bredare samarbete mellan skolans elevvårdstjänster och undervisningspersonal. För att stödja elever med hög frånvaro och följa upp utvecklingen av situationen är det ofta motiverat att inrätta en sådan grupp. Beroende på elevens självständiga beslutsförmåga begärs elevens eller vårdnadshavarens samtycke för att bilda gruppen. Det är också eleven och vårdnadshavaren som i sista hand bestämmer vilka professionella som kan delta i gruppen.

Bestämmelser om inrättande av en sektorsövergripande expertgrupp, utlämnande av uppgifter och dokumentering finns i lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) samt i anvisningarna för tillämpning av den¹⁰⁶. I gruppen kan man tillsammans diskutera alter-

105 Utvärdering av en minderårigs beslutsförmåga inom hälso- och sjukvården – THL

106 SHM:s kommuninformation 13a/2015

nativ till stödformer och höra elevens och vårdnadshavarnas åsikter om lämpligheten av det föreslagna stödet för dem. Med samtycke kan gruppen också kalla in relevanta samarbetsparter, till exempel från barn- eller ungdomspsykiatri, familjerådgivningen eller barnskyddet. Gruppen kan också konsultera relevanta experter som den anser nödvändiga för att ordna optimalt stöd.

Utöver diskussionerna i gruppen kan experterna i gruppen konsultera varandra och utbyta sådan information som är nödvändig för att ordna och genomföra det individuella elevvårdsstödet för eleven utan hinder av sekretessbestämmelserna. Då begärs inget samtycke, eftersom utlämnandet av uppgifter baserar sig direkt på paragraf 23 moment 2 i lagen om elev- och studerandevård.

När en elev har hög frånvaro är det viktigt att den sektorsövergripande expertgruppen arbetar under en tillräckligt lång tidsperiod för att följa upp situationen och huruvida stödet är tillräckligt. Rätten till det ovan nämnda utbytet av sekretessbelagd information under gruppens arbete upphör när gruppen upplöses, dvs. när inget nytt möte för gruppen avtalas.

9.6 Olika stödformer kan samordnas

När man hanterar de utmaningar som problematisk frånvaro medför är det i allmänhet nödvändigt att samtidigt överväga stöd för både lärande och skolgång samt den individuella elevvårdens stödformer oavsett orsaken till frånvaron. För att kartlägga behovet av stöd och avtala om åtgärder kan eleven och vårdnadshavarna kallas till

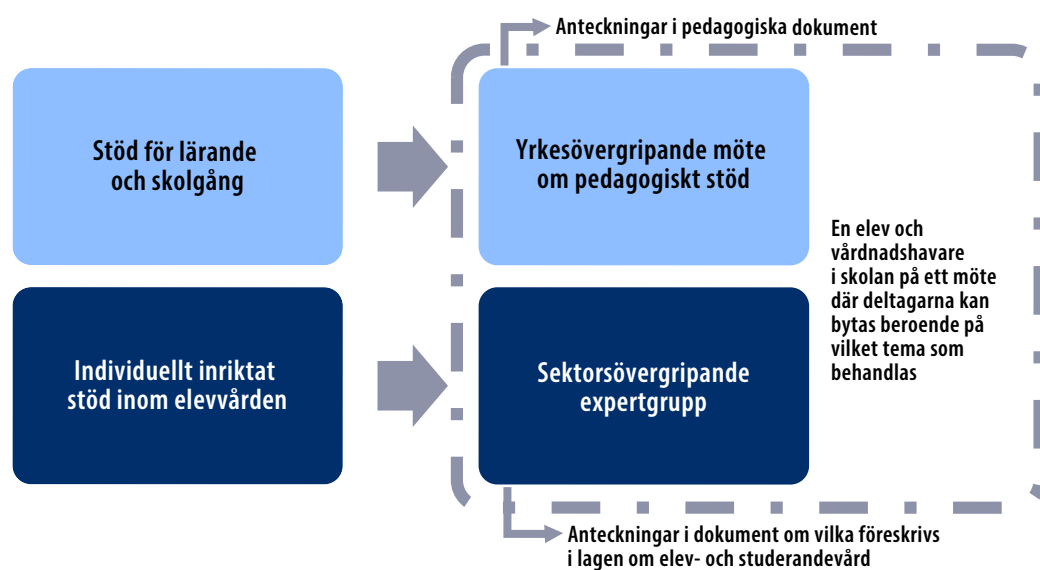
- ett yrkesövergripande möte för att diskutera arrangemangen för pedagogiskt stöd och
- ett möte med en sektorsövergripande expertgrupp för att diskutera behovet av individuellt elevvårdsstöd.

Bestämmelser om stöd för lärande och skolgång och bestämmelser om individuell elevvård finns i olika lagar. Stödet för lärande och skolgång definieras i lagen om grundläggande utbildning, enligt vilken utgångspunkten för stödet för lärande och skolgång är samarbete och växelverkan med eleven och vårdnadshavaren. Stödet för lärande och skolgång kräver dock inte samtycke av eleven eller vårdnadshavaren. Behandlingen av elevens uppgifter baserar sig således direkt på lagen när det gäller yrkesövergripande behandling enligt 16 a § i lagen om grundläggande utbildning för att inleda och ordna intensifierat stöd eller bedöma behovet av särskilt stöd enligt 17 § 3 mom.

Bestämmelser om sektorsövergripande expertgruppers verksamhet inom den individuella elevvården finns i sin tur i lagen om elev- och studerandevård. När en sektorsövergripande expertgrupp som tillsatts för att stödja en elev behandlar ett ärende ska behandlingen basera sig på samtycke av eleven (eller vid behov av vårdnadshavaren).

Med elevens och vårdnadshavarens samtycke kan ovan nämnda möten kombineras så att deltagarna i mötet delvis byts beroende på vilket tema som behandlas. Vid mötet kommer man överens om ansvarsfördelning och roller, till exempel för att kommunicera frågor som är viktiga för ordnandet av undervisningen och systematisk uppföljning av situationen. Dokumenteringen av överenskommelserna sker i relevanta register enligt figur 10.

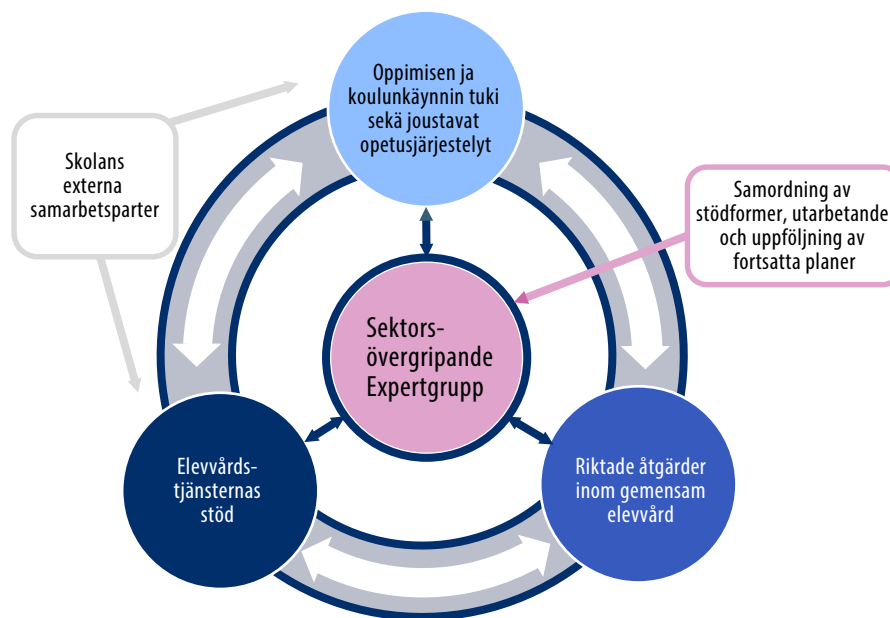
Figur 10. Exempel på planering av stöd för en elev som samtidigt behöver stöd för lärande och skolgång samt individuellt stöd inom elevvården

När det relevanta stödet för lärande och skolgång har planerats och påbörjats kan dess tillräcklighet följas upp och samordningen av stödformer fortsätta i en sektorsövergripande expertgrupp, om man kommit överens om detta med vårdnadshavaren och eleven¹⁰⁷. Samtidigt följer man upp elevvårdstödet tillräcklighet och hur frånvaromängden utvecklas. Elevernas och vårdnadshavarnas aktörskap och delaktighet bör stödas och stärkas, och de bör värdesättas som experter på sitt eget ärende.

107 Perälä et al. 2015

Figur 11. Samordning av stöd för elever med hög frånvaro och uppföljning av stödets tillräcklighet i en sektorsövergripande expertgrupp

9.7 Att bevara kontakten under frånvaroperioder stärker återvändandet till skolan

När frånvaron blir längre kan det hända att eleven knappt går i skolan längre. Det är viktigt att elevens kontakt med skolans personal inte bryts i situationer där skolgången är sporadisk samt att ärenden kan skötas inom elevvårdstjänsterna eller att externa aktörer också är involverade. Skolan ska komma överens om vem som ansvarar för kontakten till eleven och hur den upprätthålls. Återvändande till skolan efter en frånvaroperiod kräver planering och samarbete mellan olika aktörer.

Skolan bör ha en övergripande bild av hur studierna framskrider i de olika läroämnena. Vid behov kan man framskrida endast i ett fåtal läroämnen och med en uppgift åt gången (se flexibla undervisningsarrangemang i avsnitt 9.4.2). Då är syftet att stärka elevernas känsla av att hens agerande har betydelse och att hen kan bidra till att det sker framsteg i studierna, även om det är svårt att befinna sig i skolan. Skolengagemanget stöds av varje skolrelaterad aktivitet och uppgift eleven gör. Det ger också eleven hopp om att kunna återvända till skolan även när det är utmanande att ta sig dit.

Efter en frånvaroperiod bör elevens återvändande till skolan stödjas i små steg så fort som möjligt. Ju längre frånvaron blir, desto svårare kan det vara att komma tillbaka till skolan. Under en frånvaroperiod kan en elev ha samlat på sig ett stort antal utförda uppgifter och prov. Det kan vara ångestväckande att tänka på dem och göra det svårt att återvända till skolan. Eleven kan också känna skam över att skolarbetet blivit på hälft. Det är viktigt att informera lärare till återvändande elever att de inte bör uppmana eleven att försöka slutföra alla sina studier och utförda uppgifter omedelbart efter återvändandet till skolan, utan att de beaktar elevens mående och förmåga att göra framsteg i studierna.

Tillsammans med eleven och hemmet är det viktigt att diskutera hur återvändande möjliggörs och stöds. Det är ovanligt att en elev som har varit frånvarande från skolan under en längre tid genast börjar gå i skola på heltid. I början kan det vara mer realistiskt att sikta på kortare tidsperioder och öka närvaron allteftersom situationen tillåter det.

Efter en frånvaroperiod kräver elevens återvändande till skolan att en gemensam plan utarbetas tillsammans med hemmet och eleven. Planen tar hänsyn till olika experters uppfattningar om stödbehovet och genomförandet av stöd. Planen bör vara tidsbegränsad och flexibel, så att den snabbt kan ändras om situationen kräver det. Om eleven har varit frånvarande från skolan under en längre tid ska man tillsammans diskutera vad man vill kommunicera till klasskamrater och lärare om frånvaron och återkomsten innan eleven återvänder till skolan.

Förberedelser för återkomsten görs genom att bland annat komma överens om

- till vilken grupp eleven återvänder
- på vilka lektioner eller tider på skoldagen som eleven ska vara närvarande och hur långa skoldagarna/veckorna är i början
- tydliga rutiner för övergångar, måltider etc.
- vad eleven vill berätta om sin frånvaro, om hen blir tillfrågad
- skolpersonalens roller och stöd; man kommer överens om hur man bemöter eleven när hen återvänder
- en trygg person, till exempel en vän eller en vuxen i skolan som tar emot eleven i skolan
- en plan för psykiska eller fysiska symtom
- intensifierad uppföljning och kommunikation av närvaro och frånvaro.

Många elever som återvänder till skolan efter en tids frånvaro önskar att återkomsten till skolan inte ska väcka alltför stor uppmärksamhet och att de ska få tid att vänja sig vid situationen¹⁰⁸. I början kan en elev vara känslig för kommentarer från både vänner och vuxna i skolan. Stärkande av små framgångar och förberedelser för tillfälliga motgångar ger de bästa förutsättningarna för återvändande till skolan.

Jag vill inte få för många frågor framför klassen om var jag har varit... ”jaha, du har ju kommit tillbaka i skolan”. Anklaga inte elever för frånvaro!

9.8 Riktat och intensivt stöd utvecklades i pilotprojekt för engagerande arbete i skolgemenskapen

Även om utvecklingen inom pilotprojekten till stor del var inriktad på att ta fram modeller för att förebygga frånvaro, fokuserade vissa pilotprojekt på att arbeta med elever som var frånvarande från skolan. Pilotprojektet i Brahestad fokuserade på en mobil stödmodell. Pilotprojektet i Lojoregionen lanserade det danska Back2School-programmet i Finland.

9.8.1 Modell för mobilt stöd i Brahestad

Mobilt stöd är en ny arbetsform som utvecklats av undervisningsväsendet i Brahestad. Det mobila stödteamet arbetar med elever med hög frånvaro. I det mobila stödteamet ingår en koordinator för pedagogiskt stöd, en specialiserad socionom, en lärare och en skolgångshandledare. I Brahestads grundskolor har man en modell för ingripande i skolfrånvaro, Frånvarons trappsteg, där Mobilt stöd är en del av stödåtgärderna.

Kontakten med mobilt stöd tas antingen av skolkuratoren eller läraren, men alltid efter att oro över elevens frånvaro först har framförts till skolans elevvårdstjänster. Verksamhetsstället för mobilt stöd är inte knutet till någon skola, utan verkar i separata lokaler. Om eleven inte kan komma till det mobila stödets klassrum ger läraren distansundervisning. Eleven är dock fortfarande elev i sin gamla skola och klass, och uppgifterna planeras i samarbete med den gamla skolan. Målet är alltid att eleven ska kunna återvända till sin gamla skola vid någon tidpunkt. Viktigast av allt är att behålla hoppet och tron på framtiden!

108 [Markkanen et al. 2022](#)

Tabell 3. Arbetsbeskrivningar för mobil stödpersonal

Personalens roller	Arbetsbeskrivning
Uppgifter för samordnaren av pedagogiskt stöd	<ul style="list-style-type: none"> • Planering av stödåtgärder tillsammans med ett sektorsövergripande team. • Samordning och utveckling av mobilt stöd.
Den specialiserade socionomens uppgifter	<ul style="list-style-type: none"> • Utredning av orsakerna till frånvaron tillsammans med barnet, skolan och föräldrarna (SRAS-R enkät om skolfrånvaro). • Väckning och ledsagande till skolan. • Deltar i att hänvisa av eleven och familjen till olika stödåtgärder. • Stöd för eleven och familjen i väntan på stödåtgärderna.
Den specialiserade socionomens och skolgångshandledarens uppgifter	<ul style="list-style-type: none"> • Kartläggning av elevens och familjens resurser, involvering av familjens stöd nätverk i stödet för barnet/den unga personen. • Samarbeta med lärare och kuratorer för att utreda elevens frånvaro och stödja skolgången. • Ledsagande till skolan efter frånvaroperioder. • Deltagande i nätverkssamarbete
Lärarens och skolgångshandledarens uppgifter	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisning av eleven och säkerställande av studierna när skolgång inte är möjlig i elevens egen skola. • Stöd från skolgångshandledaren även i hemmet för att hjälpa till med skoluppgifterna. • Nära samarbete med elevens hemskola.

9.8.2 Back2School-programmet för att minska skolfrånvaron

Back2School-programmet är en evidensbaserad, strukturerad intervention som utvecklats vid Aarhus universitet i Danmark för att minska skolfrånvaron. Programmet baserar sig starkt på kognitiv beteendeterapi och fokuserar på behandling av ångest, depression och beteendesymtom. Back2School-programmet samarbetar med barn, vårdnadshavare och skolan. Programmet riktar sig till barn i åldern 10–16 år. Programmet kan genomföras av en expert som är utbildad i hur det används¹⁰⁹.

109 <https://www.koulukunnossa.fi/back2school>

Programmet omfattar

- inledande klinisk utredning: strukturerade frågeformulär, intervju med föräldrar, intervju med barn och intervju om psykiatriska symtom. Utifrån dem utarbetas en fallstudie som vägleder genomförandet av interventionen
- 11 strukturerade möten med föräldrar och barn, 1–1,5 h per vecka (mötena 1–4 ordnas under två veckor)
- 3 möten med skolan
- uppföljningsmöte med familjen 3 månader efter avslutandet av programmet
- skolmöte 3 månader efter avslutandet av programmet

Föräldrarna och barnen/ungdomarna deltar i alla möten (utom mötena 2, 3 och 7, i vilka endast vårdnadshavarna deltar). Mötena kan ordnas på en mottagning eller i familjens vardagliga miljö, till exempel i hemmet. Alla möten är strukturerade och programmet genomförs noggrant enligt manualen. Viktiga inslag i programmet är exponeringsövningar, psykoedukation, föräldrahandledning, rollövningar och förstärkning genom belöning.

Back2School-manualen översattes till finska och svenska och programmet testades som en del av pilotprojektet för engagerande arbete i skolgemenskapen i Lojoregionen. Pilotprojektet omfattade två utbildningar, i vilka totalt 26 yrkesutbildade personer deltog. Åbo Akademi genomförde en studie om effekterna av början av pilotprojektet för Back2School-programmet i Lojoregionen. Resultaten av studien väntas bli klara sommaren 2023.

10 Pilotprojekt till stöd för uppgörandet av en verksamhetsmodell

I de 24 pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen utvecklades tiotals regionala och lokala verksamhetsmodeller för att förebygga frånvaro och ingripa vid frånvaro. Verksamhetsmodellerna påminner om varandra men har också lokal en prägel. Nedan följer en kort presentation av en regional modell och en utbildningsanordnares modell som inspiration för utvecklingen av lokala modeller.

10.1 Päijänne-Tavastlands regionala modell för ingripande vid frånvaro inom den grundläggande utbildningen

I Päijänne-Tavastland var huvudsyftet med pilotprojektet för engagerande arbete i skolgemenskapen att skapa en gemensam, regional modell för att ingripa vid frånvaro inom den grundläggande utbildningen. Modellen beskriver nivån för förebyggande/stärkande av skolengagemang och nivåerna för ingripande vid frånvaro (orosanmälan, riktade åtgärder och intensivt stöd). Modellen betonar sektorsövergripande arbete som stöder hela skolgemenskapens välbefinnande. Ändringarna av lagen om grundläggande utbildning och läroplanen som fastställdes våren 2023 samt den nationella ramen för SKY-utvecklingsarbetet har varit en viktig stomme för strukturen och innehållet i modellen i Päijänne-Tavastland. Projektkoordinatorteamet har fått stöd av ett regionalt, sektorsövergripande utvecklingsteam. Hela skolgemenskapens delaktighet och erfarenheterna av pilotprojektet har varit vägledande för utvecklingsprocessen.

Stöd för skolengagemang:

- Planerade och strukturerade åtgärder som hänför sig enhetligt till varje elev, vilket säkerställer att elementen för skolengagemang genomförs.
- Betydelsen av gemensamt elevvårdsarbete och ledning genom information för att stödja engagemang samt följa upp och ingripa vid frånvaro.

Orosanmälan:

- Tidigt ingripande genom ett genuint, omtänksamt och dialogiskt bemötande.
- Oavsett orsaken till frånvaron, reagerar man snabbt, omedelbar reaktion vid olovlig frånvaro.

Riktade åtgärder (frånvaronivåer på 30 och 50 h) och intensivt stöd (70 h):

- Fokus på konsultativt arbetssätt och sektorsövergripande, samordnat samarbete
- Stärkande av elevers och vårdnadshavares delaktighet i processerna.
- Metodiskt och systematiskt tillvägagångssätt för att utreda orsakerna till frånvaro.
- Flexibla undervisningsarrangemang och stärkt samarbete mellan olika verksamhetsområden.

Mer information om [Päijänne-Tavastlands modell för ingripande vid frånvaro](#).

10.2 Modell för stöd för närvaro och ingripande vid frånvaro i Vanda

Vandas modell En skola för alla – Modell för stöd för närvaro och ingripande vid frånvaro har utvecklats i enlighet med de nationella riktlinjerna för det av undervisnings- och kulturministeriet finansierade projektet Engagerande arbete i skolgemenskapen i starkt regionalt samarbete med olika aktörer.

Modellen beaktar ändringarna av 26 § i lagen om grundläggande utbildning och avsnitten 4, 5 och 8 i läroplanen. Modellen En skola för alla syftar till att stödja elevernas skolengagemang och förebygga och ingripa vid frånvaro på ett systematiskt sätt. Syftet är också att minska långvarig frånvaro. Mer information om Vandas modell: [Vanda stad](#) (på finska).

10.3 Viktiga frågor vid utarbetande av verksamhetsmodeller

Skrivningarna i avsnitt 5.1 och 5.6 i läroplanen för den grundläggande utbildningen och denna handbok stöder utvecklingen av lokala verksamhetsmodeller. Dessutom kommer Utbildningsstyrelsen att lansera en fortbildnings- och webbplatslighet på adressen <https://www.oph.fi/sv/skolengagemang>. När man utvecklar verksamhetsmodeller kan man också ta hänsyn till följande frågor:

Viktiga frågor för lokala beslutsfattare

Stöd för skolengagemang och förebyggande av frånvaro, mindre än 5–10 % frånvaro

1. Förstår man betydelsen av frånvaro som en riskfaktor för lärande och välbefinnande?
 - faktorer som ökar/minskar risken för frånvaro och hur man kan påverka dem på skolnivå
 - identifiering av tidiga tecken
 - genomförande av tidigt ingripande vid frånvaro; roller och processer
2. Hur kan man stärka elevernas och skolpersonalens rätt till en trygg inlärnings- och arbetsmiljö?
3. Hur leder och stöder man en sådan verksamhetskultur i skolan som främjar närvaro?
 - delaktighet, samhörighet och fortlöpande stöd för gruppbildning
 - goda relationer mellan elever och lärare
 - god växelverkan och gott samarbete inom skolan och med hemmen
4. Känner man igen de vanligaste hindren för deltagande och kan man avlägsna/minska på dem?
 - beaktande av grupper med risk för frånvaro
 - risker i övergångsskeden
5. Hur genomförs den systematiska uppföljningen av frånvaro på individ- och gruppnivå?
 - praktiska åtgärder och arbetsfördelning (bl.a. anmälan)
 - utnyttjande av frånvarouppgifter under läsåret och sammanställning av statistik
6. Hur stärks elevernas emotionella och kommunikativa färdigheter?

Systematiskt ingripande vid frånvaro, riktade åtgärder, frånvaro mellan 5/10 % och 20 %

1. 1. Hur och när inleds sektorsövergripande samarbete och hur upprätthålls det (roller och ansvarsfördelning)?
 - kontakt med vårdnadshavare
 - konsultation
 - elevvårdstjänster, sektorsövergripande expertgrupp
2. Hur och när utreds orsakerna till frånvaro och vem utreder dem?
3. En hurdan plan utarbetas för att stödja närvaro?
 - tillvägagångssätt för dokumentation
 - åtgärder, roller och ansvarsfördelning
 - uppföljning, utvärdering och uppdatering
4. Har elevens behov av stöd för lärande och skolgång utretts och stödnivån granskats (roller och ansvarsfördelning)?
5. Vilka gemensamma och individuella åtgärder erbjuds inom ramen för elevvården?

Systematiskt ingripande vid frånvaro, intensivt stöd, frånvaro är högre än 20 %

1. 1.Hur ordnas undervisningen av eleven, stödet för lärande och skolgång samt bedömningen?
 - ordnande av stöd och undervisning för elever som är delvis/helt frånvarande från skolan; roller (inklusive kontaktperson) och ansvarsfördelning
2. Hur ordnas stödet för elevens välbefinnande?
 - samarbete med elevvårdstjänsternas personal
 - hänvisning till tjänster; social- och hälsovården, ungdomsväsendet
3. Hur samordnas samarbetet mellan hemmet, skolan och aktörer utanför skolan?
 - utbyte av information
 - genomförande, utvärdering och uppdatering av planer
 - roller och ansvarsfördelning

Bilagor

Bilaga 1: Författare

- **Avsnitt 1.** Johanna Sergejev
- **Avsnitt 2.** Eeva-Liisa Markkanen
- **Avsnitt 2.5.2** Piia Haukilahti, Petra Hietala-Rasku, Marjo Häyry, Tiina Jaakkola, Katja Suni, Sari Valjakka och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 3.1** Eeva-Liisa Markkanen, Niina-Kaisa Perälä och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 3.2** Eeva-Liisa Markkanen, Niina-Kaisa Perälä och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 3.3** Teea Laiho
- **Avsnitt 4** Eeva-Liisa Markkanen och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 4.1** Eeva-Liisa Markkanen, Tuija Metso och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 5.1** Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 5.2** Riina Länsikallio y Avsnitt. Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 7.1** Tiina Luomanen
- **Avsnitt 7.2** Teea Laiho, Johanna Sergejeff och Terhi Vilén
- **Avsnitt 7.3** Tarumaija Aalto, Liisa Hietamaa, Nea Huttunen och Assi Piilikangas
- **Avsnitt 7.4** Marke Hietanen-Peltola och Johanna Jahnukainen
- **Avsnitt 7.5.1** Antti Ahonen, Jarno Bruun, Katri Kuivala, Riitta Back, Kirsi Olli och Maija Salaspuro
- **Avsnitt 7.5.2** Eveliina Könönen, Jatta Lanki, Saara Lehtinen och Hanne Savunen
- **Avsnitt 7.5.3** Suvi Ovaska, Maija Salaspuro och Terhi Vilén
- **Avsnitt 8.1** Eeva-Liisa Markkanen och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 8.2** Teea Laiho och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.1** Terhi Hämäläinen, Tiina Kulju-Palo, Teea Laiho, Johanna Sergejeff och Terhi Vilén
- **Avsnitt 9.2** Marke Hietanen-Peltola, Johanna Jahnukainen, Teea Laiho och Terhi Vilén
- **Avsnitt 9.3** Katarina Alanko
- **Avsnitt 9.3.1** Katarina Alanko
- **Avsnitt 9.3.2** Marke Hietanen-Peltola och Johanna Jahnukainen
- **Avsnitt 9.4** Riitta Back och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.4.1** Johanna Sergejeff y Avsnitt 9.4.2 Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.4.3** Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.5** Marke Hietanen-Peltola och Johanna Jahnukainen

- **Avsnitt 9.6** Marke Hietanen-Peltola, Johanna Jahnukainen, Marja Penttilä och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.7** Eeva-Liisa Markkanen och Johanna Sergejeff
- **Avsnitt 9.8.1** Elina Kattilakoski och Anita Paani
- **Avsnitt 9.8.2** Inkeri Kylänpää
- **Avsnitt 10.1** Terhi Hilden, Suvi Ovaska, Jussi Pasanen och Heli Pätiälä
- **Avsnitt 10.2** Tiina Kulju-Palo
- **Avsnitt 10.3** Johanna Sergejeff

Bilaga 2. Tero Huttunen, Arto Kangas, Jenni Nuutinen, Marja Penttilä, Mika Puukko och Johanna Sergejeff

Bilaga 3. Terhi Hämäläinen, Sanna Juupaluoma, Tiina Kulju-Palo, Inkeri Kylänpää, Mira Ojala, Jussi Pasanen, Saara Utberg och Tiina Yrjänheikki

Innehållet i handboken har bearbetats i SKY-temagrupper, i vilka följande personer utöver författarna deltagit: Jouni Anttila, Saija Benjamin, Kirsi Haakana, Heidi-Maria Hannuksela, Jani Kantonen, Terhi Kohonen, Minna Koskelainen, Kiti Lindén, Ulla Netsiäinen, Sirpa Poussu, Mari Silvennoinen och Susan Virkkula.

Figur 5–11: Assi Piilikangas

Bilaga 2: Klassificering av frånvarouppgifter, anvisning

Klassificering av frånvaro inom den grundläggande utbildningen

Ett mål för utvecklingen av engagerande arbete i skolgemenskapen-projektet var att förenhetliga uppföljning och statistikföring av frånvaro. För att uppnå detta mål testades en enhetlig klassificeringsmodell, utvärderingsinformation om modellen samlades in och frågor om dataskydd relaterade till klassificeringen utreddes. En enhetlig klassificering av frånvaro är en förutsättning för nationell statistikföring.

Bristerna i uppföljningsinformation om och statistikföringen av frånvaro inom den grundläggande utbildningen och bristen av en nationellt enhetlig klassificering av frånvaro har diskuterats redan för över tio år sedan 48. En utmaning vid insamlingen av uppföljningsinformation är att utbildningsanordnare inte sinsemellan haft ett enhetligt sätt att klassificera frånvaro. I datainsamlingen riktad till pilotprojekten för engagerande arbete i skolgemenskapen rapporterades mer än 60 olika sätt att rapportera en elevs frånvaro.

Med denna anvisning om klassificering av frånvaro syftar man till att främja förenhetligandet av frånvaroklassificering på nationell nivå. Biträdande dataombudsmannen har förespråkat ett förenhetligande av registreringen av frånvaro från skolan när det gäller behandlingen av elevernas personuppgifter. Anvisningen kommer också att tillgodose utbildningsanordnares behov samt vid planeringen av informationssystem. Frånvaroklassificeringen kommer att implementeras och publiceras som datakomponentbeskrivningar under 2023.

Uppföljning av och ingripande vid frånvaro

Enligt 26 § 2 mom. i lagen om grundläggande utbildning (947/2022), som träder i kraft den 1 augusti 2023, ska utbildningsanordnaren förebygga frånvaro hos elever som deltar i den grundläggande utbildningen samt systematiskt följa och ingripa i frånvaron. Utbildningsanordnaren ska underrätta elevens vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare för eleven om olovlig frånvaro.

Även tidigare har utbildningsanordnaren varit skyldig att kontrollera frånvaron. I och med lagändringen ska utbildningsanordnaren också förebygga och ingripa vid frånvaro på ett systematiskt sätt. Systematisk uppföljning av frånvaro är enligt forskningen redan i sig en åtgärd som kan förebygga frånvaro.

Systematisk uppföljning är motiverad för att stödja både individens och gemenskapens välbefinnande (Gren-Landell 2023).

Den grundläggande utbildningen ålägger eleverna att gå i skola och delta i undervisningen såvida de inte har beviljats befrielse av särskilda skäl. En elevs frånvaro från skolan kan grunda sig på lagen om grundläggande utbildning eller lagen om smittsamma sjukdomar. Sjukdom är ett särskilt skäl för frånvaro från skolan. Elever får inte heller komma till skolan om de har symtom som tyder på sjukdom.

Utbildningsanordnaren följer upp elevernas deltagande i undervisningen. Varje skola ska ha en verksamhetsmodell för förebyggande av elevens frånvaro och systematisk uppföljning samt ingripande vid frånvaro (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014). I och med den ändrade lagstiftningen om frånvaro ska utbildningsanordnarens verksamhetsmodell också innehålla anvisningar om hur man förebygger frånvaro, hur man systematiskt följer upp den och hur man systematiskt ingriper i den. Lärarna ansvarar för sina elever och håller kontakt med dem och deras hem även när undervisningen måste ordnas i exceptionella förhållanden. Skolans och elevvårdstjänsternas personal ska aktivt samverka med hemmen.

Ett gott samarbete och strävan efter en gemensam syn med hemmen är särskilt viktigt när det gäller förfaranden vid frånvaro. Vårdnadshavarna ska informeras om olovlig frånvaro. Vårdnadshavarna informeras om tillvägagångssätt vid frånvaro och grunderna för dessa.

Vid planering och anordnande av samt beslutsfattande om grundläggande utbildning ska barnets bästa i första hand beaktas. Läraren kan med hjälp av lektionsanteckningarna bedöma elevens situation och rikta stöd och handledning vid rätt tidpunkt, till exempel hänvisa eleven till elevvårdstjänsterna: om en elev har hög frånvaro på grund av hälsoskäl är det viktigt att eleven kan hänvisas till exempel till en hälsovårdare/skolläkare i samarbete med vårdnadshavarna.

Elever har rätt till elevvårdstjänster och rätt att neka att denna information lämnas ut till exempel till vårdnadshavare. En elev som besöker elevvårdstjänsterna under skoldagen antecknas som frånvarande av läraren ifall eleven inte gett läraren rätt att ta del av denna information. Då får även vårdnadshavarna veta att eleven har outhärdad frånvaro som kräver utredning, trots att eleven har varit i skolan.

Kategorierna av orsaker till frånvaron ger läraren en mer detaljerad helhetsbild och en förståelse för frånvaro och fäster lärarens uppmärksamhet vid till exempel återkommande frånvaro på grund av hälsoskäl. Utmaningar med att ta sig till skolan kan återspeglas i diffus "sjukledighet" hemma, varvid familjens stöd och samarbete mellan skola och hem kan behövas.

Behandling av personuppgifter

På behandlingen av personuppgifter tillämpas EU:s allmänna dataskyddsförordning och dataskyddslagen (1050/2018), som preciserar och kompletterar den. Behandlingen av personuppgifter kan också påverkas av sektorsspecifik lagstiftning eller annan lagstiftning som är tillämplig på verksamheten.

Enligt dataskyddsförordningen är det den personuppgiftsansvarige som bestämmer ändamålen och metoderna för behandlingen av personuppgifter.

Som personuppgiftsansvarig är verksamhetens anordnare ansvarig för att behandla personuppgifter lagenligt under hela livscykeln för behandlingen av personuppgifter, dvs. från insamling till förstöring. Som personuppgiftsansvarig har anordnaren flera skyldigheter och ska se till att de fullgörs under ovan nämnda tidsperiod. Anordnaren ska också kunna påvisa att alla skyldigheter har fullgjorts på ett ändamålsenligt sätt. Om den personuppgiftsansvariges ansvar föreskrivs på en allmän nivå i artikel 24 i EU:s dataskyddsförordning, som tolkas tillsammans med andra bestämmelser om den personuppgiftsansvariges skyldigheter. Dessutom tillämpas lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen (906/2019, nedan informationshanteringslagen) på informationshantering när myndigheterna hanterar datamaterial.

I det klassificeringssystem för frånvaro som är föremål för utlåtandet är en kategori *frånvaro av hälsoskäl*. Uppgifter om hälsa hör till särskilda kategorier av personuppgifter enligt artikel 9.1 i dataskyddsförordningen. Behandling av uppgifter som tillhör särskilda kategorier av personuppgifter är förbjuden. Enligt 6 § 1 mom. 2 punkten i dataskyddslagen, som grundar sig på artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen, gäller förbudet dock inte om behandlingen är en direkt följd av den personuppgiftsansvariges lagstadgade uppgifter. Behandling av personuppgifter är endast laglig i den mån som behandlingen baserar sig på en av de grunder som räknas upp i artikel 6.1 i dataskyddsförordningen. Enligt artikel 1 c är behandlingen laglig om behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige.

Behandlingen av klassificerade frånvarouppgifter ska vara motiverad med tanke på utbildningsanordnarens uppgifter enligt lagen om grundläggande utbildning. Personuppgiftsansvariga fungerar också som informationshanteringsenheter enligt informationshanteringslagen. Enligt lagen ska anordnare av småbarnspedagogik och utbildning upprätthålla en informationshanteringsmodell, som bland annat används för planering och genomförande av tjänster, ärendehantering och hantering av informationsmaterial. Beslut om införande av modellen för klassificerade uppgifter om frånvaro fattas av informationshanteringsenheten, som ansvarar för bedömningen om en ändring av informationshanteringsmodellen krävs för att främja interoperabiliteten för den personuppgiftsansvariges frånvarouppgifter.

Anordnare av småbarnspedagogik och utbildning samlar in personuppgifter om barn, elever och studerande i syfte att tillhandahålla utbildning med stöd av lagen om småbarnspedagogik och lagen om grundläggande utbildning (Lag om småbarnspedagogik 540/2018, 5 § och 6 § samt Lag om grundläggande utbildning 628/1998, 4 §, 7 § och 8 §). Dessa uppgifter behövs till exempel för att fatta beslut om barn, elever och studerande och för att anordna småbarnspedagogik, undervisning och utbildning för elever. I regel kan anordnaren fastställa syftena och metoderna för behandlingen av personuppgifter och agera som personuppgiftsansvarig

när den behandlar personuppgifter för att anordna småbarnspedagogik, undervisning och utbildning. I kommuner är personuppgiftsansvarig det organ som ansvarar för småbarnspedagogik, undervisning eller utbildning.

Klassificering av orsaker till frånvaro

Bristerna i uppföljningsinformationen om och statistikföringen av frånvaro inom den grundläggande utbildningen och avsaknaden av bristen av en nationellt enhetlig klassificering av frånvaro har diskuterats redan för över tio år sedan⁴ (Lehtinen, N., Ståhl, T. & Saaristo, V. Kasvatus 1/2012). Bland annat Institutet för hälsa och välfärd (THL) har utvecklat frånvaro- och beteendeklassificeringar som har använts i flera år. Klassificeringarna har utarbetats i samarbete mellan Institutet för hälsa och välfärd och normalskolorna. Utbildningsanordnarna kan också använda sina egna klassificeringar, förutsatt att det för varje klassificering anges under vilken post den ska registreras i THL-statistiken (TEA-visare). Institutet för hälsa och välfärd samlar in frånvarouppgifter från utbildningsanordnarna som använder olika elevhanteringssystem för informationshantering, såsom Wilma och DigiOne.

Utbildningsanordnaren registrerar frånvaron i informationssystemet som personuppgifter som kan kopplas till identifierade eller identifierbara elever. I elevhanteringssystem är statistik över frånvaro på skolnivå tillgänglig för de personer som har behörighet att redigera allas lektionsanteckningar. Redigeringsbehörigheten beviljas antingen i lärar- eller personalregistret.

Enligt den föreslagna klassificeringen registreras frånvaro enligt följande:

- **frånvaro av hälsoskäl** (Eleven är fysiskt borta från skolan (sjukdom, fysisk och/eller psykisk vårdhändelse eller mottagningsbesök hos t.ex. tandläkare, terapeut eller operation). Registreringen kan göras av vårdnadshavaren eller läraren utifrån vårdnadshavarens anmälan.)
- **ledighet som anhållits på förhand** (Vårdnadshavaren har på förhand anhållit om ledighet, också enstaka lektioner och skoldagar (semesterresa, frånvaro på grund av hobby, hos distansförälder)). Läraren registrerar frånvaron utifrån information/begäran av vårdnadshavaren.)
- **annan utredd frånvaro** (Används bara i de fall då frånvaron inte hör till någon annan kategori (t.ex. lagen om grundläggande utbildning 36 §, frivillig karantän, oväntad familjesituation). Registreras av vårdnadshavaren eller läraren.)
- **olovlig (utredd) frånvaro, utredd** (Frånvaro som vårdnadshavaren eller läraren har utrett och som klassats som olovlig frånvaro (skolk eller försening som är längre än en lektion)).
- **outredd frånvaro** (Skolan vet inte varför barnet är borta. Frånvaron kan utredas av lärare eller vårdnadshavare och ändras till anteckning i annan kategori.)

Orsaken till en elevs frånvaro utreds alltid från fall till fall. Det är en tolkningsfråga i vilka situationer klassificeringsuppgifterna om en elevs frånvaro av hälsoskäl kan anses vara hälsouppgifter i den mening som avses i dataskyddsförordningen. Ofta förekommande frånvaro av hälsoskäl kan skapa en uppfattning om elevens hälsotillstånd. Biträdande dataombudsmannen har därför uppmärksammat behovet av att se till att lagenligheten i behandlingen av personuppgifter alltid kontrolleras före behandlingen. Dessutom ska behandlingen av personuppgifter överensstämma med dataskyddsprinciperna i dataskyddsförordningen.

Den föreslagna hälsorelaterade frånvarokategorin omfattar utöver sjukdom även till exempel tandläkarkontroller och terapier. Dessutom är kategorin i linje med sjukfrånvarokategori som Institutet för hälsa och välfärd använt sig av, men mer omfattande. Det kan inte direkt utläsas av anteckningen i denna kategori att en elev till exempel är sjuk, och möjlighet till mer detaljerad registrering av hälsoinformation bör inte ges för denna kategori. Som biträdande dataombudsmannen har påpekat ska särskild uppmärksamhet ägnas åt det faktum att information som erhålls från klassificeringen av elevernas frånvaro inte får användas för att profilera elever.

I 40 § i lagen om grundläggande utbildning föreskrivs om hemlighållande och behandling av personuppgifter på följande sätt: Ledamöterna i de organ som svarar för anordnandet av utbildning, personer som avses i 37 §, representanter för skolhälsovården, skolkuratorer, skolpsykologer och personer som genomgår undervisningspraktik får inte för utomstående röja vad de när de sköter uppgifter enligt denna lag har fått veta om elevernas eller i denna lag avsedda anställdas eller deras familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning.

Kommuner som använder kategorin "sjukdom/hälsoskäl – sjukfrånvaro som utretts av vårdnadshavaren" ansåg att det är viktigt att bevara kategorin, inte endast för dess informativa värde, utan också för att den gör det lättare för hälsomyndigheterna att vid behov följa upp olika epidemier. Till exempel kan Institutet för hälsa och välfärd följa upp och få information om hur epidemier fortskrider utifrån skolornas register (se lagen om smittsamma sjukdomar 1227/2016).

Syfte med användning av uppgifter om elevers frånvaro

Användning av uppgifter om frånvaro för olika ändamål på utbildningsanordnar- och skolnivå:

Kommunnivå – Utbildningsanordnarnivå

Bildningsdirektörer behöver uppgifter om frånvaro på bland annat kommun- och skolnivå, till exempel i den kommunala sektorsövergripande styrgruppen för elev- och studerandevård, som en indikator för uppföljning av elevernas välbefinnande och med tanke på resursallokeringen till elevvårdstjänster. Uppgifter om frånvaro behandlas inte på individnivå, eftersom behandling av personuppgifter alltid kräver en rättslig grund för behandling.

Välfärdsområdet ska tillsammans med kommunerna inom sitt område inrätta en regional samarbetsgrupp för elevhälsa (samarbetsgrupp). Om det utöver kommuner finns andra utbildningsanordnare inom välfärdsområdet, ska de vara representerade i samarbetsgruppen. I samarbetsgruppen ska också ingå företrädare för minderårigas föräldrar eller vårdnadshavare och studerande, företrädare för elev- och studerandevårdstjänsternas personal och vid behov andra samarbetspartner. Samarbetsgruppen fungerar som ett samarbetsorgan mellan välfärdsområdet och utbildningsanordnarna inom dess område. Till dess uppgifter hör att bereda en regional elevhälsoplan (Lag om elev- och studerandevård 14 a §).

Skolnivå

På skolnivå behövs klassificerade frånvarouppgifter på klassnivå för att rektorn/skolledaren även ska kunna reagera på fenomen på klassnivå. Uppgifter på klassnivå kan behandlas i en sektorsövergripande skolspecifik styrgrupp för elevvården för planering och genomförande av ytterligare åtgärder (Lag om elev- och studerandevård 13 och 14 §). Uppgifter om frånvaro behandlas inte på individnivå i den skolspecifika styrgruppen för elevvården, eftersom behandling av personuppgifter alltid kräver en rättslig grund för behandlingen.

Läraren behöver klassificerade frånvarouppgifter om sin klass och enskilda elever för förebyggande av frånvaro, tidigt ingripande och åtgärder som krävs enligt läroplanen för den grundläggande utbildningen. Ett gott samarbete och strävan efter en gemensam syn med hemmen är särskilt viktigt när det gäller förfaranden vid frånvaro. Vårdnadshavarna ska meddelas om olovlig frånvaro. Vårdnadshavarna informeras om tillvägagångssätt vid frånvaro och grunderna för dessa. (Lag om grundläggande utbildning 26 § 2 mom.)

Hantering av frånvarouppgifter för förebyggande, uppföljning och systematiskt ingripande

För att uppfylla utbildningsanordnarens skyldigheter från och med den 1 augusti 2023 ska utbildningsanordnaren förebygga frånvaro samt följa upp och ingripa i den på ett systematiskt sätt. För att uppfylla dessa skyldigheter ska utbildningsanordnaren ha metoder för att följa upp mängden frånvaro, dess fördelning och orsakerna till den. För närvarande följer utbildningsanordnarna upp frånvaron och använder sin egen klassificering och tillvägagångssätt i sina elevinformationssystem. Klassificeringarna varierar, och de flesta av de klassificeringar som för närvarande används inkluderar kategorin: sjuk eller hälsoskäl.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska utbildningsanordnaren underrätta vårdnadshavaren om en elevs olovliga frånvaro. Anordnaren ska därför kunna klassificera frånvaron åtminstone som lovlig och olovlig. I den föreslagna klassificeringen kan vårdnadshavaren ansöka om ledighet som anhållits på förhand, meddela om lovlig frånvaro av hälsorelaterade eller andra godtagbara skäl eller kvittera ett frånvaromeddelande från en lärare som olovlig frånvaro.

När det gäller hälsoskäl instrueras vårdnadshavaren att inte skriva ner orsaken till frånvaron eller alternativt hindrar systemet angivande av orsaken. Den föreslagna gemensamma klassificeringen har testats i pilotprojektet Engagerande arbete i skolgemenskapen, och i NCU-utvärderingen visat sig vara tillräckligt omfattande och främjar likabehandling och jämställdhet bland eleverna.

Den föreslagna klassificeringen anses vara relevant för anordnandet av utbildning, eftersom frånvaroinformationen ger

- läraren en möjlighet att bedöma hur snabbt vårdnadshavarna ska kontaktas och i vilket skede eleven ska hänvisas till stöd för lärande eller elevvårdstjänsterna (t.ex. upprepad frånvaro på grund av hälsoskäl eller enskild outredd frånvaro från vissa lektioner). För en enskild elev anses klassificeringen ge tillräcklig men inte för mycket information om elevens frånvaro, som läraren behöver för att kunna fullgöra sin tjänsteplikt för att stödja elevens undervisning och välbefinnande.
- rektorn en möjlighet att följa upp frånvaron på klassnivå och reagera proaktivt på situationer då en ökning av frånvaron observeras (t.ex. misstänkta fall av mobbning i klasserna),
- bildningsdirektören en möjlighet att granska den övergripande bilden på skolnivå och till exempel se om frånvaro på grund av hälsoskäl är vanligare i skolor med misstänkta problem med inomhusluften. På bildningsledningens nivå är det också möjligt att påverka resursallokeringen relaterad till stöd genom att till exempel förhandla med välfärdsområdena om elevvårdstjänsternas tillräcklighet. Klassificeringen bidrar till att rikta in och förutse servicebehov.

Rättslig grund och skydd för behandling av personuppgifter

Den personuppgiftsansvarige ansvarar för att behandlingen av personuppgifter är laglig under behandlingens hela livscykel. Den personuppgiftsansvarige fastställer och beviljar användarrättigheterna. Användarrättigheterna baserar sig på de uppgifter som krävs enligt befattningsbeskrivningen (t.ex. bildningsdirektör, rektor, lärare).

Enligt artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen ska personuppgifter samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Enligt 1 c i samma artikel ska personuppgifterna vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas. De personuppgifter som behandlas ska enligt exakthetsprincipen vara exakta och vid behov uppdateras.

Dessutom ska personuppgifter enligt artikel 5.1 f i dataskyddsförordningen behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet och konfidentialitet för personuppgifterna, inbegripet bland annat skydd mot obehörig eller otillåten behandling.

Enligt informationshanteringslagen ska informationshanteringsenheten ombesörja att det vid enheten har definierats ansvaren för uppgifterna i anslutning till informationshanteringen och att det finns uppdaterade anvisningar om hantering av informationsmaterial, om användning av informationssystem, om databehandlingsrättigheter, om informationshanteringsansvar, om informationsrättigheter, om informationssäkerhetsåtgärder samt om beredskap för undantagsförhållanden. Informationshanteringsenheten ska dessutom erbjuda utbildning varmed det säkerställs att de anställda och personer som arbetar för informationshanteringsenhetens räkning är tillräckligt förtrogna med gällande författningar, föreskrifter och med informationshanteringsenhetens anvisningar om informationshantering och databehandling samt om offentlighet och sekretess i fråga om handlingar. Den informationshanteringsmodell som upprätthålls av informationshanteringsenheten ska beskriva informationssäkerhetsåtgärderna och säkerställa informationsmaterialens säkerhet (15 §) samt definiera och uppdatera användarrättigheterna för informationssystemen utifrån användarens uppgiftsrelaterade användningsbehov (16 §).

Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) innehåller bestämmelser om elektronisk identifiering av tjänsteanvändare (6 §). Om det är möjligt att få se och använda sekretessbelagt datainnehåll i en digital tjänst, ska tjänsteanvändaren identifieras med hjälp av en sådan tjänst för identifiering av fysiska personer som avses i lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster (571/2016).

Säkerställande av klassificerade uppgifters riktighet

En heltäckande testad och behovsbaserad klassificering främjar de använda lektionsanteckningarnas interoperabilitet. Enhetliga rekommendationer vägleder både vårdnadshavare och lärare att anteckna frånvaro i rätt kategori. En nationellt enhetlig klassificering kommer också att göra det lättare att hantera situationer där en elev eller lärare byter kommun eller skola. En enhetlig klassificering säkerställer ingripande vid frånvaro på ett enhetligt sätt, oavsett var eleven går i skola. Förenhetligandet av registreringen kräver i fortsättningen fortbildning och stödmaterial för att stödja den personuppgiftsansvariges uppgifter.

Frånvar oanmälningar behandlas huvudsakligen i informationssystemen hos anordnaren av småbarnspedagogik och grundläggande utbildning. Syftet med frånvaroklassificeringen är att förenhetliga behandlingen av uppgifter i lokala informationssystem. Frånvarouppgifterna kommer inte att överföras för olika myndigheters informationsbehov, såvida det inte finns en rättslig grund för den berörda myndigheten att samla in uppgifter på personnivå.

Genom att förenhetliga klassificeringen av frånvarouppgifterna förbättras kvaliteten på och användbarheten av de uppgifter som överförs till olika myndigheter. Målet är att under de närmaste åren införa uppföljning av frånvarouppgifter så att nationell statistik produceras utifrån uppgifter på anordnarnivå, till exempel i anslutning till tjänsten Vipunen.fi. Då ansvarar Utbildningsstyrelsen för anvisningarna om dataöverföring och anonymisering av uppgifter medan personuppgiftsansvariga ansvarar för genomförandet.

Yttrande WP 216 av Europeiska dataskyddsarbetsgruppen om avidentifieringsmetoder: https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp216_en.pdf eller Dataombudsmannens webbplats: <https://tietosuoja.fi/sv/pseudonymiserade-och-anonymiserade-uppgifter>

Utlämnande av personuppgifter

Det ska finnas en rättslig grund för utlämnande av personuppgifter. Den personuppgiftsansvarige (utbildningsanordnaren) ansvarar för att utlämnandet av personuppgifter är lagenligt.

Enligt 28 § i dataskyddslagen fastställs grunderna för utlämnande av personuppgifter i offentlighetslagen. Grunderna för utlämnande av offentliga personuppgifter framgår av 16 § 3 mom. i offentlighetslagen. Enligt 26 § i offentlighetslagen kan sekretessbelagda uppgifter lämnas ut eller tas emot om i lag särskilt tagits

in uttryckliga bestämmelser om rätten att lämna ut eller att få uppgifter eller när sekretessplikt har föreskrivits till skydd för någons intressen och denne samtycker till att uppgifter lämnas ut.

Utlämnande av klassificerade frånvarouppgifter är endast möjligt på rättslig grund. Dessutom ska hänsyn tas till de dataskyddsprinciper om vilka föreskrivs i dataskyddsförordningen. Till exempel ska uppgifter som lämnas ut vara nödvändiga med tanke på mottagarens lagstadgade uppgifter, och det är inte lagenligt att lämna ut onödiga uppgifter. Huruvida villkoren för utlämnande av personuppgifter uppfylls ska bedömas från fall till fall.

Bestämmelser om sekretess och behandling av personuppgifter finns i lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har de som deltar i elevvårdsarbetet för en elev rätt att av varandra få och att till varandra och elevens lärare, rektorn och den myndighet som ansvarar för undervisningen och verksamheten ge ut information som är nödvändig för att ändamålsenligt ordna undervisningen för eleven (Lag om grundläggande utbildning 40 § 2 mom.).

När ett barn som deltar i förskoleundervisning övergår till förskoleundervisning eller grundläggande utbildning hos en annan utbildningsanordnare, ska den tidigare utbildningsanordnaren trots bestämmelserna om sekretess utan dröjsmål till den nya utbildningsanordnaren lämna de uppgifter som är nödvändiga för anordnandet av undervisningen eller utbildningen. Motsvarande uppgifter kan lämnas också på begäran av den nya utbildningsanordnaren. (Lag om grundläggande utbildning 40 § 4 mom.).

I lagen om elev- och studerandevård (23 §) föreskrivs om utlämnande av och tillgång till information om elever i individuell elevvård. Enligt lagen har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuellt inriktad elevhälsa för en studerande trots sekretessen rätt att av varandra få och att till varandra och den myndighet som ansvarar för elevhälsan lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att individuellt inriktade insatser från elevhälsan ska kunna ordnas och genomföras (Lag om elev- och studerandevård 23 § 2 mom.).

Om en studerande övergår till en annan utbildningsanordnares utbildning, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av den studerande eller, om den studerande inte har förutsättningar att bedöma samtyckets betydelse, av den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevhälsans klientregister som behövs för kontinuiteten i elevhälsan får överföras till den nya utbildningsanordnaren. (Lag om elev- och studerandevård 23 § 3 mom.).

Utlämnandet av uppgifter ska ske på ett informationssäkert sätt med hänsyn till arten av de uppgifter som lämnas ut.

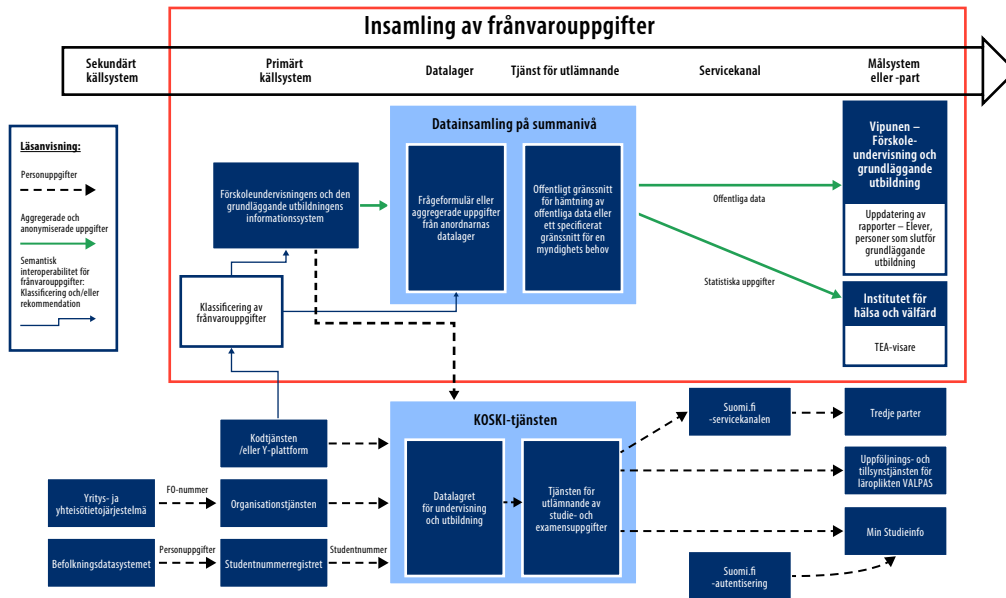
Statistikföring av frånvarouppgifter och skydd

Undervisnings- och kulturministeriet har som mål att införa nationell statistikföring av frånvaro som en del av sammanställningarna i tjänsten Vipunen.fi. Då samlas frånvarouppgifter in från utbildningsanordnarna enligt den nationella klassificeringen och lagras i Vipunen.fi för olika myndigheters ändamål. De uppgifter som samlas in från anordnarna är på summanivå, vilket innebär att frånvarouppgifterna behandlas som personuppgifter endast i utbildningsanordnarnas register. Informationen på summanivå kan användas i Vipunen.fi-tjänsten via ett användargränssnitt i webbläsaren, som en sparad fil eller via en gränssnittsapplikation.

I Vipunen.fi-tjänsten är den huvudsakliga metoden för dataskydd att visa antalet personer som värdet 1–4, medan antal som är större än fyra avrundas till närmaste tal som är delbart med tre. Denna metod förhindrar indirekt identifiering och bygger på den dataskyddsmetod som används av Statistikcentralen¹¹⁰.

110 [Dataskydd | Statistikcentralen \(stat.fi\)](#)

Figur 12. Dataflödesdiagram för insamling av frånvarouppgifter

Förvaring av frånvarouppgifter

Enligt artikel 5.1 e i dataskyddsförordningen ska följande krav iakttas vid förvaring av personuppgifter: personuppgifter får inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas. Personuppgifter får lagras under längre perioder i den mån som personuppgifterna enbart behandlas för arkivändamål av allmänt intresse, vetenskapliga eller historiska forskningsändamål eller statistiska ändamål i enlighet med artikel 89.1, under förutsättning att de lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder som krävs enligt denna förordning genomförs för att säkerställa den registrerades rättigheter och friheter (lagringsminimering).

Frånvarouppgifter kan behandlas per läsår, varefter elevens uppgifter arkiveras. Kommunförbundet har utfärdat en anvisning om lagringstider för handlingar. Enligt anvisningen ska frånvarouppgifter sparas i ett år efter läsårets slut. Därefter har endast ett begränsat antal administratörer i kommunen åtkomst till uppgifterna. Förvaringstider för kommunala handlingar. Föreskrifter och rekommendationer. [Förvaringstider för kommunala handlingar. Föreskrifter och rekommendationer. Undervisningsväsendet 12 | Kuntaliitto.fi](#)

Läs mer:

Allmänna principer för dataskydd (Utbildningsstyrelsens dataskyddsguide)

Engagerande arbete i skolgemenskapen (Undervisnings- och kulturministeriet)

Dataombudsmannens anvisningar om behandling av personuppgifter och efterlevnad av dataskyddsregler: <https://tietosuoja.fi/sv/behandling-av-personuppgifter>

<https://tietosuoja.fi/sv/livscykeln-for-behandlingen-av-personuppgifter-dataskyddsprinciper-och-skydd-av-uppgifter>

Dataombudsmannens byrå har publicerat en anvisning om konsekvensbedömning avseende dataskydd | Dataombudsmannens byrå

Bilaga 3: Verktyg för riktat stöd för skolornas professionella i situationer med frånvaro

I tabellen nedan finns exempel på verktyg för skolans professionella i situationer där en elev har frånvaro. Det gäller dock att komma ihåg att inget verktyg kan ersätta eller fungera utan bemötanden, uppbyggandet av en relation och kännedom om eleven.

Verktyg	Form	Individ/grupp
ISAP (Inventering av problematisk skolfrånvaro) och ISAP_ohjeet.pdf (anvisning, på finska)	Enkät	Individ
SRAS-R (Skolfrånvaroformulär) och SRAS-R (formulär för vårdnadshavare) och Bedömningsanvisning	Enkät	Individ
Frågeformulär om att klara situationer i skolan (SEQ-SS) och Frågeformulär om att hantera skolnärvaroproblem (SEQ-RSAP)	Enkät	Individ
Checklista över skolfrånvaro (SNACK)	Enkät	Individ
Screening av skolgångsförmågan och tjänsten Toimintakykyarvio.fi	Screening	Individ
Checklista för stödåtgärder	Lista	Individ
Check in Check out (CICO) NMI	Handlingsmodell	Individ
Psykporten för unga	Egenvårdsprogram	Individ
Den lilla handboken som stöd för lärande och skolgång (valteri.fi)	Guide	Individ
De ungas kompass	Program	Individ och grupp
Material – MIELI Psykisk hälsa rf	Materialbank	Individ och grupp
SkolSkick – närvaromodellen	Materialbank	Individ och grupp

KÄLLOR

Ahtiainen, R., Asikainen, M., Heikonen, L., Hienonen, N., Hotulainen, R., Lindfors, P., Lindgren, E., Lintuvuori, M., Oinas, S., Rimpelä, A. & Vainikainen, M-P. 2020, Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi koulu yhteisössä koronaepidemian aikana. Helsingin yliopisto, Helsinki

Allen, C. W., Diamond-Myrsten, S., & Rollins, L. K. 2018. School Absenteeism in Children and Adolescents. *American family physician*, 98(12), 738-744.

Regionförvaltningsverket 2021. Grundläggande utbildning läsåret 2020–21 Tillgänglig: <https://avi.fi/documents/25266232/52069681/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf/4d514fd1-8d39-b4bd-dbaa-a0eed137ed8e/Raportti-perusopetus-vk22-23-FI.pdf?t=1625817080832>.

Birmaher, B., Brent, D. A., Chiappetta, L., Bridge, J., Monga, S., & Baugher, M. 1999. Psychometric properties of the Screen for Child Anxiety Related Emotional Disorders (SCARED): a replication study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(10), 1230–1236. <https://doi.org/10.1097/00004583-199910000-00011>.

Ehrlich S., Gwynne, J., Allensworth, E. 2018. Pre-kindergarten attendance matters: Early chronic absence patterns and relationships to learning outcomes. *Early Childhood Research Quarterly*, Volume 44, 2018, p. 136–151. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.02.012>.

Finn, J. D. 1989. Withdrawing From School. *Review of Educational Research*, 59(2), 117–142. <https://doi.org/10.3102/00346543059002117>.

Fornander, M. 2021. Defining Problematic School Absenteeism: Identifying Youth at Risk. UNLV Theses, Dissertations, Professional Papers, and Capstones. 4242. <http://dx.doi.org/10.34917/26341175>.

Fredricks, J. A., Ye, F., Wang, M.-T., & Brauer, S. (2019). Chapter 3 – Profiles of School Disengagement: Not All Disengaged Students are Alike. I verket J. A. Fredricks, A. L. Reschly, & S. L. Christenson (red.), *Handbook of Student Engagement Interventions* (ss. 31–43). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-813413-9.00003-6>.

Gentle-Genitty, C., Taylor, J. & Renguette, C. 2020. A Change in the Frame: From Absenteeism to Attendance. *Front. Educ.* 4:161. doi: 10.3389/feduc.2019.00161.

Gottfried, M. & Gee, K. 2017. Identifying the Determinants of Chronic Absenteeism: A Bioecological Systems Approach. *Teachers College Record* 119 (2017): 1–34.

Gren-Landell, M. 2020. Ifous fokuserar på att undersöka skolans problem. Ifous och Uppdrag Psykisk hälsa Stockholms län.

Gren-Landell, M. 2023. Attendance data – a gold mine to increase school attendance. Presentation vid slutseminariet om engagerande arbete i skolgemenskapen 4.5.2023. <https://okm.fi/tapahtumat/2023-05-04/jokainen-koulupaiva-on-tarkea-sitouttavan-kouluyhteisotyön-paatosseminaari>.

Gubbels J., van der Put C. & Assink M. 2019. Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review. *Journal of Youth and Adolescence* 48:1637-1667 <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01072-5>.

Halme, N., Hedman, L., Ikonen, R., Rajala, R. 2018. Lasten ja nuorten hyvinvointi 2017: Kouluterveyskyselyn tuloksia. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Työpäperi: 2018_015. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-115-7>.

Havik, T., Bru, E. & Ertesvåg, S. 2014. Assessing Reasons for School Non-attendance, *Scandinavian Journal of Educational Research*. Tillgänglig: <http://dx.doi.org/10.1080/00313831.2014.90442>.

Heyne D., Gren-Landell M., Melvin G. & Gentle-Genitty C. 2019. Differentiation Between School Attendance Problems: Why and How? *Cognitive and Behavioral Practice* 26 (2019): 8-34.

Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhuoltopalveluissa: OPA 2022 -seurannan tuloksia. THL. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022.

Jahnukainen, J., Hakulinen, T. och Hietanen-Peltola, M. 2021. Psykkisen terveyden ja psykososiaalisen hyvinvoinnin arviointi. <https://www.terveysportti.fi/apps/dtk/nko/article/kou00027?toc=1112230>.

Kearney, C.A. 2006. Confirmatory Factor Analysis of the School Refusal Assessment Scale-Revised: Child and Parent Versions. *J Psychopathol Behav Assess* 28, 139–144 (2006). <https://doi.org/10.1007/s10862-005-9005-6>.

Kearney, C.A. 2008. School absenteeism and school refusal behavior in youth: A contemporary review. *Clinical Psychology Review*, 28, 451–471.

Kearney C.A. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.

Kearney, C.A., & Graczyk, P.A. 2020. A multidimensional, multi-tiered system of supports model to promote school attendance and address school absenteeism. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23, 316–337. doi: 10.1007/s10567-020-00317-1.

Kearney, C.A., Benoit, L., González, C., & Keppens, G. 2022. School attendance and school absenteeism: A primer for the past, present, and theory of change for the future. *Frontiers in Education*, 7, 1044608. doi: 10.3389/educ.2022.1044608.

Keppens, G. & Spruyt, B. 2018. Truancy in Europe – Does the Type of Educational System Matter? *Journal European Journal of Education*, vol 53 (3), 414–426.

Klein, M., Sosu, E. & Lillywhite, E. (2022). School absenteeism and educational attainment – Evidence from the Scottish Longitudinal Study. <https://doi.org/10.17868/80713>.

Klem, A. & Connell, J. 2004. Relationships Matter: Linking Teacher Support to Student Engagement and Achievement. *Journal of School Health* 74 (7). <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2004.tb08283.x>.

Knollmann, M., Reissner, V., Hebebrand J. 2019. Towards a comprehensive assessment of school absenteeism: development and initial validation of the inventory of school attendance problems. *Eur Child Adolesc Psychiatry*. 2019;28(3):399–414. doi:10.1007/s00787-018-1204-2.

Lehtinen, N., Ståhl, T. & Saaristo, V. 2012. Poissaolot ja niiden seuranta kouluhyvinvoinnin edistämisen välineenä. *Kasvatus* 1/2012.

Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, M. & Palmu, I. 2022. Sitouttavan koulu yhteistyön arviointi – Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2022.

Markkanen, E-L., Saarinen, J. & Rumpu, N. 2022. Toimintamallit poissaolojen ehkäisemiseen, puuttumiseen ja seurantaan perusopetuksessa – Sitouttavan koulu yhteistyön alkukartoituksen tuloksia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 3:2022.

Markkanen, E-L. & Pusa, A-M. 2023. Luokanohjaajana toimiminen vaatii opettajilta monenlaista osaamista – yläkoulun luokanohjaajien kokemuksia työtä tukevista rakenteista, kouluun kiinnittymisen tukemisesta ja poissaoloihin puuttumisesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 14:2023.

Melander, K., Alanko, K., Ranta, K., Engblom, J. & Kosola, S. (in preparation). Internalizing-, and somatic symptoms, and their association with school absence.

Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:9.

Opetushallitus (2014). Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014. Utbildningsstyrelsen. Föreskrifter och anvisningar 2014:96.

Lag om elev- och studerandevård 1287/2013

Pelkonen, J., Kiuru, N., & Virtanen, T. 2022. Miksi yläkoululainen on poissa koulusta?: integroiva kirjallisuuskatsaus koulupoissaolotyyppeihin liittyvistä yksilö- ja ympäristötekijöistä. *Kasvatus*, 53(3), 287–303. <https://doi.org/10.33348/kvt.120236>.

Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, O.; Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heiliö, P-L. 2015. Monialainen opiskeluhoito ja sen johtaminen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Opas 36. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-292-8>.

Lag om grundläggande utbildning 628/1998.

Pusa, A-M. & Markkanen, E-L. 2023. Erilaisia lähestymistapoja ja vaihtelevia asenteita – opetuksen järjestäjien kokemuksia poissaoloihin liittyvien toimintatapojen kehittämisestä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 13:2023.

Rocque, M., Jennings, W. G., Piquero, A. R., Ozkan, T., & Farrington, D. P. 2017. The Importance of School Attendance: Findings From the Cambridge Study in Delinquent Development on the Life-Course Effects of Truancy. *Crime & Delinquency*, 63(5), 592–612. <https://doi.org/10.1177/0011128716660520>.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. 2004. Autonomy Is No Illusion: Self-Determination Theory and the Empirical Study of Authenticity, Awareness, and Will. In J. Greenberg, S. L. Koole, & T. Pyszczynski (Eds.), *Handbook of Experimental Existential Psychology* (pp. 449–479). Guilford Press.

Salmela-Aro, K., Kiuru, N., Pietikainen, M., & Jokela, J. 2008. Does school matter? The role of school context in adolescents' school-related burnout. *European Psychologist*, 13(1), 12–23. <https://doi.org/10.1027/1016-9040.13.1.12>.

Sandhaug, M., Palmu, I., Jakobsen, S., Strömbeck, J., Nordby M-J., Friberg, P., Berg, J., Fensbo, L., Sjöström, J. & Thastum, M. 2022. Recording, Reporting, and Utilizing School Attendance Data in Sweden, Finland, Denmark, and Norway: A Nordic Comparison. *Orbis Scholae*, 2022, 16 (2–3) 1–14. <https://doi.org/10.14712/23363177.2022.12>.

Skedgell, K., & Kearney, C. A. 2018. Predictors of school absenteeism severity at multiple levels: A classification and regression tree analysis. *Children and Youth Services Review*, 86, 236–245. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.01.043>.

Ulmanen, S. 2017. Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. *Acta Universitatis Tamperensis* 2289. Tampere: Tampereen yliopisto.

Virtanen, T. 2016. Student engagement in Finnish lower secondary school. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research* 562. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6783-3>.

Virtanen, T. 2017. Näkökulmia oppilaan kouluun kiinnittymiseen. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 27(2), 4–13. <http://bulletin.nmi.fi/article/vaitoskirja-student-engagement-in-finnish-lower-secondary-school-2/>.

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

PB 29 00023 Statsrådet
Tfn 0295 16001 (växel)
okm.fi/sv

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-263-746-8 PDF